

Univerzitetski informativni glasnik - INFO

Specijalno izdanje br. 5

Izdavač: Univerzitet u Sarajevu

Obala Kulina bana 7/II

71000 Sarajevo

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr. Faruk Čaklovića, rektor

Autor i urednik: prof. dr. Smail Čekić

Lektori: Fuada Muslić, prof.

Tarik Ćušić, BA

DTP: Samir Bogunić

Tiraž: 1500

Štampa: "Štamparija Fojnica" d.o.o. Fojnica

Kopije originalnih dokumenata objavljene u ovom izdanju pohranjene su i čuvaju se u Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

ISSN 1840-4197

UNIVERZITETSKI INFORMATIVNI GLASNIK

I n f o

**AGRESIJA NA REPUBLIKU
BOSNU I HERCEGOVINU I
GENOCID NAD BOŠNJACIMA**

SPECIJALNO IZDANJE, JULI 2011.

U POVODU OBILJEŽAVANJA 16. GODIŠNJICE GENOCIDA NAD
BOŠNJACIMA U SIGURNOJ ZONI UJEDINJENIH NACIJA SREBRENICI,
JULA 1995. GODINE

SADRŽAJ

Uvodne napomene	7
AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU I GENOCID NAD BOŠNJACIMA	
1. <i>(Veliko)srpska ideologija i politika agresije na Bosnu i Hercegovinu i genocida nad Bošnjacima</i>	11
1.1 O srpskom velikodržavnom projektu	11
1.2 Bitne činjenice o događajima u Bosni i Hercegovini na kraju 20. stoljeća	18
1.3 Genocid nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici jula 1995.	27
2. <i>Svjedočenje ambasadora UN-a Diega Enriquea Arriea</i>	39
3. <i>Dokumenti</i>	65
3.1 Početak agresorske ofanzive na sigurnu zonu UN-a Srebrenicu	65
3.2 Ubijeno između 1.000 i 1.500 Bošnjaka	68
3.3 Genocid je izveden planski sistematski i organizirano	73
3.4 Tajni sastanak u Beogradu – 15. jula 1995.	81
3.5 Ostavka zbog neaktivnosti UN-a 27. jula 1995. u sprečavanju genocida u Srebrenici	83
3.6 General Ratko Mladić, oficir Vojske Jugoslavije	87
3.7 Ukaz o vanrednom unapređenju generala Ratka Mladića	88
3.8 Priznanje prava na staž osiguranika u dvostrukom trajanju generalu Ratku Mladiću	89
4. <i>Istraživanja Vlade Republike Srpske</i>	91
5. <i>Priznanje zločinca Slobodana Mišića</i>	105

Uvodne napomene

Specijalno izdanje biltena *Univerzitetski informativni glasnik* objavljujemo povodom 16. godišnjice sjećanja na genocid počinjen nad Bošnjacima u Srebrenici, sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija u julu 1995. To predstavlja kontinuitet aktivnosti Senata Univerziteta u Sarajevu koje su započele 2009. godine. O tom najtežem obliku zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava govore brojni relevantni izvori objavljeni u naučnim publikacijama širom svijeta. Doneseno je više pravosnažnih sudskih presuda (međunarodnog i nacionalnog karaktera) koje, pored ostalog, ukazuju i pokazuju na uzroke, ciljeve i razmjere genocida počinjenog nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine na kraju 20. stoljeća.

Nažalost, i poslije skoro šesnaest godina nakon genocida u medijima i naučnoj, stručnoj i najširoj javnosti, uglavnom u Srbiji i bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska, prisutne su različite, pogrešne percepcije i mišljenja o karakteru rata i prirodi zločina u Republici Bosni i Hercegovini 1992-1995. godine. Plasiraju se neistine, laži i falsifikati o događajima u Bosni i Hercegovini na kraju 20. stoljeća i vrši negiranje genocida nad Bošnjacima, ne samo u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995, već i na svim okupiranim područjima Republike Bosne i Hercegovine i gradovima u opsadi. Zbog toga smo se odlučili da iznesemo i damo široj javnosti bitne činjenice, neoborive i neosporive dokaze o ideologiji i politici agresije na Bosnu i Hercegovinu i genocidu nad Bošnjacima.

Ovo **specijalno izdanje** *Univerzitetskog informativnog glasnika*, zbog društvenog i naučnog značaja teme, ogromnog interesovanja najšire javnosti, a posebno izrazito naglašenog interesovanja studentske populacije, **obnavljamo i uz određene izmjene i dopune osnovnog teksta obogaćenog posebnim i specifičnim priložima** činimo dostupnim javnosti. Vjerujemo da ovo specijalno izdanje produbljuje i šire osvjetljava bitne aspekte i dimenzije izvršenih zločina agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocida nad Bošnjacima. Ono će trajno motivisati sve antifašiste i patriote u Bosni i Hercegovini i šire u odlučnoj i nepokolebljivoj borbi protiv svih nosilaca i izvršilaca genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Na ovaj način iskazujemo naš pijetet prema svim žrtvama genocida, čuvajući njihov nevini lik, duboko i trajno u našim srcima.

Ovakve publikacije su jedna od obaveza akademske zajednice da na bazi egzaktnih dokaza i bitnih činjenica educiraju mlade naraštaje, a starije podsjećaju na temeljne vrijednosti ljudskog života.

Obnovljeno i dopunjeno specijalno izdanje INFO *Univerzitetski informativni glasnik* je i podrška odluci Evropskog parlamenta o proglašenju 11. jula **Danom sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici**, sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija, jula 1995.

R e k t o r

Prof. dr. Faruk Čaklovića

**AGRESIJA NA REPUBLIKU
BOSNU I HERCEGOVINU I
GENOCID NAD BOŠNJACIMA**

1. *(Veliko)srpska ideologija i politika agresije na Bosnu i Hercegovinu i genocida nad Bošnjacima*

1.1 O srpskom velikodržavnom projektu

Krajem 20. i početkom 21. stoljeća sve su prisutniji mnogobrojni i raznovrsni historijski falsifikati iz političkih i ideoloških razloga, kojima se iznose neistinite činjenice o događanjima i događajima kojima se oni tumače, bez oslonca na dokumentacionu i arhivsku građu i konstruišu političke istine primjerene aktuelnim okolnostima. Nažalost, na sceni je prisutna najbezočnija zloupotreba nauke od strane naučnika bez moralnog lika i odgovornosti, kao i od kvazi naučnika - istraživača. To je posebno svojstveno velikosrpskim intelektualcima i političarima, koji grade i formiraju osnove za ideologiju, politiku i praksu genocida.

Srpski nacionalisti, pod vodstvom Dobrice Ćosića i dalje istrajavaju na ostvarivanju i provođenju srpskog velikodržavnog projekta, uvjereni da će u promijenjenim međunarodnim okolnostima ostvariti nacistički i genocidni plan - ujedinjenje svih "srpskih" zemalja ("zaokruživanje svih srpskih zemalja") i srpskog naroda ("ujedinjenje Srpstva"), odnosno formiranja jedinstvene srpske države - Velike Srbije. U tom procesu ostvarivanja aktivnosti koriste se političke metode i sredstva djelovanja primjerene novonastalim okolnostima (uslovima). U okviru navedenog procesa naglašeno se pod uticajem velikosrpske ideologije i politike, koristi i nauka/e. Nju jednim imenom možemo označiti kao službena nauka, koja ima zadatak da obezbijedi "argumente" kojima dokazuje svoje teze o potrebi izgrađivanja, konstruisanja i formiranja jedinstvene velikosrpske države.

U tom smislu naročito se koristi historija, kao nauka i naučne discipline u kojoj se pojavljuje sve više tzv. historičara sa "novim" argumentima kojima dokazuju i objašnjavaju prethodno navedenu tezu. S ciljem prikrivanja osvajačkog, agresivnog rata protiv Republike Bosne i Hercegovine i zločinačke namjere i genocidnog plana o istrebljenju Bošnjaka, srpski nacionalisti obmanjuju domaću i međunarodnu javnost svojim lažnim epsko-mitskim tezama:

- o Bosni i Hercegovini kao "srpskoj zemlji" (- dijelu "srpskog prostora"), u kojoj "vekovima kao većinsko stanovništvo" žive pravoslavni Srbi;
- da su "muslimansko stanovništvo Srbi islamske veroispovesti" ("islamski Srbi", "muhamedanski Srbi");
- da je četnički pokret Draže Mihailovića antifašistički;
- da su za raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije krive tzv. secesionističke republike (Slovenija i Hrvatska), Vatikansko-njemačko-američka zavjera protiv Srba i islamski fundamentalizam;
- da je u Republici Bosni i Hercegovini vođen građanski rat, unutrašnji sukob između tri strane, a ne zločin protiv mira, odnosno klasična oružana agresija (međunarodni oružani sukob) Srbije i Crne Gore/Savezne Republike Jugoslavije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, te umjesto genocida koriste pojam i termin "etničko čišćenje", u kome su sve tri strane (podjednako) vršile zločine, pri čemu jedni negiraju postojanje srpskog velikodržavnog projekta, a drugi mu odriču odredbu fašističkog i zločinačkog karaktera.

Među brojnim lažima i obmanama su i naknadna "saznanja" i "istine" Dobrice Ćosića o "demokratskim lažima u Bosanskom ratu", u kome su se po njemu narodi u Bosni i Hercegovini "međusobno gonili, lili krv i jedni drugima palili kuće i bogomolje"; - "laž o srebreničkom genocidu postala je sakralna i globalna istina"; - Srbi su se u Bosni borili "za svoju slobodu" i u toj borbi "opet branili hrišćansku Evropu od džihadskog islama".

Ukazujući na “opasnost” od “džihadskog islama” za “hrišćansku Evropu” i “svetu” dužnost Srba “da se bore za istorijsku istinu o Bosanskom ratu”, tj. za laži, obmane i falsifikate, Dobrica Ćosić, idejni vođa Srba, u svojstvu “Oca nacije” i u punom zločinačkom sjaju, a znajući punu istinu o “Bosanskom ratu” i u nastojanju da pored ostalog, izbjegne odgovornost za razbijanje ustavnog koncepta odbrane SFRJ, izazivanje i provođenje unutrašnje krize u SFRJ i razbijanje zajedničke države, planiranje, pripremanje i organizovanje izvršenja zločina, koristeći sredstva govora mržnje, kojima je razvijan i pojačan intenzitet nacionalne, etničke i vjerske netrpeljivosti među građanima i narodima SFRJ i druge zločinačke aktivnosti u okviru zajedničkog zločinačkog poduhvata, te da minimizira, relativizira i negira osvajački rat protiv Bosne i genocid nad Bošnjacima, iznosi koncepciju dostizanja historijskog cilja i strategiju njegovog ostvarivanja: “od istine o razbijanju Jugoslavije, ratovima koji su vođeni na njenom tlu, posebno od istine o Bosanskom ratu, neposredno je uslovljena budućnost srpskog naroda i njegov ljudski lik u svetu”.

Očigledno je na djelu zločin genocida, od čijeg je amnestiranja “neposredno uslovljena budućnost srpskog naroda i njegov ljudski lik u svetu”, koga je osmislio i razvio akademik Dobrica Ćosić, koristeći se lažima, falsifikatima i obmanama kako bi opravdao izvršene zločine, a posebno osvajački rat protiv Bosne, te negirao genocid nad Bošnjacima, što je, prema mišljenju najpoznatijih i najpriznatijih naučnih autoriteta o holokaustu i genocidu u svijetu, ustvari zadnja faza genocida.

Imajući u vidu laži, obmane i falsifikate velikosrpske intelektualne (svjetovne i duhovne) elite, predvođene Dobricom Ćosićem, jednim od glavnih ideologa *Memoranduma* Srpske akademije nauka i umetnosti i, pored ostalog, autorom eseja o ulozi laži u historiji Srba, potrebno je radi ljudske, naučne, historijske istine i desetina, hiljada i stotina hiljada, te miliona žrtava na Balkanu u posljednja dva stoljeća, ukazati na bitne činjenice o korijenima, uzrocima, ciljevima, namjeri i razmjerama srpskog velikodržavnog projekta, koji se temelji na srpskoj fašističkoj ideologiji i politici i genocidnoj zločinačkoj praksi, u kome je sadržana puna istina o svim dosadašnjim osvajačkim velikosrpskim ratovima na Balkanu, a posebno protiv Bosne i Hercegovine i genocidu nad bosansko-hercegovačkim Muslimanima/Bošnjacima. Historijska istina, zasnovana na brojnoj dokumentaciji različite provenijencije je sljedeća:

- **srpski velikodržavni projekt** (“**svi Srbi u jednoj državi**”) je, nažalost, **stvarnost**. Iako je u Drugom svjetskom ratu poražen, kada je bio zvanični politički program četničkog pokreta Draže Mihailovića i izbjegličke vlade u Londonu, koga su uporno podržavali Saveznici, taj projekt je ponovo u drugoj polovini 80-tih godina 20. stoljeća obnovljen i eskalirao osvajačkim ratovima i brojnim drugim zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava, uključujući i genocid nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini na kraju 20. stoljeća:
- projekt se zavisno od konstelacija snaga odvija **u kontinuitetu diskontinuiteta**, što znači da je u raznim periodima društvenog i historijskog razvoja realiziran i čijom realizacijom je proizvodio krupne posljedice koje se ogledaju, prije svega, u ogromnim ljudskim žrtvama i materijalnim razaranjima;
- projekt je nacističkog, fašističkog i genocidnog karaktera jer između ostalog, sadrži dva krupna međusobno povezana elementa:
 - *teritorijalnu ekspanziju* - osvajanje tuđih teritorija (*lebensraum*), uključujući i Bosnu i Hercegovinu, i
 - *istrebljenje narodâ*, odnosno genocid, zločin nad zločinima, uključujući i nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini (radi “**konačnog rješenja**” **muslimanskog pitanja**);
- sve varijante srpskog velikodržavnog projekta bile su osvajačke i antimuslimanske: borba za zemlju i istrebljenje muslimana;

- proširenje životnog prostora (*lebensraum*) je, po srpskoj fašističkoj ideologiji i politici, a što je potvrdila i politička praksa, primarni kriterij za širenje i održanje “etničke čistote”, slično nacistima, na planirano teritorijalno proširenje, što samo po sebi podrazumijeva istrebljenje svih nesrpskih naroda koji stoje na tom putu, uključujući i Bošnjake, pripadnike nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve;
- projekt je (od početka 19. stoljeća) razvijen i operacionaliziran brojnim programsko-plan-
skim i akcionim dokumentima genocidnog karaktera:
 - *ideologija, politika i praksa srbijanskih pobunjenika* (od početka 19. stoljeća, u čijoj je osnovi hajdučki element, čiji su sastavni dio masovni i pojedinačni zločini: ubijanja, užasna pljačka i razaranja), uključujući i protu Mateja Nenadovića, koji je, “poput svojih predaka” smatrao “da Bogu treba služiti, prinoseći mu na dar kao žrtvu tuđu krv”;
 - “*Načertanije*” 1844. - program (“izrazito tajnog karaktera”) koji je naznačio osvajačke teritorijalne ciljeve Srbije radi ostvarivanja njene “historijske” misije: Istočno-rimsko carstvo (Vizantiju), nadoknaditi uspostavljanjem srpsko-slavenskog (objavljivanjem 1906. taj dokument “postaje tekući program delovanja srpske politike sa Pašićem ili bez njega”);
 - “*Gorski vijenac*” 1847. - paradigmatka instrukcija netolerancije i vjerske mržnje, čiji je cilj da se “očisti zemlja od nekrsta”;
 - *politika i praksa Kraljevine Srbije*;
 - *jezički nacionalizam - “Srbi svi i svuda” - Vuka Karadžića*;
 - *dokumenti tajnih organizacija i udruženja* (“*Ujedinjenje ili smrt*”; “*Srpska odbrana*” i dr.);
 - “*rasne predrasude*” (“... srpska rasa”) *Jovana Cvijića* 1908;
 - *materijali Krfske deklaracije* 1917.;
 - *genocidni dokument* (tajni, strogo povjerljivi materijal) “*Iseljavanje Arnauta*” “o smišljenom, sistematskom i energičnom” iseljavanju i asimilaciji Albanaca-muslimana u Jugoslaviji docenta (na Filozofskom fakultetu u Beogradu) i sekretara Srpskog kulturnog kluba Vase Čubrilovića 1937. - maja 1938. upućen je državnim organima (iseljavanjem Albanaca kidala bi se po Čubriloviću “posljednja veza između naših Muslimana u Bosni i Novom Pazaru i ostalog muslimanskog sveta i ta će činjenica ubrzati njihovo nacionalizovanje”);
 - (*tajni*) *elaborat dr. Ive Andrića o Albaniji iz 1939.* (objavljen tek 1977.) - genocidni projekt o iseljavanju Albanaca muslimana iz Jugoslavije u Tursku je uoči Drugog svjetskog rata nesebično intenzivno podržavao i dr. Ivo Andrić (visoki jugoslovenski diplomata, a kasnije nobelovac, koga je Milan Stojadinović, predsjednik jugoslovenske kraljevske vlade, pronjemačke orijentacije unaprijedio za svog najbližeg saradnika, a koji se “**u glavnim linijama slagao s njegovom, odnosno kneza Pavla, generalnom vanjsko-političkom linijom**”, i kome su Nijemci udijelili agremen, jer je bio Stojadinovićev čovjek od povjerenja), koji se pored ostalog, **zalagao i za podjelu Albanije, naglašavajući pri tome da bi podjela Albanije i prisajedinjenje njenih sjevernih i središnjih krajeva Jugoslaviji bio jedan veliki nacionalni uspeh i ostvarenje naših prirodnih aspiracija**”;
 - *nacionalistički programi srpskih vojnih i građanskih krugova*, koje je najbolje izražavao *Srpski kulturni klub* i njegov genocidni programski dokument poznat po Moljevićevom traktatu “*HOMOGENA SRBIJA*”, 30. juna 1941;

- *genocidni program četničkog pokreta Draže Mihailovića o istrebljenju muslimana (1941.-1945.), što predstavlja kontinuitet velikosrpske zločinačke ideologije i politike u zemlji i emigraciji (naročito među vodećim Srbima u kraljevskoj jugoslovenskoj Vladi) i primjenu te politike u praksi - na terenu, posebno na području Sandžaka i Bosne i Hercegovine;*
- *zaključci četničke Dinarske divizije marta 1942. i četničke konferencije u Šahovićima početkom januara 1943.;*
- *genocidni elaborat "Manjinski problemi u novoj Jugoslaviji" akademika Vase Čubrilovića 1944.;*
- *genocidna ideologija, ekspanzionistička politika i praksa pravoslavnog religijskog nacionalizma Srpske pravoslavne crkve;*
- *programi raznih srpskih društava i udruženja;*
- *političko-programski dokumenti Srpske akademije nauka i umetnosti, naročito Memorandum, 1986. - formiranje srpske države na temeljima monarhističke Jugoslavije, koji je, prema ocjeni i konstataciji rukovodstva SANU iz marta 1991. kada je historijski cilj po njima, bio potpuno izvjestan u najbližoj budućnosti i u najkraćem vremenskom periodu, "imao značajne posledice na društveni razvoj poslednjih godina" i da je "shvaćen kao svojevrсни nacionalni program za hod srpskog naroda u budućnost".*

Kontinuitet genocidne politike SANU, a posebno akademika Vase Čubrilovića, potvrđuje i njegov sljedeći iskaz (od 18. decembra 1986.): "**Nijedno selo ove države, Jugoslavije i Srbije, nismo dobili bez krvi. Nijedno selo nećemo dati bez krvi**" (nekoliko godina kasnije akademik Čubrilović je postao svjestan posljedica takve ideologije, politike i prakse, kao i njene besperspektivnosti);

- *brojni historiografski, filozofski i književni radovi, te "naučni" radovi orijentalista;*
- *političke platforme, politički programi, te agitacije i politička propaganda u govorima vođa političkih partija, predstavnika vlasti i velikodostojnika Srpske pravoslavne crkve;*
- *strateški planovi vojnog vrha Jugoslovenske narodne armije ("transformisane" u velikosrpsku vojsku, čiji je zadatak, prema izjavi generala Veljka Kadijevića, ministra odbrane bio da "štititi teritorije sa srpskim življem, naoružava ih i obezbedi granice buduće, zamišljene Jugoslavije") i državnog - političkog rukovodstva Srbije;*
- *strateški planovi Vojske Jugoslavije;*
- *dokumenti Srpske demokratske stranke Bosne i Hercegovine i dr.*

U osnovi velikosrpske ideologije, politike i prakse je patološka mržnja prema svemu što nije srpsko i pravoslavno. Mržnja prema muslimanima i islamu izrazito je prisutna i u srpskoj historiografiji, književnosti i politici. Tom genocidnom ideologijom, politikom i praksom motivirano je biološko i duhovno istrebljenje i uništenje muslimana, a posebno Bošnjaka u Bosni i Hercegovini, naročito u 20. stoljeću;

- **srpski velikodržavni projekt je iznio historijske ciljeve** koji se u navedenim dokumentima definišu i iskazuju kroz strateške, operativne, taktičke i instrumentalne ciljeve. Osnovni historijski cilj je **formiranje etnički čiste srpske države - Velike Srbije (na Balkanu), u kojoj će samo i jedino živjeti (svi) Srbi** (a takvu srpsku državu moguće je formirati samo osvajačkim ratom i genocidom);

- **osnov srpskog fašizma** je u srži (veliko)srpske (agresivne) nacionalne kulture, koja u biti svog mita, koji je dio srpske historijske svijesti, sadrži laž, ogromnu količinu mržnje i nasilja, permanentnu namjeru za (iz)vršenje genocida, a ta “*kultura*” laži, mržnje, ubijanja i pljačke se njeguje unutar porodične i plemenske tradicije, kroz mit o Kosovu i Njegošev “Gorski vijenac”, po kojoj je istrebljenje muslimana sveti i herojski čin, čime je genocid, nažalost, dio porodične tradicije;
- nosioci projekta su istaknuti i najugledniji nacionalistički srpski intelektualci, uključujući, nažalost, i vođstvo Srpske pravoslavne crkve;
- srpski fašizam je masovnog karaktera, zahvaljujući srpskoj nacionalističkoj intelektualnoj (svjetovnoj i duhovnoj) i političkoj eliti, zbog koje je dobijao na masovnosti i masovnoj podršci srpskog naroda;
- iza srpskog fašizma uvijek je stajala država kao najmoćniji politički subjekt, koji je najneposrednije planirao, organizovao i provodio genocid;
- poznati, raspoloživi, jasni, dovoljno i dovoljno-valjani dokazi potvrđuju da u srpskom fašizmu postoji *subjektivni element genocida* – **namjera** (*mens rea*) i **genocidni plan** za izvršenje genocida nad muslimanima, uključujući i nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini, o čemu, pored ostalog, postoje i naredbe za izvršenje genocida;
- srpski fašizam je (patološki) opsjednut pravoslavljem i srpstvom tom, kako to tvrdi Mirko Kovač, bolesnom pojavom, “koja stavlja Naciju iznad Boga i u tome nalazi opravdanje za sva zlodjela koja čine velikosrpski ‘narodnjački tipovi’”, naslonjeni “na namanjičko-pravoslavnu tradiciju”;
- koncept srpske velikodržavne ideologije, politike i prakse ima anticivilizacijski, antidemokratski i antibosanski karakter;
- srpski velikodržavni projekt **negira historijski, nacionalni, političko-pravni i teritorijalni integritet zemalja i narodâ** koji ulaze u prostor zamišljenog i planiranog srpskog velikodržavnog interesa, što se jasno vidi u pokušajima osvajanja tuđih teritorija (Makedonija, Kosovo, Crna Gora, Sandžak, Albanija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska). Sve su to očigledni elementi na kojima se zasniva definicija jednog takvog fašističkog projekta, čiji je cilj formiranje etnički čiste srpske velike države;
- srpski velikodržavni projekt i velikosrpski nacionalizam devedestih godina 20. stoljeća podržali su skoro svi akademici Srpske akademije nauka i umetnosti, zatim književnici, umjetnici i velikodostojnici Srpske pravoslavne crkve i drugi javni uglednici, “nacionalno orijentisani intelektualci, takozvana nacionalistička elita”. Čitave grupe srpskih akademika (“... grupa takozvanih ‘besmrtnika’ ...”) **godinama su okapavale “nad mapama Bosne, pokušavajući da otkriju makar i kozju stazu kojom bi se od Beograda do Karlovca moglo propešačiti a da se prolazi isključivo kroz srpska sela i gradove”**. Iza fašističkog projekta Velike Srbije su na kraju 20. stoljeća stale vodeće srpske institucije, na čelu sa Srpskom akademijom nauka i umetnosti i Srpskom pravoslavnom crkvom (tako je projekt podržan od intelektualne, političke, vojne i konfesionalne elite i nažalost, značajnog dijela srpskog naroda);
- nad muslimanima u Srbiji, na Kosovu, Makedoniji, Crnoj Gori, Sandžaku i Bosni i Hercegovini je, u skladu sa velikosrpskom ideologijom, politikom i praksom srpskog velikodržavnog projekta u više ratova (iz)vršen genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Genocid nad muslimanima na Balkanu, posebno Bošnjacima u Bosni i Hercegovini je rezultat kolektivne srpske fašističke ideologije i politike i genocidne zločinačke prakse istrebljenja muslimana;

Jedan broj navedenih (srpskih) programsko-planskih i akcionih dokumenata genocidnog karaktera je otkriven nakon više decenija. Ta činjenica upućuje na osnovne indicije koje ukazuju na vjerovatnoću postojanja i drugih sličnih dokumenata koji će biti otkriveni u bližoj budućnosti. Ilustrativan je primjer sa redigovanim i sakrivenim dokumentima *Vrhovnog saveta odbrane* Savezne Republike Jugoslavije, u čijem su prikrivanju učestvovali državni vrh Savezne Republike Jugoslavije i sudije ICTY-a.

Žrtve genocida srpskog velikodržavnog projekta su, uglavnom, muslimani, među kojima i Bošnjaci u Bosni i Hercegovini, Sandžaku i Crnoj Gori. S tim u vezi, od posebne je važnosti nužno ukazati na činjenicu da Bošnjaci, kako je historija pokazala, nisu imali niti imaju planove o istrebljenju drugih narodâ, niti su imali niti imaju vlastitu fašističku ideologiju, niti vlastiti fašistički pokret, što je značajna civilizacijska tekovina koju baštini taj narod.

Navedena činjenica je bitna u historiji bošnjačkog naroda, njegovoj egzistenciji, održavanju i razvoju na ovim prostorima, zbog čega na to trebaju biti ponosni, kao i činjenicu da se bošnjačka intelektualna elita (duhovna i svjetovna), predvođena Islamskom zajednicom, u najtežim uslovima fašističke okupacije u ljeto 1941., suprotstavila ustaškom genocidu nad Srbima, Jevrejima i Romima. Bile su to poznate muslimanske rezolucije koje su predstavljale jedinstvenu pojavu u Drugom svjetskom ratu. To je potvrdio i kralj Petar II Karadorđević u svom govoru na 5. svesrpskom kongresu u Čikagu, rekavši: **“Mi Srbi ne treba da zaboravimo da su u odbranu srpskog življa u NDH od ustaških zločina prvi ustali baš najugledniji muslimani”** (*“Bosanski pogledi”*, London 1984, str. 317).

Korišteni relevantni izvori

U. Altermatt, **Etnonacionalizam u Evropi**, Svjetionik Sarajevo, Sarajevo 1997; I. Andrić, **Balkanski rat i Albanija**, Književne novine, br. 951, Beograd 1.5.1997; I. Andrić, **Diplomatski spisi**, Beograd 1992; A. Avdić, **Jugoslovensko-turski pregovori o iseljavanju muslimanskog stanovništva u periodu između dva svjetska rata**, Novopazarski zbornik, br. 15, Novi Pazar 1991; I. Banac, **Nacionalno pitanje u Jugoslaviji**, Zagreb 1988; Isti, **Cijena Bosne: Članci, izjave i javni nastupi 1992.-1995.**, Sarajevo 1996; S. Bandžović, **Koncepcije Srpskog kulturnog kluba o preuređenju Jugoslavije (1937.-1941.)**, Prilozi, br. 30, Sarajevo 2001; Isti, **Muslimani u Makedoniji i Prvi balkanski rat**, Znakovi vremena, br. 13-14, Sarajevo 2001-2002; S. Bandžović, **Ratovi i demografska deosmanizacija Balkana (1912.-1941.)**, Prilozi, br. 32, Sarajevo 2003; S. Bandžović, **Ratna tragedija Muslimana 1941.-1945.**, ITP “Damad“, Novi Pazar 1992; Isti, **Iseljavanje Bošnjaka u Tursku**, Sarajevo 2006; Isti, **Iseljavanje muslimanskog stanovništva iz Srbije i Crne Gore tokom 19. stoljeća**, El Kalem, Sarajevo 1998; M. Bjelajac, **Dva viđenja rješavanja pitanja nacionalnih manjina u Kraljevini Jugoslaviji pred izbijanje Drugog svjetskog rata**, Tokovi, br. 1, Beograd 1989; M. Bojić, **Historija Bosne i Bošnjaka**, Sarajevo 2001; N. Cigar, **Genocid u Bosni. “Politika etničkog čišćenja”**, Sarajevo 1998; Isti, **Uloga srpskih orijentalista u opravdavanju genocida nad muslimanima Balkana**, Sarajevo 2000; J. Cvijić, **Sabrana dela**, I-IV, Beograd 1987; S. Čekić, **Genocid nad Bošnjacima u Drugom svjetskom ratu**, Dokumenti, Sarajevo 1996; Isti, **Historija genocida nad Bošnjacima**, Sarajevo 1997; Isti, **Genocid u Srebrenici, sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija jula 1995.** (koautor), Sarajevo 2000; Isti, **Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu: planiranje, priprema, izvođenje**, Sarajevo 2004; H. Čengić, **O genocidu nad Bošnjacima (Muslimanima) u zapadnom dijelu Sandžaka 1943. godine**, Sarajevo 1994; V. Dediđer - A. Miletić, **Genocid nad Muslimanima 1941.-1945.**; Zbornik dokumenata i svjedočenja, Sarajevo 1990; V. Degan, **Međunarodno uređenje položaja Muslimana sa osvrtom na uređenje položaja drugih vjerskih i narodnosnih skupina na području Jugoslavije**, Prilozi, god. VIII, br. 8, Sarajevo 1972; Lj. Dimić, **Srpski kulturni klub između kulture i politike**, Književnost, br. 9-10, Beograd 1993; Z. Dizdar, **Četnički zločini u Bosni i Hercegovini 1941.-1945.**, Zagreb 2002; N. Duraković, **Prokletstvo Muslimana**, Sarajevo 1993; T. Džuda, **Srbi: Istorija, mit i razaranje Jugoslavije**, Beograd 2003; M. Ekmečić, **O identitetu bosanskih muslimana**, LMS, knj. 560, sv. 1-2, Novi Sad 1997; Š. Filandra, **Bošnjačka politika u XX stoljeću**, Sejtarija, Sarajevo 1998; A. Hadri, **Kosovo i Metohija u Kraljevini Jugoslaviji**, Istorijski glasnik, br. 1-2, Beograd 1967; M. Hadžijahić, **Posebnost Bosne i Hercegovine i stradanje Muslimana**, Sarajevo 1991; B. Horvat, **Kosovsko pitanje**, Zagreb 1988; M. Imamović, **Historija Bošnjaka**, Sarajevo 1997; M. Imamović, **Pregled istorije genocida nad Muslimanima u jugoslavenskim zemljama**, Glasnik, Rijaset IZ u SFRJ, br. 6, Sarajevo 1991; Ž. Jurčić, **Ivo Andrić u Berlinu 1939.-1941.**, Sarajevo 1989; V. Kalezić, **Ivo Andrić u našim sporovima**, Beograd 1985;

K. Karpat, **Hidžret iz Rusije i s Balkana: Proces samodefniranja u kasnoj osmanlijskoj državi**, Znakovi vremena, br. 12, Sarajevo 2001; V. Kljaković, **Jugoslovenska emigrantska vlada prema pitanju Bosne i Hercegovine**, Prilozi, br. 4, Sarajevo 1968; R. Konstantinović, **Filozofija palanke, Otkrovenje**, Beograd 2004; B. Krizman, **Elaborat dr. Ive Andrića o Albaniji iz 1939. godine**, Časopis za suvremenu povijest, br. 2, Zagreb 1977; N. Malcolm, **Povijest Bosne**, Zagreb-Sarajevo 1995; J. McCarthy, **Deat and Exile. The Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims 1821.-1922**, The Darwin Press, New Jersey 1996; M. Memić, **Korijeni zla i nasilja**, Sarajevo 2000; O. Milosavljević, **Nacionalni stereotipi u istorijskoj perspektivi**, Nova srpska politička misao, br. 1-2, Beograd 1999; O. Milosavljević, **Isti, Od Memoranduma do "kolektivne" odgovornosti**, Srpska elita, Beograd 2000; **Isti, činjenice i tumačenja: dva razgovora sa Latinkom Perović**, Svjedočanstva, Br. 37, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2010; R. Pajović, **Pokolj Muslimana u Sandžaku i dijelu istočne Bosne u januaru i februaru 1943. godine**, u: Neretva-Sutjeska 1943, Beograd 1969; B. Petranović, **Revolucija i kontrarevolucija u Jugoslaviji 1941.-1945**, Beograd 1983; P. Petrović Njegoš, **Gorski vijenac**, Beograd 1968; M. Popović, **Vidovdan i časni krst**, Beograd 1998; O. Popović - Obradović, **Osveta Kosova - cilj ili sredstvo srpske nacionalne politike**, Zbornik radova: "Čemu nas uče iz historije", Kragujevac 2006; V. Popović, **Istočno pitanje**, III izdanje, Beograd 1996; Š. Rastoder, **Tri svjedočanstva o pokolju nad Muslimanima u Šahovićima novembra 1924. godine**, Almanah, br. 7-8, Podgorica 1999; M. Rizvić, **Kroz "Gorski vijenac"**. Interpretacija i tekstualno-komparativne studije o strukturi, Sarajevo 1985; R. Samardžić, **Prodor islama u jugoistočnu Evropu**, Književnost, br. 10, Beograd 1990; Isti, **Turci u srpskoj istoriji**, Zbornik za orijentalne studije, br. 1, Beograd 1992; M. Sells, **Vjera, historija i genocid u Bosni i Hercegovini**, Glasnik, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 1-2, Sarajevo 1998; F. Shehu-S. Shehu, **Pastrimet etnike te trojeve Shqiptare 1953.-1957**, Prishtine 1993; B. Simsir, **Turkish Emigrations from the Balkans**, Documents, I, A Turkish Exodus 1877-1878, Ankara 1989; V. Skarić, **Širenje islama u Bosni i Hercegovini**, Gajret, 1940; I. Stambolić, **Put u bespuće**, Beograd 1995; M. Stefanovski, **Srpska politička emigracija o preuređenju Jugoslavije 1941.-1943**, Beograd 1983; H. Šarkinović, **Bošnjaci od Načertanija do Memoranduma**, Podgorica 1997; N. Šehić, **Srpski građanski politički krugovi prema pitanju preuređenja države i položaju Bosne i Hercegovine**, Prilozi, br. 4, god. IV, Institut za istoriju radničkog pokreta, Sarajevo 1968; D. Tanasković, **"Srbi turskog zakona" ili "Turci srpskog jezika"**, u: Serbia i komentari, Beograd 1991; Isti, **Srbi i islam na izmaku XX veka**, Letopis Matice srpske, knj. 453, sv. 1, Novi Sad 1994; M. Tomanić, **Srpska crkva u ratu i ratovi u njoj**, Beograd 2001; Š. Tucaković, **Srpski zločini nad Bošnjacima-muslimanima 1941.-1945**, Sarajevo 1995; D. Tucović, **Sabrana djela**, knj. 7, Beograd 1980; O. Zirojević, **Turci u našem ogledalu**, u: Etnički odnosi Srba sa drugim narodima i etničkim zajednicama, EI, SANU, Beograd 1998; **Andrić i Bošnjaci**, Zbornik radova, Tuzla 2000; **Bosanski pogledi 1960.-1967**, London 1984; **Bosna i Hercegovina jezgro velikosrpskog projekta**, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2006; **Dokumenti o spoljnoj politici Kraljevine Srbije 1903.-1914**, knj. V, sv. 3, SANU, Beograd 1986; knj. VII, sv. 2, Beograd 1980; knj. VI, sv. 1 i 2, Beograd 1981; **"Etničko čišćenje". Genocid za "Veliku Srbiju"**, Dokumentacija Društva za ugrožene narode, Sarajevo 1996; **Genocid u Bosni i Hercegovini 1991.-1995**, Zbornik radova, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo 1997; **Islam, Balkan i velike sile (XIV-XX vek)**, Zbornik radova, Međunarodni naučni skup održan 11.-13.12.1996, Istorijski institut SANU, Beograd 1997; **Istočna Bosna i Sandžak**, Zbornik radova, Sarajevo 1996; **Muslimani Balkana: "Istočno pitanje" u XX vijeku**, priredio F. Karčić, Tuzla 2001; **Nedovršeni mir**, Izveštaj Međunarodne komisije za Balkan, Beograd 1998; **"Politika"**, Beograd, 23. mart 1991; **"Srpska konzervativna misao"**, Beograd 2003; **Radikalizacija društva u Srbiji**, Prilozi i dokumenti, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 1997; **Ratni izvještaji Lava Trockog - balkanski ratovi 1912.-1913**, Znakovi vremena, br. 11, Sarajevo 2001; **Snaga lične odgovornosti**, Beograd 2008.

1.2 Bitne činjenice o događajima u Bosni i Hercegovini na kraju 20. stoljeća*

Mnogobrojni relevantni izvori različite provenijencije pouzdano ukazuju na dvije početne i osnovne, bitne, fundamentalne postavke i odredbe savremenih događanja i događaja u Republici Bosni i Hercegovini na kraju 20. stoljeća:

- prvo, na Republiku Bosnu i Hercegovinu je izvršena klasična oružana agresija, odnosno zločin protiv mira i sigurnosti čovječanstva, što je po osnovnom shvatanju i definiciji međunarodni oružani sukob i
- drugo, na okupiranim teritorijama nezavisne i univerzalno priznate Republike Bosne i Hercegovine, članice Ujedinjenih nacija, kao i u gradovima u opsadi, nad Bošnjacima je izvršen najteži zločin - zločin genocida.

Riječ je o zločinima koji su nastali na temeljima fašističke ideologije, dvije genocidne politike, dva velikodržavna projekta, dva zajednička zločinačka poduhvata, dva nacionalistička pokreta, dvije agresivne i genocidne strategije, dviju država, zatim dviju, odnosno triju kolaboracionističkih i petokolonaških tvorevina, dvije strane vojske, četiri kolaboracionističke vojne formacije i više drugih oružanih jedinica i grupa, uključujući i strane plaćenike (Ruse, Grke, itd.). Takva fašistička ideologija, politika i praksa genocidnog karaktera je imala za cilj - **formiranje velikosrpske i velikohrvatske države** na račun samostalne i suverene, historijski trajne i jasno definirane države Bosne i Hercegovine. **Cilj tih ideologija, politika i prakse** bio je osvajački rat za teritorije, za "životni prostor", za otimanje tuđe - bosansko-hercegovačke zemlje.

Imajući u vidu prethodno navedene bazne postavke, neophodno je, radi historijske istine, podsjetiti na bitne činjenice utvrđene na osnovu izvorne i relevantne dokumentacije:

- srpski nacizam je, za razliku od srpskog antifašizma, ponovo - tokom posljednje decenije 20. stoljeća - generirao najteže zločine koji su poznati čovječanstvu;
- srpska nacionalistička elita (politička, intelektualna i crkvena) je, na temelju velikodržavnog projekta Velike Srbije ("svi Srbi u jednoj državi"), devedesetih godina 20. stoljeća dovela do unutrašnje krize u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji i razbila zajedničku državu;
- Miloševićevom nacionalističkom politikom i praksom masovnih mitinga i pučističkim metodama smijenjena su u Srbiji, na Kosovu, Vojvodini i Crnoj Gori legalno izabrana rukovodstva i uklonjeni nepoželjni kadrovi;
- Republika Srbija, je revizijom Ustava iz 1974. i donošenjem Ustava od 28. septembra 1990, ukinula autonomije Vojvodine i Kosova i praktično izvršila secesiju (od SFRJ) i preuzela funkcije samostalne, suverene i nezavisne države, čime je sama izuzeta iz pravnog sistema SFRJ, što je po zakonima SFRJ predstavljalo najteže krivično djelo;
- u Crnoj Gori je formiran kolaboracionistički režim;
- ubrzan je proces homogenizacije Srba, posebno u Bosni i Hercegovini;

* Izlaganje je zasnovano na najrelevantnijim naučno-teorijskim izvorima saznanja i bitnim rezultatima empirijskih naučnih istraživanja autora (Potpunije i detaljnije o tome vidi: www.institut-genocid.ba).

- Slobodan Milošević je dobio masovnu podršku Srpske akademije nauka i umetnosti, Udruženja književnika Srbije, Srpske pravoslavne crkve, Jugoslovenske narodne armije (JNA od devedesetih godina 20. stoljeća nije imala ni jugoslovenski ni narodni karakter), političkih i kulturnih institucija i ustanova uz nažalost, masovnu podršku Srba;
- rukovodstvo JNA je prihvatilo srpsku nacionalističku ideologiju i politiku i postalo instrument srpskog velikodržavnog projekta, čiji je zadatak bio da “**štiti teritorije sa srpskim življem, naoružava ih i obezbijedi granice buduće zamišljene Jugoslavije**”;
- agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima čine suštinu **zajedničkog zločinačkog poduhvata** država Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Republike Hrvatske, njihovih rukovodstava i brojnih rukovodilaca političkog, vojnog, policijskog i upravnog vrha, te njihovih petokolonaša, kolaboracionista i plaćenika;
- **namjera** (*mens rea*) tog zločinačkog čina, utemeljena na srpskom i hrvatskom velikodržavnom projektu, imala je cilj zauzimanje Republike Bosne i Hercegovine kao države, te “**konačno rješenje**” **muslimanskog pitanja** - potpuno istrebljenje Bošnjaka ili njihovo svođenje na beznačajnu etničku skupinu. U funkciju tih zločinačkih aktivnosti poslušno su se kao saradnici i izvršiooci, stavili servilni petokolonaši iz Bosne i Hercegovine (“Hrvatska Zajednica Herceg-Bosna”, “Republika Srpska” i “Autonomna Pokrajina Zapadna Bosna”) i Republike Hrvatske (“Republika Srpska Krajina”);
- radi ostvarivanja navedenog zločinačkog poduhvata preduzete su sljedeće aktivnosti:
 - **razbijen je ustavni koncept odbrane SFRJ;**
 - **smanjena i razoružana Teritorijalna odbrana Bosne i Hercegovine i još nekih konstitutivnih elemenata Federacije;**
 - **JNA je od antifašističke i multietničke, “transformisana” u velikosrpsku vojsku;**
 - **obnovljeni su i eskalirali fašistički pokreti - Velikosrpski i Velikohrvatski pokret;**
 - **utvrđeni su metodi, mehanizmi i postupci planiranja i pripremanja zločina;**
 - **postignut je (marta 1991.) načelan dogovor o uništenju države Bosne i Hercegovine između šefova susjednih država** (*Pakt Milošević-Tuđman*);
 - **omeđavane su granice Velike Srbije i Velike Hrvatske;**
 - **organizovana je i naoružana peta kolona (velikosrpska i velikohrvatska) susjednih država u Bosni i Hercegovini;**
 - **komandovanje na okupiranim teritorijama objedinjeno je u rukama šefova susjednih država - okupacionih sila;**
 - **zauzete su polazne pozicije za agresiju i druge zločinačke aktivnosti, uključujući i genocid nad Bošnjacima;**
- agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima su **isplanirani** (intelektualno, ideološki, politički, vojno, ekonomski, medijski, obavještajno, psihološki, itd.), sa jasno postavljenim **ciljem, naređeni** sa nadležnih političkih i vojnih mjesta i **izvršeni** planski, sistematski i organizovano. Poznate su **države agresori**, zatim **ideolozi, planeri, naredbodavci, izvršiooci i saradnici, te kako su zločini izvršeni i zbog čega su izvršeni;**
- beogradski i zagrebački režimi, na čelu sa Slobodanom Miloševićem i Franjom Tuđmanom, **planirali su, pripremali i organizovali agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima, rukovodili i komandovali izvođenjem agresije; operativno planirali, pripremali, koordinirali, usmjeravali i preko svojih oficira vodili borbene operacije**

protiv Bosne i Hercegovine; osiguravali živu silu (starješinski i vojnički kadar), kompletnu logističku podršku (tenkove, transportere, helikoptere, artiljerijsko i pješadijsko naoružanje, radarsko-računarska sredstva, minsko-eksplozivna sredstva, municiju, gorivo i mazivo i druge strateške sirovine; sanitetski materijal; zdravstveno osiguranje i svu drugu vojnu opremu, zatim plate i penzije, te tako neposredno učestvovali u izvršenju genocida i dugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Samo u periodu do 31. decembra 1994. Savezna Republika Jugoslavija je za izvođenje agresije osigurala 89,4% pješadijske, 73% artiljerijske i 95,1% protivavionske municije. Navedene podatke je pravovremeno, još u toku sudskog procesa, posjedovao Međunarodni sud pravde, ali ih nažalost, kao i mnoge druge krucijalne dokaze o neposrednom učešću i odgovornosti Savezne Republike Jugoslavije u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocidu nad Bošnjacima, nije uzeo u obzir;

- oružana agresija, osvajački rat protiv Bosne i Hercegovine, bila je sastavni dio Miloševićeve i Tuđmanove državne politike, u čije je ime najveći dio Bosne i Hercegovine okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u koncentracione logore samo zbog njihove **nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i osvajanja njihovog životnog prostora**;
- agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu je, uz **embargo na oružje i humanitarnu politiku** Ujedinjenih nacija, Evrope i međunarodne zajednice i **međunarodnu strategiju ignoriranja velikodržavnog fašističkog i genocidnog projekta Velike Srbije**, bila sastavni dio Miloševićeve državne politike, u čije je ime najveći dio Bosne i Hercegovine okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u konclogore zbog njihove nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i zauzimanja njihove zemlje, pljačkanja materijalnih dobara i druge pokretne imovine, te otimanja i prisvajanja njihovih kuća i stanova i zatiranja tragova kulturnih i civilizacijskih tekovina;
- operacionalizaciju velikosrpske ideologije, politike i prakse u Republici Bosni i Hercegovini je kreirala, vodila i usmjeravala Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine, na čelu sa ratnim zločincem Radovanom Karadžićem koju je nažalost, prihvatio zaprepašujuće veliki broj Srba. Još više zastrašuje i činjenica da su mnogi Srbi antifašisti iz Drugog svjetskog rata svoj radni i životni vijek na kraju 20. stoljeća završili kao fašisti. "Rukovodstvo bosanskih Srba", tačnije rukovodstvo Srpske demokratske stranke i srpske kolaboracionističke tvorevine u Bosni i Hercegovini (Srpska republika Bosna i Hercegovina/Republika Srpska) bilo je uključeno u zajednički zločinački poduhvat pod direktnim političkim i operativnim vodstvom Slobodana Miloševića, čiji su cilj i namjera bili da se unište Bošnjaci, nacionalna, etnička i vjerska grupa kao takva;
- kolaboracionisti i petokolonaši (veliko)srpskog agresora (politički, vojni, policijski i upravljačko-izvršni potencijal marionetskog režima Republike Srpske) su, pod neposrednim rukovodstvom, organizacijom, komandom, učešćem i podrškom države Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), koja je okupirala preko 70% teritorije Republike Bosne i Hercegovine, učestvovali u genocidu, zločinima protiv čovječnosti i ratnim zločinima nad Bošnjacima, kao i u ratnim zločinima nad drugim narodima;
- fašističko i genocidno rukovodstvo paradržavne i kolaboracionističke tvorevine Republike Srpske, na čelu sa Radovanom Karadžićem, Momčilom Krajišnikom, Biljanom Plavšić i drugima, koju je generirao srpski nacizam i na kostima ubijenih Bošnjaka inaugurirao genocidnu tvorevinu nazvanu republikom, imalo je **genocidnu namjeru i genocidni plan** o istrebljenju Bošnjaka po kojem je genocid organizovano, ciljno i sistematski činjen i izvršen;
- za istrebljenje Bošnjaka, međunarodnim humanitarnim pravom zaštićene grupe (nacionalne, etničke i vjerske), postojala je **genocidna zločinačka namjera i genocidni plan** (postoje, pored ostalog, naredbe za izvršenje genocida, uključujući i formiranje konclogora);

- **genocid** nad Bošnjacima izvršen je u ambijentu **agresije** na nezavisnu, međunarodno priznatu državu Bosnu i Hercegovinu, članicu Ujedinjenih nacija i putem troipogodišnje **okupacije** velikog dijela njene državne teritorije. Osuđeni ratni zločinac Biljana Plavšić je na 17. sjednici Skupštine Republike Srpske, održane od 24. do 26. jula 1992. izjavila da je **70% teritorije Bosne i Hercegovine osvojeno**. Radovan Karadžić je na 34. zasjedanju Skupštine Republike Srpske, održane od 27. avgusta do 1. oktobra 1993. izjavio: “**A sačuvali smo 250.000 mjesta životnog prostora gdje su muslimani živjeli**”. Slobodan Milošević je 15. aprila 1994. na sjednici Vrhovnog savjeta odbrane Savezne Republike Jugoslavije, pored ostalog, izjavio: “**... naše snage kontrolišu 72% teritorije**” **Bosne i Hercegovine**.
- genocid nad Bošnjacima je, u skladu sa (veliko)srpskom genocidnom ideologijom, politikom i praksom, a po uzoru na fašizam i nacizam, (iz)vršen u kontinuitetu do kraja 1995., bez obzira na broj likvidiranih, ranjenih, protjeranih, silovanih, itd. Namjera da se Bošnjaci istrijebe postojala je od početka i praktično je provedena u toku cijelog trajanja agresije. Izvršioци genocida, imajući u vidu toleriranje njihovih akata od strane međunarodne zajednice, smatrali su da će *via facti* doći do legalizacije genocida kao političke prakse;
- srbijansko-crnogorski agresor je na okupiranoj teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, posebno na području srpskih strateških prioriteta **istočne i sjeverne Bosne**, kao i **Bosanske krajine**, izvršio masovno uništavanje civila, uglavnom Bošnjaka. Najmasovniji pokolji su izvršeni u opštinama sa bošnjačkom većinom (stanovništva) u Podrinju, Bosanskoj posavini, Potkozarju i u dolini Sane, te na području Sarajeva, posebno na dijelu Sarajeva u opsadi i drugim mjestima u Bosni i Hercegovini;
- velikosrpski agresor i njegovi kolaboracionisti likvidirali su na desetine, stotine i hiljada nevinih civila na području: Trebinja, Bileće, Gacka, Ljubinja, Nevesinja, Kalinovika, Foče, Goražda, Čajniča, Rudog, Višegrada, Rogatice, Sokoca, Han-Pijeska, Srebrenice, Vlasenice, Bratunca, Zvornika, Bijeljine, Brčkog, Bosanskog Šamca, Doboja, Bosanskog Broda, Dervente, Teslića, Maglaja, Zavidovića, Prnjavora, Kotor-Varoši, Skender-Vakufa, Banje Luke, Ključa, Bosanskog Petrovca, Sanskog Mosta, Bosanske Gradiške, Prijedora, Bosanske Dubice, Bosanskog Novog, Bosanske Krupe, Kulen-Vakufa, Sarajeva i drugih mjesta, te prisilno protjerali ukupno stanovništvo sa većine tih prostora i zatrli sve tragove njihovog postojanja. Muškarci i žene su hapšeni, zatočeni, protjerivani, deportovani, izbacivani silom i prijetnjom iz svojih kuća i stanova, odvajani jedni od drugih i odvođeni u logore i druge zatočeničke centre, gdje su mnogi ubijani, teško prebijani, mučeni, premlaćivani i fizički i psihički zlostavljani, a mnoge žene, djevojke i djevojčice su sistematski silovane i/ili podvrgavane drugim oblicima seksualnog zlostavljanja, posebno degradirajućim za žene (upotrebom raznih predmeta). **Masovne grobnice i koncentracioni logori** (Omarska, Keraterm, Manjača, Sušica, Kazneno-popravni dom u Foči, Batkovići, Luka - Brčko i dr.) krucijalni su pokazatelji agresije i realizacije njene osnovne namjere - biološko i duhovno istrebljenje Bošnjaka, odnosno genocid nad tim narodom (najstariji logoraš - starica Hanka Kustura, u logoru Rasadnik - Rogatica, imala je 101 godinu, a među najmlađim logorašima bilo je i beba rođenih u logorima i drugim mjestima zatočenja);
- skoro sva navedena područja, od Trebinja na jugoistoku, preko Bijeljine na sjeveroistoku, Sarajeva u centralnoj Bosni, do Bihačke krajine na sjeverozapadu, danas čine Republiku Srpsku (entitet u okviru Bosne i Hercegovine), legalizovanu Dejtonskim mirovnim sporazumom, a koja je, kako se vidi iz podataka, nastala na genocidu i drugim zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava;
- genocid nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini je rezultat kolektivne velikosrpske ideologije, politike i prakse istrebljenja Bošnjaka. Samo u sistematskom i planiranom genocidu nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995. učestvovalo je (po raznim osnovama i na različite načine), prema rezultatima istraživanja Vlade Republike Srpske, preko 25.000 ljudi;

- načini i sredstva ubijanja žrtava mogu se označiti monstruoznim. Žene, muškarci, djeca i starci ubijani su vatrenim oružjem za direktno djelovanje iz svih vrsta pješadijskog oružja, minobacača, modifikovanih avio bombi, itd, zatim noževima, te posebnim spravama napravljenim i priređenim u tu svrhu. Postoje dokazi da su Bošnjake žive spaljivali, ubijali na zvjerski način, uključujući i čitave porodice, te su tako u nekim masovnim grobnicama otkriveni i identifikovani posmrtni ostaci čitavih porodica;
- u “**operaciji ubijanja**”, uglavnom za četiri dana, s namjerom i prema tačno utvrđenom obrascu, u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici jula 1995. likvidirano je **preko 8.000 zarobljenih i zatočenih Bošnjaka Bosne i Hercegovine**, zbog toga što su bili muslimani i što su živjeli na teritoriji koju je velikosrpski agresor želio da osvoji i pripoji Srbiji (na širem području Srebrenice od 1992. do 1995. ubijeno je preko 12.000 Bošnjaka);
- u zauzimanju Srebrenice, sigurne zone Ujedinjenih nacija i izvršenju genocida nad Bošnjacima jula 1995. učestvovala su, pored vojnih i policijskih snaga kolaboracionističke, petokolonaške, fašističke i genocidne tvorevine Republike Srpske, i oružane snage Savezne Republike Jugoslavije (Vojska Jugoslavije i specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije);
- velikosrpski agresor i njegovi kolaboracionisti su izvršili masovne zločine u Sarajevu i drugim gradovima u opsadi (Goraždu, Maglaju, Tuzli, Bihaću, ...): u redovima za vodu i hranu, na tržnicama, u školama, na fakultetima, u bolnicama, tramvajima, autobusima, na ulicama, u stambenim objektima, na poslu, za vrijeme sahrana, itd, gdje je, pored ostalog, vršena koordinirana, dugotrajna, rasprostranjena i sistematska kampanja namjernog granatiranja civilnih područja, objekata i civilnog stanovništva iz artiljerijskog, minobacačkog i pješadijskog oružja. Granatiranjem i snajperskim djelovanjem ubijeno je i ranjeno na hiljade civila oba pola i svih starosnih dobi, uključujući djecu, žene i starija lica. Samo na području Sarajeva u opsadi, u periodu od aprila 1992. do decembra 1995, **ukupan broj ubijenih i umrlih prema rezultatima istraživanja ICTY-a, iznosi 18.889 lica.*** U Tuzli je 25. maja 1995. izvršen masakr nad civilima, gdje je granatiranjem ubijen 71 civil (između 15 i 25 godina) i ranjeno preko 200.
- srbijansko-crnogorski agresor izvršio je brojne zločine i nad **djecom** kao vitalnom skupinom od koje zavisi budući razvoj populacije. Mnoga su djeca ubijena i ranjena. Samo na području Sarajeva u opsadi je ubijeno i umrlo od gladi i hladnoće oko 1.600 djece. Nakon zauzimanja sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica, jula 1995. ubijeno je oko 800 djece mlađe od 18 godina, među kojima je oko 400 starosne dobi do 14 godina. Brojne su djevojčice silovane i gledale su kako muče i siluju njihove majke. Na očigled djece zločinci su ubijali, mučili i silovali njihove roditelje, itd. Oduzeli su im dom i djetinjstvo, a mnogima ubili jednog ili oba roditelja.
- agresor je u pojedinim mjestima i područjima prisilno **prevodio muslimane u pravoslavnu vjeru**. O tome postoje svjedočenja građana iz Kalimanića, Rogatice, Vlasenice, Bjelimića, Foče, Kozarca, Semberije i drugih mjesta;
- agresor je **sistematski opljačkao, porušio, oštetio, razorio i izbrisao tragove na oko 1.200 objekata islamske arhitekture**, među kojima su brojne džamije, mektebi, tekije, turbeta i druge sakralne građevine, među kojima je i mnogo onih koje imaju neprocjenjivu historij-

* ICTY, Demografsko odjeljenje, Tužilaštvo ICTY-a, Predmet Milošević (IT-02-54), E. Tabeau, J. Bijak i N. Lončarić, Broj žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992 – decembra 1995, Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka, Hag, 18. avgust 2003; ICTY, Predmet Galić (IT-98-29), E. Tabeau, M. Zoltkowski i J. Bijak, Ljudski gubici tokom ‘opsade’ Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. avgusta 1995, Izvještaj o istraživanju pripremljena za potrebe predmeta STANISLAV GALIĆ (IT-98-29-1), Hag, 10. maj 2002; ICTY, TUŽILAC PROTIV STANISLAVA GALIĆA, PRESUDA I MIŠLJENJE, Hag, 5. decembar 2003.

- sko-kulturnu, umjetničku i naučnu važnost i koje su nenadomjestive. Istovremeno, srpsko-crnogorski fašisti uništili su ili oštetili preko 500 vjerskih objekata katoličke crkve i nekoliko jevrejskih;
- agresor je **sistematski opljačkao, prisvojio, porušio, popalio mnoštvo stambenih i poslovnih objekata**. Procjenjuje se da je uništeno i oštećeno između 60 do 70% ukupnog broja stambenih jedinica u Republici Bosni i Hercegovini. Razoreni su i uništeni mnogi infrastrukturni objekti u oblasti saobraćaja i veza (željeznička i putna infrastruktura, PTT saobraćaj i RTV);
 - agresor je **opljačkao, razorio i uništio mnoge industrijske objekte, poljoprivredna dobra, hotele, motele i turističke centre, te bezbroj malih zanatskih i trgovačkih radnji u privatnom vlasništvu**. Procjenjuje se da je uništeno i oštećeno između 50 do 60% industrijskih objekata;
 - velikosrpski zločinci **uništili su oko 55% zdravstvenih objekata**, čime je iz upotrebe izbačeno na hiljade bolničkih kreveta. Ubijeno je 349 ljekara i drugih zdravstvenih radnika, uglavnom na radnom mjestu (samo na području Sarajeva 47). Uništeno je oko 400 sanitetskih vozila;
 - među najtežim rezultatima agresije je i **razaranje i uništenje gotovo svih obrazovnih, naučnih, kulturnih i sportskih objekata**. Dovoljno je u tom pogledu spomenuti činjenicu da je agresor granatirao i zapalio Nacionalnu i univerzitetsku biblioteku u Sarajevu (zbirku periodičnih publikacija sa više od 30.000 naslova iz svih oblasti nauke i ljudskog života uopće. Periodika je imala blizu pola miliona tomova, a u Vijećnici je bilo i oko 850.000 monografskih publikacija). Agresor je potpuno spalio Orijentalni institut, uključujući arhiv i biblioteku, uništio gotovo sve objekte na kojima su održane XIV Olimpijske igre 1984, te višestoljetno Jevrejsko groblje pretvorio u uporište sa kojeg je danonoćno ubijao civile Sarajeva u opsadi;
 - agresor je u gradovima koji su bili pod opsadom, posebno u Sarajevu, **onesposobio ili iz upotrebe isključio brojne vodoopskrbne objekte i uskratio vodu, električnu energiju, gas i telefonske komunikacije**. Na taj način agresor je namjerno podvrgavao civile životnim uslovima koji su trebali dovesti do njihovog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja;
 - srbijansko-crnogorski agresor i njegovi kolaboracionisti **nisu poštovali nikakve ratne konvencije**, te su protiv civilnog stanovništva koristili metode i sredstva koji su po svim međunarodnim i humanitarnim pravima i standardima zabranjeni. Tako je protiv civilnog stanovništva, stambenih, privrednih i bolničkih objekata koristio rasprskavajuću i zapaljivu municiju, hemijske otrove, kasetne bombe, snajpere i dr. Iz svih je artiljerijskih oruđa vršio granatiranje po gradovima, naseljima i selima sa pretežno bošnjačkim stanovništvom;
 - agresor je **sistematski izgladnjivao civilno stanovništvo, posebno u Sarajevu, zatim onemogućavao njihovo liječenje i epidemiološku zaštitu, te onemogućavao UNHCR-u i drugim međunarodnim i lokalnim humanitarnim organizacijama da isporučuju hranu i lijekove**. Također, u okupiranim mjestima u kojima je ostao manji broj Bošnjaka i Hrvata agresor ih je **otpuštao sa posla, izbacivao iz stanova**, uz prethodno prisilno potpisivanje da se odriču svoje cjelokupne imovine, uskraćivao im socijalnu i medicinsku zaštitu i drugo;
 - u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu agresor je posebno **koristio opsadni način ratovanja i neselektivno i nesrazmjerno korištenje sile**, što je karakteristično za Sarajevo, Goražde, Žepu, Srebrenicu, Bihać i druga mjesta u opsadi;
 - **oružane snage Republike Hrvatske** (Hrvatska vojska i njeni kolaboracionisti i petokolonaši - Hrvatsko vijeće obrane - HVO, koji su djelovali pod opštom kontrolom Republike Hrvatske i za njene interese, kao *de facto* i *de iure* instrument Republike Hrvatske, koja je vršila opštu kontrolu nad HVO-om, pri čemu se i zločini HVO-a pripisuju Republici Hrvatskoj)

su u dolini Rame i Neretve, te u srednjoj Bosni, izvršile brojne zločine nad bošnjačkim civilnim stanovništvom, kao što su: masovni pokolji, uključujući žene i djecu, prisilno protjerivanje i raseljavanje, hapšenja i zatočenja civila u konclogorima i drugim mjestima zatočenja, silovanja, napadi na gradove, te uništavanje sela, vjerskih i drugih civilnih objekata. To je, u skladu sa Tuđmanovim nacionalističkim programom o formiranju “**zajedničke hrvatske države u njenim etničkim i povijesnim granicama**”, dio smišljene i sistematske politike i prakse genocida, koje su HV i pripadnici HVO-a organizirano činili u pomenutim mjestima i područjima.

Takva genocidna politika provođena je u općinama: Stolac, Čapljina, Mostar, Jablanica, Prozor, Gornji Vakuf, Bugojno, Kiseljak, Busovača, Usora, Žepče, Vitez, Travnik i Vareš. Najeklatantniji primjeri masovnih zločina su pokolji u **Ahmićima i Stupnom Dolu**, gdje su mnogi civili, uključujući žene i djecu, ubijeni i živi spaljeni, a kuće i drugi civilni objekti zapaljivim mecima, granatama i benzinom zapaljeni. Na tom je zauzetom području Republika Hrvatska “**imala ulogu okupacione sile i to zbog opšte kontrole koju je imala nad HVO-om, podrške koju mu je pružala i bliskih veza koje je sa njim održavala**”. Zbog “**opšte kontrole koju je Hrvatska vršila nad HVO-om, imovina bosanskih Muslimana je u trenutku njenog razaranja bila pod kontrolom Hrvatske i nalazila se na okupiranoj teritoriji**”;^{*}

- **oružane formacije Fikreta Abdića**, koji se stavio u službu agresorâ, izvršile su brojne zločine protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika, posebno pripadnika Petog korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine, kao što su: ubistva, ranjavanja, maltretiranja, fizička i psihička zlostavljanja i premlaćivanja, posebno u logorima, zatim silovanja, pljačkanje i uništavanje (neselektivno granatiranje) stambenih i drugih civilnih objekata;
- **i jedan broj Bošnjaka** je u toku odbrane Republike Bosne i Hercegovine od agresije i biološkog istrebljenja, izvršio određene ratne zločine nad Srbima i Hrvatima, a što obavezuje institucije sistema vlasti da i te zločine moraju procesuirati. Protiv jednog broja takvih pojedinaca su još u toku agresije i genocida preduzete energične mjere krivičnog gonjenja;
- Republika Bosna i Hercegovina, međunarodno priznata država i članica Ujedinjenih nacija, za vrijeme agresije i genocida imala je ogromne ljudske žrtve i materijalna razaranja. Ukupan **broj ubijenih, prisilno protjeranih, ranjenih i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava** u Republici Bosni i Hercegovini još uvijek nije konačno naučno utvrđen. Prema dosadašnjim rezultatima raznovrsnih istraživanja samo broj ubijenih se kreće u rasponu od 25.000 do 328.000.^{**}

Pored masovnih i pojedinačnih ubistava, izvršeni su i drugi brojni oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, od kojih ovom prilikom navodimo:

- **stotine hiljada ranjenih**, od čega nekoliko desetina hiljada djece;
- **više stotina hiljada zatočenih** u preko 650 koncentracionih logora i drugih mjesta zatočenja;
- **nekoliko desetina hiljada silovanih i seksualno zlostavljanih žena, djece** pa i muškaraca;

^{*} ICTY, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV TIHOMIRA BLAŠKIĆA, PRESUDA, 3. mart 2000, par. 149

^{**} Detaljnije o tome vidi: S. Čekić, ISTRAŽIVANJE ŽRTAVA GENOCIDA SA POSEBNIM OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU: Naučno-teorijska i metodološko-metodska pitanja i problemi, Sarajevo, 2007. Studija je 2009. objavljena i na engleskom jeziku (RESEARCH OF GENOCIDE VICTIMS, WITH A SPECIAL EMPHASIS ON BOSNIA AND HERZEGOVINA : Problems and Issues in Scientific Theory, Methods and Methodology)

- iz svojih domova je, u panici, strahu i haosu, protjerano sa svojih staništa oko **2.200.000 osoba** (1.170.000 su izbjeglice i oko 1.030.000 raseljena lica), što čini više od jedne polovine ukupnog stanovništva Republike Bosne i Hercegovine po Popisu od marta 1991;
- **1.370.000 lica** je sa teškim psihičkim povredama;
- velikosrpski agresor je u gradovima pod opsadom i sigurnim zonama Ujedinjenih nacija, kao i mnogim naseljima u blizini fronta, **nametnuo takve uslove života koji su imali za cilj potpuno ili djelimično uništenje ciljne grupe**;
- **više desetina hiljada (lica) je, zbog teških uslova agresije i genocida, umrlo usljed povećanog mortaliteta stanovništva**;
- **više desetina hiljada (lica) je, zbog teških uslova agresije i genocida, bitno i značajno smanjeno usljed odsustva prirodnog priraštaja stanovništva**;
- **440.000 izbjeglica nije se ni nakon 16 godina vratilo u zemlju.**

Sistematski obrazac u nasilnom preuzimanju vlasti; počinjeni zločini; razmjere i obrazac napada; njihov intenzitet; veliki broj ubijenih Bošnjaka; protjerivanje, deportacija i okrutno postupanje prema njima u koncentracionim logorima i drugim mjestima zatočenja, te ciljni napadi na osobe ključne za njihov opstanak kao grupe (istaknute intelektualne, političke i duhovne ličnosti, te imućne Bošnjake) nedvosmisleni su dokazi o **namjeri i izvršenom genocidu nad Bošnjacima**. Nažalost, bosanskohercegovački muslimani su na kraju 20. stoljeća djelimično istrijebljeni. U mnogim mjestima, gdje su stoljećima živjeli, danas ih više nema ili su tamo, nažalost, simbolično prisutni, egzistirajući i vegetirajući kao biološka bića, koja ne predstavljaju nikakav ni društveni niti politički faktor, te su oni faktički samo statistički broj.

- genocid nad Bošnjacima se i dalje uporno prikriva, minimizira, relativizira, osporava, poriče i negira, uključujući i presude međunarodnih (ICTY i ICJ) i nacionalnih (Savezna Republika Njemačka i Bosna i Hercegovina) krivičnih sudova, kao i rezultate *Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. Vlade Republike Srpske i Radne grupe za provođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995.*;
- permanentno i kontinuirano se izjednačavaju žrtve genocida i njihovi izvršioци (zločinci), što je nedopustivo (sve više se govori samo o ratnim zločinima na svim "stranama", čime se genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava reduciraju samo na ratne zločine, što najblaže rečeno duboko vrijeđa istraživače ovih zločina, a pogotovo žrtve genocida) i na sasvim pogrešan način se unaprijed, bez ikakvog istraživanja, daju kvalifikacije o tako značajnom pitanju, kao što je karakter zločina, a što ne odgovara činjeničnom stanju i u suprotnosti je sa relevantnom dokumentacijom;
- svjedoci smo nažalost, sve prisutnije pojave manipulisanja žrtvama genocida u Bosni i Hercegovini na kraju 20. stoljeća, posebno brojem i statusom žrtava (umjesto *civil* i *borac*, koriste se pojmovi *civil* i *vojniki*), pri čemu se naročito aktivno angažuju kvazi-istraživači. Nosioci manipulacija su različiti i raznovrsni, kako pojedinci, tako i grupe, razna udruženja, ustanove i drugi čiji su interesi i ciljevi vrlo različiti i teško ih je artikulirati, otkriti, identifikovati, utvrditi i konstatovati na jedinstven način. Mi ih identifikujemo kao nedobronamjerne, tendenciozne i kontraproduktivne sa mogućim i veoma teškim, dugoročno štetnim implikacijama po Bosnu i Hercegovinu kao državu i sve njene građane, bez obzira na nacionalnu, vjersku ili političku pripadnost. Osnov za ovu kvalifikaciju proizlazi iz činjenice da se tzv. istraživanja ne organizuju i ne realizuju na naučnoj osnovi i naučno utvrđenoj proceduri, kojom se propisuje odvijanje procesa, od istraživačke ideje do konstituisanja rezultata naučnog istraživanja i njihove eventualne primjene u naučnoj i društvenoj praksi. Opšte je poznato da postoji samo

- jedna istina, a da je cilj nauke naučna istina do koje se upravo dolazi primjenom naučnih metoda;
- krivično gonjenje i procesuiranje genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava pred sudovima u Bosni i Hercegovini se najblaže rečeno, kontinuirano opstruira, pri čemu su na sceni snage koje, umjesto težine zločina, karaktera, statusa i broja žrtava, predmete biraju po nacionalnoj pripadnosti žrtava, radi izjednačavanja i izbalansiranja zločina među tri naroda (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) i proglašavanja žrtve genocida - zločincem i da pored ostalog, kroz krivičnu proceduru izmijene karakter "sukoba" i karakter zločina u Bosni i Hercegovini, kako bi međunarodni oružani sukob, odnosno agresiju, prekvalifikovali u građanski rat, a zločin genocida u "etničko čišćenje";
 - planeri, naredbodavci, učesnici, pomagači, saučesnici i izvršiocci genocida su u velikosrpskoj ideologiji, politici i praksi najveći heroji u srpskom narodu (u nauci, kulturi, umjetnosti, obrazovanju), koji i danas nekažnjeno žive i rade, uživajući, nažalost, u rezultatima genocida i ismijavajući žrtve tog zločina;
 - srpski narod i njegova politička i naučna elita nisu se distancirali od izvršenog genocida, a kamoli da se žrtvama izvine i (za)traže oprost i pruže ruku pomirenja. Umjesto toga, oni u kontinuitetu negiraju genocid i odgovornost za zločine prebacuju na žrtvu genocida, te izmišljaju i falsifikuju historijske činjenice, kao što je pored ostalog i "teza" da su legalni organi vlasti Republike Bosne i Hercegovine protjerali Srbe sa područja Sarajeva, uključujući i "više od 650 univerzitetskih profesora i asistenata";
 - entitet Republika Srpska je genocidna tvorevina velikosrpskog nacizma, odnosno države Savezne Republike Jugoslavije /Srbije i Crne Gore (Republika Srpska je nasljeđe genocida - ona je nacional-socijalistička/nacistička genocidna tvorevina), nastala na teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava, obilježena i natopljena, uglavnom, bošnjačkom krvlju, te omeđena i prekrivena brojnim masovnim grobnicama i koncentracionim logorima, u kojoj legalno djeluju fašističke organizacije. Političko rukovodstvo i druge strukture Republike Srpske, u skladu sa velikosrpskom genocidnom ideologijom, politikom i praksom, falsifikuju historijske činjenice i negiraju genocid nad Bošnjacima, te na sve moguće načine opstruiraju jačanje države Bosne i Hercegovine i konstantno sprovode politiku secesije, uništavanja i uništenja države Bosne i Hercegovine;
 - Dejtonski sporazum je legalizovao velikosrpsku nacističku ideologiju, politiku i praksu, genocidnog karaktera. On je, pored ostalog, promijenio i ime međunarodno priznate države (Republika Bosna i Hercegovina), isključivši iz njenog naziva riječ *Republika*, dodjeljujući ga zločincima kao nagradu za izvršeni genocid. Iz struktura entiteta Republike Srpske nisu odstranjene snage koje su učestvovala u agresiji i genocidu, uključujući i u genocidu nad Bošnjacima u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija - Srebrenici, jula 1995, što potvrđuju rezultati istraživanja Vlade Republike Srpske, kao što je to bio slučaj sa izvršenom denacifikacijom u Njemačkoj nakon Drugog svjetskog rata, pa su one ostale politički aktivne i danas otvoreno uništavaju državu Bosnu i Hercegovinu.

Ovo su samo najosnovnije činjenice, duboko urezane u svijest svih preživjelih žrtava genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i utkane u aktuelnu surovu društvenu stvarnost, na kojoj se po svaku cijenu u raznim oblicima nastoje održati (živim i legalnim) velikodržavni projekti fašističkog i genocidnog karaktera, koji, pored ostalog, impliciraju trajnu nestabilnost u Bosni i Hercegovini, osporavaju političko-pravni i državni kontinuitet, suverenitet i nezavisnost Bosne i Hercegovine, negirajući mogućnost održanja, razvoja i unapređenja kvaliteta

zajedničkog života, čime se, pored ostalog, najozbiljnije dovode u pitanje univerzalne ljudske vrijednosti, slobode i prava, civilizacijske i kulturne tekovine.

Krajnje je vrijeme i nužna potreba ujedinjavanja i ujedinjenja, te aktivnijeg angažovanja svih antifašista i antifašističkih snaga u borbi za opstojnost ljudskog dostojanstva u Bosni i Hercegovini. Na tom projektu istraživači holokausta i genocida imaju prvorazrednu ulogu i značaj.

1.3 Genocid nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995.*

(Rekonstrukcija događaja)

Srpski agresor (Savezna Republika Jugoslavija - Srbija i Crna Gora) je, uz učešće njegovih (srpskih) kolaboracionista iz Bosne i Hercegovine, u i oko Srebrenice - sigurne zone UN-a, jula 1995, u toku jedne sedmice na **hiljade zarobljenih Bošnjaka likvidirao i zatrpao u masovne grobnice; na stotine živih je zakopao; muškarce, žene i dječake je sakatio i klaio; djecu ubijao pred očima majki; natjerao djeda da pojede džigericu svoga unuka; silovao žene i djevojke; deportovao oko 30.000 ljudi, uglavnom žene i djecu**, priredio scene dostojne Danteovog pakla. O tome postoje brojni dokazi, među kojima i masovne grobnice, koje je pokrila trava, a zvijeri raznijeli kosti plitko zakopanih ili na površini ostavljenih tijela. To su, prema ICTY-u "**scene iz pakla, napisane na najmračnijim stranicama ljudske historije**".

Podrinje u cjelini (Bijeljina, Zvornik, Bratunac, Srebrenica, Vlasenica, Rogatica, Višegrad, Goražde, Čajniče i Foča) imalo je apsolutnu većinu bošnjačkog stanovništva. To je područje od "**ogromne strateške važnosti**" za velikosrpsku ideologiju, politiku i praksu. Stoga je, u skladu s formiranjem "**Velike Srbije**", etnički čiste srpske države, "**eliminisanje reke Drine kao granice između srpskih država**" jedan od **strateških ciljeva srpskog naroda u Bosni i Hercegovini**. U skladu sa srpskim velikodržavnim projektom je bio i plan "**da će na području 50 km zapadno od reke Drine sve biti srpsko, čisto srpsko**".

Jedan od najprioritetnijih strateških ciljeva ekspanzije srpskog *životnog prostora* i jedno od najkoncentriranijih poprišta raznovrsnih zločina, uključujući i genocid, bilo je **Podrinje**. Kao takvo ono je posebno aktuelno od međunarodnog priznanja Srbije na Berlinskom kongresu 1878., a zasnivalo se na Garašaninovoj postavci u "Načertaniju" iz 1844. da "**Srbija ne sme ostati mala**" i da se mora "**rasprostraniti**".¹ Već tada je Jovan Cvijić bio nezadovoljan što je Srbija "**opkoljena zemlja**", a "**Srbi uhapšen narod**".² U vrijeme aneksione krize u Bosni Hercegovini 1908. Cvijić je formulirao prijedlog u pogledu Podrinja. Za saglasnost Srbije da Austro-Ugarska monarhija anektira Bosnu i Hercegovinu Cvijić je predložio da se Srbiji ustupi Podrinje, odnosno koridor duž njene istočne granice dubine oko 50 km, sa 12 srezova i površinom preko 10.000 km². Zapadnu granicu Podrinja Cvijić približno poistovjećuje s razvođem rijeka Drine i Bosne. Imajući tu činjenicu u vidu, on je insistirao da se to učini "**iz prometnih razloga**". Naime, južni dio "Koridora" duž puta

*Navedeni problem je proučavan na osnovu brojnih relevantnih izvora različite provenijencije, koji su pohranjeni i čuvaju se u Arhivu INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA UNIVERZITETA U SARAJEVU i drugih rezultata istraživanja, uključujući i istraživanja Vlade Republike Srpske iz 2004. i 2005. Usljed ograničenosti prostora za objavljivanje, tekst je skraććen, pri čemu je, uglavnom, izostavljena i naučna aparatura.

1 D. Stranjaković, KAKO JE NASTALO GARAŠANINOVO NAČERTANIJE, *Spomenik Srpske kraljevske akademije*, XCI, Beograd, 1939, str. 76-102.

2 J. Cvijić, ANEKSIJA BOSNE I HERCEGOVINE I SRPSKI PROBLEM, u: SRPSKI NAUČNICI O BOSNI I HERCEGOVINI, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije, Beograd, 1995, str. 41-73, posebno str. 45.

Foča – Trebinje završavao se izlazom na Jadransko more u Sutorini, koja je bila dio Trebinjskog sreza. “Koridorom” bi Srbija dobila mnogo više. Njime bi saveznica, Kraljevina Crna Gora, bila izolirana od Austro-Ugarske carevine, a Novopazarski sandžak izoliran od Bosne i Hercegovine.

Objavljeni traktat Cvijić je još tada završio konstatacijom: **“Srpski se problem mora rešiti silom”**.³

Šest godina kasnije, na samom početku Prvog svjetskog rata, to je pokušala uraditi Vojska Kraljevine Srbije. Sredinom septembra 1914. srpske i crnogorske trupe (Užička i Sandžačka vojska) krenule su u ofanzivu preko Drine. Počinjeni zločini pojačali su otpor branilaca i ofanziva je 24. oktobra 1914. završena krahom i povlačenjem, pa je i po završetku rata granica Srbije i Bosne ostala na Drini. Kolaboracionistički režim Nedića, u Drugom svjetskom ratu, pokušao je granicu Bosne pomjeriti s Drine. Ni počinjeni genocid četničkog pokreta Draže Mihailovića nad Bošnjacima nije uspio promijeniti niti pomjeriti granicu na Drini, uprkos brojnim pokušajima da genocidom promijeni nacionalnu strukturu stanovništva.

Kontinuitet osvajačko-ekspanzionističke i genocidne politike i krvave prakse prema Bosni i Bošnjacima, nažalost, na djelu je prisutan i na kraju 20. stoljeća, kada je velikosrpski agresor (Savezna republika Jugoslavija/Srbija i Crna Gora) pokrenuo oružanu agresiju, osvajački rat za teritorije, za *“životni prostor”* (*lebensraum*), za otimanje tuđe zemlje, protiv Republike Bosne i Hercegovine. Oružana agresija protiv Republike Bosne i Hercegovine bitan je dio srpskog velikodržavnog nacističkog projekta i genocidnog plana - **ujedinjenje svih srpskih zemalja i srpskog naroda** i značajna odredba Miloševićeve državne politike⁴, čijom je realizacijom najveći dio Republike Bosne i Hercegovine okupiran,⁵ a Bošnjaci, u cilju njihovog istrebljenja, masovno (i pojedinačno) ubijani,

3 Isto, str. 73. Jovan Cvijić je zastupao tezu o srpskom narodu kao **rasi** (srpskoj rasi) i nadmoćnosti **dinaraca**, kao jezgra srpskog naroda. Ukazujući na značaj Bosne i Hercegovine za srpski narod i potrebu njenog sjedinjenja sa Srbijom i Crnom Gorom, on tvrdi da su **“Bosna i Hercegovina oblasti čiste srpske rase”** (Isto). Navedeni stavovi su kasnije uobličeni u koncept homogene “Velike Srbije”.

Zastupajući tezu o superiornosti svega što je srpsko, Jovan Cvijić i srpskom jeziku daje primat, tvrdeći da **“nema narodnog jezika koji je toliko formiran i usavršavan za literaturu i nauku, kao što je srpski jezik...”** (Isto), pri čemu je negirao bosanski jezik, (Isto).

4 Slobodan Milošević je posebnu pažnju posvećivao Podrinju. Tako je, primjera radi, na sastanku „sa ljudima iz Koalicije, iz Vladine koalicije, dobar deo razgovora, na iznenađenje mnogih koji su bili prisutni, posvetio vrlo znalčkom izlaganju o Podrinju“. To područje je, po njemu, “izuzetno važno za Srbe za XXI vek“. On je Podrinje **“video kao centar onoga interesa opštesrpskog”**.

Milošević je, po kazivanju Radovana Karadžića (i on je sa Miloševićem razgovarao o Podrinju), **“našao neke projekte iz ranijeg perioda nekoliko decenija, koji su govorili o tome da Drina treba da postane fabrika vode i fabrika struje i to fabrika vode za Beograd”**. Imajući u vidu (te) projekte osvajačkog karaktera Srbije prema Bosni i Hercegovini, posebno Podrinju, Milošević i njegovi saradnici, uključujući i njegove kolaboracioniste i petokolonaše iz Republike Bosne i Hercegovine, na čelu sa Karadžićem, su u **“strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini”** **“Drinu proglasili kičmom srpskog naroda”**, **ne dopuštajući “da ona bude granica između Srba i Srba. Beogradska deca, generacije treba da piju vodu sa Drine”**.

5 Zločinac Biljana Plavšić je na XVII sjednici “Skupštine srpskog naroda“, 24-26. jula 1992. izjavila da je **70% teritorije Bosne i Hercegovine osvojeno**. S tim u vezi, ona je rekla: “65% srpske teritorije po katastru pripada našem narodu, a 70% je osvojeno, što je samo 5% u korist, u odnosu na prethodnu cifru. Ako pođemo od toga da neprijatelj / tj. Bošnjaci - prim. S.Č./ dobije onoliko koliko mu mi poklonimo, ko bi onda imao smjelosti da objasni našim ljudima da napuste ono što već imaju, što mu predstavlja kompenzaciju za prostor koji mu je razoren, popaljen ili sa koga je otjeran.” Slobodan Milošević je 15. aprila 1994. na sjednici Vrhovnog saveta odbrane Savezne republike Jugoslavije, pored ostalog, izjavio: **“... naše snage kontrolišu 72% teritorije” Bosne i Hercegovine**. Prema navodima generala Zdravka Tolimira, na 53. sjednici “Skupštine Republike Srpske”, 28. augusta 1995. velikosrpski agresor i njegovi kolaboracionisti su okupirali **“preko 70% teritorije” Republike Bosne i Hercegovine**, na kojoj je 1991. živjelo **preko 65% nesrpskog**, uglavnom, **bošnjačkog stanovništva**.

protjerivani, silovani, ranjavani, odvođeni u koncentracione logore i druga mjesta zatočenja, a njihova imovina, stambeni i drugi objekti pljačkani i uništavani. Njihovi vjerski i kulturni spomenici su uništavani, a vjerski službenici među prvima ubijani.

Genocid nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995, po svojim je razmjerama paradigma stradanja Bosne i Bošnjaka. U Srebrenici - sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija, jula 1995, posebno je izražen karakter oružanog sukoba i priroda zločina u Bosni i Hercegovini. Agresija (međunarodni oružani sukob) je bila perfidna, brutalna – osvajačkog i genocidnog karaktera. Na tom je području javno, uz prisustvo i saučesništvo vojnika Ujedinjenih nacija (Holandski bataljon), izvršen genocid nad Bošnjacima.

Velikosrpski agresor je **od aprila 1992. pa do jula 1995. poduzeo više masovnih i brutalnih ofanziva na tu slobodnu teritoriju**. U te ofanzive direktno su bile uključene **regularne jedinice srbijansko-crnogorske vojske, a posebno Užički korpus, te specijalci iz Niša, Beograda i drugih mjesta**, kao i brojne srpske oružane formacije iz Srbije (arkanovci, šešeljevci...), uključujući i srpske kolaboracioniste iz Bosne i Hercegovine. U tim ofanzivama na širem području srednjeg Podrinja agresor je ubio veliki broj civila, opljačkao i uništio njihovu imovinu, razorio i spalio vjerske i kulturne objekte i dr.

U proljeće i ljeto 1992. Jugoslavenska narodna armija/Vojska Jugoslavije je, u skladu s naredbama rukovodstva Velikosrpskog pokreta, zauzela veći dio Podrinja i gotovo sve gradove u njemu i izvršila genocid i druge oblike zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad Bošnjacima. Približno jedna trećina bošnjačkog stanovništva (preko 100.000) održala se u nekoliko enklava (Goražde, Žepa, Srebrenica, te trougao Cerska - Kamenica -Konjević-Polje).

Početakom 1993. "Vojska Republike Srpske" je, u sadejstvu s regularnim snagama Vojske Jugoslavije u ofanzivi zauzela Kamenicu, Cersku i Konjević-Polje i smanjila veličinu srebreničke enklave sa 900 na oko 150 km². Bošnjaci s obližnjih područja slili su se u grad Srebrenicu i njenu bližu okolinu, čime je broj stanovnika porastao na oko 60.000 ljudi,⁶ a gustina naseljenosti civilnog stanovništva u enklavi postala neizdržljivim teretom po lokalnu infrastrukturu. U tome je imao ulogu i general Philippe Marillon koji je sredinom marta 1993, došavši u Konjević Polje, Cersku i Kamenicu, sugerirao stanovništvu da ide prema Srebrenici. Gubitkom 90% sela izgubljena je svaka mogućnost prehrane, a grad Srebrenica je morao primiti na desetine hiljada novih stanovnika. Nakon toga, komandant Zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UNPROFOR) general Philippe Marillon, u martu je posjetio Srebrenicu, uvjerio se u užasne uvjete opsade (bez vode, struje, hrane, lijekova i drugih životnih potreba, koje su uskraćivale velikosrpske snage) i izjavio da su stanovnici pod zaštitom Ujedinjenih nacija i da ih neće napustiti.

Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je 16. aprila 1993. pozivajući se na Poglavlje VII Povelje Ujedinjenih nacija, donio Rezoluciju (br. 819) kojom je proglasio da **"sve strane i ostali postupaju prema Srebrenici i njenoj okolini kao prema 'sigurnoj zoni' Ujedinjenih nacija koja mora biti pošteđena svakog oružanog napada ili bilo kojeg neprijateljskog čina"**. Tim je dokumentom postavljen zahtjev da se **"odmah prekinu svi oružani napadi... na Srebrenicu i trenutno povlačenje iz područja oko Srebrenice"**.

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija Boutros Ghali je poslije usvajanja Rezolucije 819 (1993.) komandantu UNPROFOR-a, generalu Wahlgrenu, poslao Direktivu u kojoj ga je obavijestio da, po njegovom mišljenju, Rezolucija **"ne podrazumijeva obavezu vojnog angažovanja UNPROFOR-a u zaštiti sigurne zone"**. Ta je direktiva bila u suprotnosti s Rezolucijom 819, u kojoj ni na jednom mjestu nema ni pomena o tome da ona **"ne podrazumijeva obavezu vojnog angažovanja UNPROFOR-a u zaštiti sigurne zone"**. Međutim, sa tom direktivom nisu bile upoznate sve članice

6 Značajan broj civila (muškarci, žene i djeca) izbjegao je na centralnu slobodnu teritoriju prema Tuzli ili je evakuiran od UNHCR-a kao ranjenici, bolesnici, iznemogli i sl.

Vijeća sigurnosti. To je od Rezolucije o sigurnoj zoni načinilo najobičniju farsu. Uloga UNPROFOR-a je protumačena i usmjerena na pružanje humanitarne pomoći i to uz pristanak izvršilaca agresije, genocida i drugih oblika zločina. Stoga je Rezolucija Vijeća sigurnosti 819 (1993.) kao i brojne druge, bila potpuna prevara od prvog dana: isključivo deklarativni pristup obavezama koje nalaže Povelja Ujedinjenih nacija, te korpus međunarodnog (a naročito humanitarnog) prava u pogledu zaštite mira i sigurnosti, odnosno civila i civilnog stanovništva, praćen je potpunim nedostatkom političke volje, na međunarodnom nivou, da se iste i implementiraju.

Ipak, general Wahlgren, komandant UPROFOR-a, suprotno Rezoluciji 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, proglasio je potpunu demilitarizaciju grada (a ne enklave) i prisilio generala Sefera Halilovića da 18. aprila 1993. s Ratkom Mladićem potpiše **Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice**, odnosno sporazum o kapitulaciji. Taj sporazum zahtijevao je razoružavanje Bošnjaka.

I pored toga što je Srebrenica proglašena *sigurnom zonom Ujedinjenih nacija (UN safe area)*, sve vrijeme do zauzimanja tog kraja u julu 1995. protiv tamošnjeg, potpuno izoliranog bošnjačkog stanovništva, vođeni su specijalni oblici rata i genocidnog uništenja, kao što su: uskraćivanje vode, struje, ometanje i zabrana doturanja humanitarne pomoći, lijekova, energenata i svega onoga što je, u biološkoegzistencijalnom smislu, neophodno za preživljavanje. Takva situacija je, po *Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*, jedan od elemenata genocida (**“nametanje grupi teških životnih uvjeta sračunatih na to da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja”**). Velikosrpski agresor je Bošnjacima u kontinuitetu **“zagorčavao život”** i stalno brutalno kršio status “sigurne zone”, ispaljujući granate na Srebrenicu, pri čemu su mnogi civili ubijeni i ranjeni.

Radovan Karadžić, predsjednik paradržavne i kolaboracionističke tvorevine Republike Srpske, 8. marta 1995. je **“vrlo hitno”** izdao “DIREKTIVU ZA DALJA DEJSTVA OP. BR. 7” /velika slova u originalu - prim. S.Č./ Vojsci Republike Srpske u vezi s njenom dugoročnom strategijom prema Srebrenici i Žepi, sigurnim zonama Ujedinjenih nacija, a u cilju **“definitivnog oslobađanja Podrinja”**, po kojoj je, između ostalog, trebalo **“svakodnevnim planskim i osmišljenim borbennim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi”**. Tom naredbom je, pored ostalog, osmišljena i još jednom potvrđena, specifična namjera (*dolus specialis*) za istrebljenje Bošnjaka, odnosno - posebna namjera za zločin genocida. U toj strategiji konkretno se navodi da “Vojska Republike Srpske” treba **“što pre izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe”**.⁷

Pogoršana od početka godine, sredinom 1995. humanitarna situacija za civile Bošnjake i vojno osoblje u Enklavi postala je, kao što je i bilo predviđeno Karadžićevom direktivom od 8. marta 1995., katastrofalna. **Civili su umirali od gladi.**

Početkom jula 1995. Komanda Drinskog korpusa preduzela je neposredne pripreme za vojnu operaciju protiv sigurne zone Srebrenica. Operacija je nazvana **“Krivaja -'95”**.

Ofanziva Oružanih snaga “Republike Srpske”, uz sadejstvo jedinica iz Savezne republike Jugoslavije, te dobrovoljaca iz Rusije i Grčke, na Srebrenicu “sigurnu zonu” Ujedinjenih nacija, započela je 6. jula 1995. Bošnjaci su od UNPROFOR-a tražili da im **“vrati oružje, koje su predali kao dio sporazuma o demilitarizaciji od 1993.”**. Međutim, taj je zahtjev odbijen, s obrazloženjem kako je **“UNPROFOR odgovoran za odbranu enklave, a ne oni”**.

Do večeri 9. jula “Vojska Republike Srpske” je prodrla četiri kilometra u dubinu enklave, zaustavivši se samo kilometar od grada Srebrenice.

Radovan Karadžić je 9. jula (u ranim večernjim satima), nakon što je završio razgovor o

7 Četiri dana ranije, 4. marta, na Jahorini su sadržaj Direktive temeljito razmotrili vojni i politički vrh Republike Srpske i Savezne republike Jugoslavije, pri čemu je posebna pažnja posvećena Podrinju.

“**dešavanjima**” u Srebrenici s Momčilom Krajišnikom i Jovicom Stanišićem (iz Državne bezbjednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije) obznanio velikosrpske genocidne namjere o istrebljenju Bošnjaka. U razgovoru s Miroslavom Deronjićem i na njegovo pitanje “**Šta vi, Miroslave, mislite uraditi sa tim stanovništvom dole?**”, tj. u Srebrenici, sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija, Karadžić je, pošto je Deronjić odgovorio kako **ni u snu** ne može pretpostaviti “**razvoj događaja prilikom ulaska u Srebrenicu**”, rekao: “**Miroslave, to sve treba pobiti ... Sve što stignete**”.

Ujutro, 10. jula, situacija u samoj Srebrenici je bila napeta. Srpske snage za aktivna borbena djelovanja, “**posebno oko Srebrenice**”, izvršavale su “**borbene zadatke po planu**”, pri čemu su, pored ostalog, granatirale Srebrenicu, gdje je centar bio “**pun naroda**”, zatim bazu Ujedinjenih nacija u sjevernom dijelu grada, koja je bila puna izbjeglica, gdje je ranjeno nekoliko ljudi, kao i bolnicu, gdje se sklonilo 2.000 civila, pri čemu je ubijeno šestoro ljudi. Stanovnici su preplavili ulice grada i počeli bježati prema Potočarima, gdje se nalazila baza Ujedinjenih nacija. Pukovnik Karemans je slao hitne zahtjeve, tražeći hitnu zračnu podršku NATO-a. I pored stalnog “pogoršanja” situacije u “sigurnoj zoni” Ujedinjenih nacija, general Janvier ni 10. jula nije odobrio upotrebu bliske zračne podrške. Komandant Holandskog bataljona je u noći 10/11. jula 1995, na sastanku u Srebrenici, bošnjačko političko i vojno rukovodstvo obavijestio kako je velikosrpskom agresoru dat ultimatum da se povuče izvan sigurne zone Ujedinjenih nacija, te da se o ultimatumu mora izjasniti do 06,00 sati 11. jula. U slučaju da agresor ne prihvati ultimatum, uslijedili bi zračni udari masovnog karaktera po agresorskim ciljevima, “**a prostor od južnih prilaza gradu do Zelenog Jadra proglašen je ‘zonom smrti’ u kojoj će biti gađano sve što se kreće**”. Sugerirao je Bošnjacima da “**civilno stanovništvo bude što dalje od linije sukoba**” (od “**trenutne linije fronta i zauzeti skloništa u svojim kućama**”), a snagama odbrane je “preporučio” da napuste svoje položaje. Nakon toga, Komanda snaga odbrane Srebrenice donijela je odluku da obustavi planirani protivnapad u ranim jutarnjim satima, što je bilo tragično za odbranu enklave. Velikosrpske snage su to iskoristile i nastavile napredovanje prema gradu.

“Vojska Republike Srpske” je 11. jula 1995. zauzela Srebrenicu, prvu sigurnu zonu Ujedinjenih nacija. U 14,07 sati postavljena je srpska zastava iznad pekare u južnom dijelu grada. Oko 14,30 sati četa “B” Holandskog bataljona napustila je bazu u Srebrenici. Zajedno s njom prema Potočarima krenulo je i stanovništvo, uključujući i izbjeglice koje su našle utočište u bazi čete “B”. Do tada je više zahtjeva za zračnu podršku odbijeno na raznim nivoima u sistemu komandovanja Ujedinjenih nacija. General Janvier se, uprkos formalnom insistiranju da se prestane s gađanjem civilnog stanovništva i kršenjem sigurne zone Ujedinjenih nacija, “**poštujući akcije**” koje je general Mladić preduzimao “**u području Srebrenice**”, brinuo za komoditet 30 “zarobljenih” holandskih oficira. Holandski bataljon “**nije ispalio ni jedan jedini hitac u pravcu nadolazećih srpskih snaga**”. U 16,20 sati “**grad Srebrenicu su već preplavili Srbi**”. Oko 16,30 sati hiljade izbjeglica bježalo je prema Potočarima. Kasno poslijepodne generali Ratko Mladić, Milenko Živanović, Radislav Krstić i drugi oficiri Vojske Republike Srpske “trijumfalno” su prošetali praznim ulicama Srebrenice, a veliki broj (na hiljade) izbjeglica kretao se prema Potočarima, očajnički tražeći zaštitu od Holandskog bataljona. Na trgu u Srebrenici general Ratko Mladić je izjavio: “**Evo nas 11. jula 1995. godine u srpskoj Srebrenici. Uoči još jednog praznika srpskog poklanjamo srpskom narodu ovaj grad. Napokon je došao trenutak da se poslije Bune protiv Dahija Turcima osvetimo na ovom prostoru.**” Karadžić je lično (“**radi marketinga**”, “**treba mu to radi nekih stvari**”) naredio da se u Srebrenici, pored srpske, postavi i grčka zastava, čiji su državljani (tj. Grci), pored Rusa i drugih, učestvovali u napadu i zauzimanju Srebrenice.

Neposredno uoči i nakon zauzimanja Srebrenice, “sigurne zone” Ujedinjenih nacija, civilno stanovništvo je u panici i općem haosu bježalo prema Potočarima, tražeći očekivanu zaštitu i spas unutar i oko baze Ujedinjenih nacija. Do večeri 11. jula 1995. u Potočarima se okupilo između 20.000 i 25.000 izbjeglih, većinom žena, djece, staraca i vojno nesposobnih muškaraca.

Nekoliko hiljada nahrupilo je u bazu Ujedinjenih nacija kroz ulaz koji im je otvoren presije-
canjem ograde, tražeći sklonište u skladištima, dok su se ostali zadržali oko baze -u halama fabrika i
poljima. Među ženama i djecom bilo je i 1.000 - 2.000 muškaraca. Niko od njih nije imao oružje.

Uvjeti u Potočarima bili su užasni. Nije bilo vode, hrane, ni lijekova, niti sanitarnih čvorova,
a julske vrućine bile su nesnosne. Situacija je bila haotična. Gladni i žedni ljudi bili su tijesno zbi-
jeni, uspaničeni i prestravljeni. Snajperisti su ih gađali i palili kuće, što je još više povećavalo strah i
paniku kod ljudi, koji su bili užasnuti.

Tokom prijepodneva 12. jula 1995. u Potočarima se, u pratnji visokih oficira Glavnog štaba
“Vojske Republike Srpske” i televizijskih ekipa koje su ga snimale kako djeci dijeli slatkiše, pojavio
general Ratko Mladić, lažno uvjeravajući okupljeni narod da im se neće ništa desiti.

Srpske vojne i policijske snage, uključujući i **jedinice iz Srbije i “Republike Srpske Kraji-
ne”**, su 12. i 13. jula 1995, po kratkom postupku, na raznim mjestima oko baze Ujedinjenih nacija
u Potočarima **likvidirale** brojne muškarce bošnjačke nacionalnosti, pa čak i određene žene.

Teror je povećan u toku noći. Krici, zapomaganje, jauci, plotuni i drugi zastrašujući zvuci čuli
su se tokom cijele noći. Vojnici su izvlačili i odvodili ljude iz mase.

Narednog dana, izjutra 13. jula 1995. neke izbjeglice, koje su tražile vodu, naišle su na hrpe
tijela kod obližnjeg potoka, gdje se nalazila ogromna masa zaklanih ljudi (po nekim svjedocima
-preko 300), među kojima je bilo i žena (“**bili su sa odsječenim glavama i nisu imali uopšte glava
na svojim vratovima**”).

“Vojska Republike Srpske” je u toku 12. i 13. jula 1995. organizirano i planski vršila **depor-
taciju** žena, djece i staraca iz Potočara prema Kladnju. Oko podne 12. jula 1995, prema utvrđenom
planu, brojni autobusi i kamioni, uključujući i **vozila iz Srbije**, počeli su stizati u Potočare, kako bi
izvršili deportaciju žena, djece i staraca.

Ukrcavanje u autobuse izvršeno je u prisustvu i pod kontrolom pripadnika Vojske i specijal-
nih jedinica policije “Republike Srpske” i uz pomoć pripadnika Holandskog bataljona.

U Potočarima je 12. i 13. jula 1995. najdramatičnije bilo sistematsko **odvajanje i razdva-
janje muškaraca i dječaka** od žena i djece. Od jutra 12. jula velikosrpske snage su, u prisustvu i
po naređenju Ratka Mladića, i uz učesće policajaca s psima, odabirale i izdvajale muškarce i djecu
od ostalih izbjeglica i odvodile, pritvarale i držale ih na zasebnim mjestima u i oko Potočara. Pri
tome su, na jednoj strani, žene i djeca plakali i vrištali, posebno djeca koja su gledala kako im od-
vode očeve, a na drugoj se čuli jauci, urlanje, zapomaganje, pucnji. To je trajalo cijelu noć 12. jula
1995. Izdvojene su odvodili na jednu lokaciju ispred Fabrike cinka i zatim ih iste večeri kamionima
odvozili na druga mjesta zatočenja. Kada su izbjeglice počeli ukrcavati u autobuse, srpski vojnici
i policajci sistematski su izdvajali muškarce koji su se u gužvi pokušavali ukrcati, oduzimajući im
ličnu imovinu (lične dokumente i dragocjenosti). Te su ljude odvodili i u zgradu poznatu kao “Bi-
jela kuća” (u neposrednoj blizini baze Ujedinjenih nacija), gdje su ih prisiljavali da prije ulaska, na
velikoj hrpi ispred zgrade, ostave svoje stvari, uključujući novac i lične karte, koje su oduzimate
i kasnije spaljene. Svi izdvojeni muškarci držani su u krajnje nepovoljnim i užasnim uvjetima, pri
čemu su neki zlostavljani i ubijani. Među njima je bilo dosta dječaka. Razdvajanje je nastavljeno i
za vrijeme ukrcavanja u vozila i u toku deportacije.

Najveći broj odvojenih Bošnjaka u Potočarima (**preko 1.000**), počevši od poslijepodneva 12.
i tokom cijelog 13. jula 1995, ukrcavan je u zasebna vozila i iz Potočara odvezen na **mjesta zatočenja** u
Bratuncu, gdje su dovođeni i zarobljenici iz zbjega (“kolone”), a odatle odvođeni na mjesta likvidacije.

Potpuna deportacija civila Bošnjaka iz Potočara završena je uvečer 13. jula 1995. do 20:00
sati. Tada su oficiri Holandskog bataljona naredili izbjeglicama da napuste njihovu bazu.

Jedan broj stanovnika Srebrenice, "sigurne zone" Ujedinjenih nacija (između 10.000 i 15.000), bježeći iz enklave, nakon zauzimanja Srebrenice, okupio se uvečer 11. jula 1995. u Šušnjarima, tražeći spas prema slobodnoj teritoriji. Oko jedne trećine muškaraca bili su pripadnici 28. divizije, od kojih većina nije bila naoružana. Ostali su bili civili, među kojima žene i djeca. Krenuli su **u zbjeg**, u velikoj koloni kroz šumu u pravcu Tuzle.

Velikosrpske snage su 12. jula nastavile s **vojnom operacijom po planu**. Vojska i Ministarstvo unutrašnjih poslova "Republike Srpske" su iz raznih pravaca granatirali izbjegličku kolonu. Artiljerija je od samog polaska kolone djelovala sa više lokaliteta, oruđima i borbenim sistemima velikih kalibara. U 10,00 sati, nakon što je zbjeg upao u zasjedu, dejstvovano je i iz minobacača. Od granatiranja je na prostoru lokaliteta **Hajdučko groblje**, u podnožju Bokčin potoka, bilo više ranjenih i mrtvih. Samo na jednoj njivi ubijeno je oko 100 ljudi.

Snage Vojske i Ministarstva unutrašnjih poslova "Republike Srpske" su u poslijepodnevnom i ranim večernjim satima na području **Ravnog Buljima** zarobile veći broj ljudi sa začelja kolone. Vojska i policija "Republike Srpske" koristile su razne perfidne načine (postavljanje zasjeda, pozivanje ljudi iz šume na predaju, itd.), uključujući i ukradene uniforme i vozila Ujedinjenih nacija i Crvenog krsta kako bi uhvatili u zamku i obmanuli izbjegličku kolonu, uz obećanje da će im štititi živote, zatim da će biti prebačeni u Tuzlu i da im garantiraju sigurnost, te da su UNPROFOR i Crveni krst zaduženi za njihovo prebacivanje za Tuzlu. **Broj zarobljenih je 12. jula iznosio oko 1.000 osoba.**

Sve jedinice Drinskog korpusa su 12. jula poduzimale "**sve mjere u cilju sprečavanja iznenađenja, angažovanja jedinica na izvršenju zadatka 'KRIVAJA -'95'**", planski izvršavajući "**sve borbene zadatke**". Na **procijenjenim pravcima** jedinice Vojske i Ministarstva unutrašnjih poslova "Republike Srpske" **organizirale su zasjedna dejstva u cilju uništenja Bošnjaka koji se nisu predali i koji se pokušavaju izvući "sa ženama i djecom prema Ravnom Buljimu i Konjević-Polju"**, gdje su naišli "**na minsko polje**".

U jutarnjim satima, 13. jula, na širem području Pobuđa (u šumi oko Konjević-Polja), između putne komunikacije **Bratunac -Konjević-Polje -Nova Kasaba**, blokirano je oko **8.000 ljudi**, čiju su likvidaciju planirali Vojska i policija "Republike Srpske".

Najveće grupe muškaraca i dječaka iz zbjega zarobile su jedinice Vojske i Ministarstva unutrašnjih poslova "Republike Srpske" 13. jula na cesti Bratunac – Konjević - Polje - Milići, pri čemu su Vojska i pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova "Republike Srpske" megafonima pozivali na predaju, uz obećanje da će postupiti s njima u skladu sa Ženevskim konvencijama. U toku dana samo je do 17,30 sati **zarobljeno najmanje 6.000 muškaraca**, koji su raspoređeni na nekoliko lokacija. Najveći broj zarobljenih odvođen je na sabirna mjesta u **Novoj Kasabi**, gdje je zatočeno između 1.500-3.000 ljudi, i u **Sandićima** na jednoj poljani, gdje je bilo zatočeno između 1.000 i 4.000 ljudi. Kontrolirajući operaciju zarobljavanja i dajući podršku svojim podređenim da istraju na tom zadatku, general Ratko Mladić je obmanuo zarobljenike u oba mjesta, rekavši da im se ništa neće dogoditi, nego da će ih razmijeniti kao ratne zarobljenike, te da su njihove porodice već prebačene u Tuzlu.

Jedan broj zarobljenih kod Nove Kasabe i Konjević-Polja je ujutro 13. jula 1995. ubijen na obali rijeke **Jadar**.

Istog dana u ranim poslijepodnevnom satima (oko 16,00 sati) vojnici i/ili policija "Republike Srpske" su sa tri autobusa dovezla grupu zarobljenih Bošnjaka i strijeljala u **Cerskoj**. Najmanje je strijeljano 149 osoba, starosne dobi od 14 do 50 godina, od čega je 147 nosilo civilnu odjeću. Većem broju žrtava ruke su bile vezane iza leđa ligaturama napravljenim od žice.

Nekoliko desetina zarobljenih na putnoj komunikaciji Kravica - Milići (Konjević-Polje, Pervani, Lolići...) ubijeno je na licu mjesta.

Jedan broj zarobljenih u Konjević-Polju, uključujući i dječake, odveden je na Jahorinu i Trnovo, gdje su ih kasnije likvidirale specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova **Republike Srbije**, što je snimljeno TV kamerom.

Kasno poslijepodne 13. jula 1995. između 1.000 i 1.500 zarobljenih u Sandićima odvedeno je u **Kravicu** i natjerano da uđu u skladište Osnovne organizacije kooperanata "Kravica" (zemljoradnička zadruga), gdje je izvršen veliki masakr. Oko 18 sati svi su likvidirani (zoljama, ručnim bacačima, ručnim bombama i puščanim mecima).

Vojska i Ministarstvo unutrašnjih poslova "Republike Srpske", te druge oružane jedinice, uključujući i one iz Srbije i "Republike Srpska Krajina", su u periodu od oko 22,00 sata 12. do približno 15. jula, a posebno 13. jula, prema dobro osmišljenom i razrađenom planu o izdvajanju, privremenom zatočenju (u Bratuncu) i organiziranoj i sistematskoj likvidaciji zarobljenih, na više različitih lokacija u Bratuncu po kratkom postupku likvidirali mnoge zarobljenike, koji su, na **hiljade**, privremeno zatočeni na više različitih lokacija u Bratuncu i njegovoj okolini. U Bratunac su, prema narednji vojnog rukovodstva "Republike Srpske", dovoženi brojni zarobljenici. Taj je grad 13. jula bio prepun zarobljenika koje su dovodili sa ceste Bratunac - Milići. Zarobljenici su odvođeni na stadion, u škole, Vojni zatvor, policiju, hangar, garaže i druge objekte, zatim su držani u vozilima (autobusi i kamioni) parkiranim u centru grada i uz cestu, za koje su svi znali, posebno građani Bratunca. Zatočeni u Bratuncu teško su zlostavljani i premlaćivani, pri čemu su se čuli jauci muškaraca, koji su izvođeni napolje i likvidirani. Nisu gotovo uopće dobijali ni hranu niti vodu.

Mnogi zarobljenici likvidirani su u Bratuncu, u školi "Vuk Karadžić", kao i na drugim mjestima na putu Kravica - Milići, uključujući i Konjević-Polje, gdje su vršena zarobljavanja i likvidacije. U Bratunac je rano 13. jula s grupom vojnika stigao pukovnik Ljubomir Beara, s naredbom da se **ubiju zarobljenici** (s narednjem "s vrha, naredbe od vrha da ubijem zarobljenike").

U kasnim večernjim satima, 13. jula 1995, otpočeo je, prema instrukcijama Radovana Karadžića i **narednji generala Mladića da se zarobljenici odvedu u Zvornik i strijeljaju**, proces odvođenja zarobljenika na područje Zvornika. Te je večeri i tokom noći 13. i 14. jula 1995. iz Bratunca i okoline prevezeno (sa oko 30 autobusa) oko 2.000-2.500 muškaraca, izdvojenih u Potočarima i zarobljenih iz zbjega u pokušaju bjekstva iz srebreničke enklave, u salu **osnovne škole u Grbavcima (kod Orahovca)** i u drugim školama, gdje je jedan broj strijeljan iza škole, na poljani, a drugi je prebačen na drugu lokaciju i likvidiran. U ranim poslijepodnevnim satima, 14. jula 1995, pripadnici "Vojske Republike Srpske" su muškarcima iz škole u Grbavcima, kojih je, po nekim procjenama, bilo oko 1.000, stavili poveze na oči, ukrkali u kamione i odveli na jedno obližnje polje (stratište) kod Orahovca, naredili im da siđu s kamiona i po prijekom ih postupku likvidirali automatskim oružjem. Svima su prethodno povezane oči. Egzekuciju je lično nadgledao general Ratko Mladić. Ubijeni su odmah (14. i 15. jula) zatrpani u masovne grobnice.

Pripadnici Vojske i/ili Ministarstva unutrašnjih poslova "Republike Srpske" su 14. jula (poslijepodne) između 1.500-2.000 zarobljenika s mjesta zatočenja u Bratuncu i okolini prevezli u **Petkovce** i zatočili u sali **osnovne škole**, gdje su ih udarali, tukli, zlostavljali i pucali u njih iz automatskog oružja. Zarobljenicima su žicom vezali ruke na leđima, natjerali ih da izuju cipele i u noći 14. jula, te u ranim jutarnjim satima 15. jula, kamionima ih prevozili do jednog mjesta kod **Brane kod Petkovaca**, gdje je već bilo puno mrtvih, koji su ležali licem prema zemlji, ruku vezanih na leđima. Okupili su ih ispod brane i po prijekom postupku likvidirali automatskim oružjem u grupama 5-10 ljudi. Ujutro 15. jula 1995. pripadnici "Vojske Republike Srpske" pomoću rovokopača i druge teške mehanizacije pokopavali su žrtve dok su likvidacije i dalje vršene.

U Beogradu je, 15. jula 1995. u vrijeme dok su velikosrpski agresor i njegovi kolaboracionisti izvodili operaciju likvidacije zarobljenika, kod Slobodana Miloševića održan **tajni sastanak**, na kome su prisustvovali: Carl Bildt (mirovni predstavnik Evropske unije), Thorwald Stoltenberg

(predstavnik Ujedinjenih nacija u Međunarodnoj konferenciji), Yasushi Akashi (specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija) i Rupert Smith (komandant snaga Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini). Na sastanku je, na zahtjev Bildta, bio i general Mladić, koji je rukovodio i komandovao zauzimanjem Srebrenice i genocidom nad Bošnjacima. Nažalost, nijednog od prisutnih nisu interesirali zarobljeni Bošnjaci.

U zoni odgovornosti 1. zborničke brigade 14. i 15. jula 1995. vođena je, prema **planu “da se pobiju zarobljenici”, operacija ubijanja zarobljenika**. Pri tome je bilo **“ogromnih problema sa ukopavanjem strijeljanih i sa čuvanjem zatvorenika koje tek treba strijeljati”**.

Šesnaestog jula 1995. na **Vojnoj ekonomiji Branjevo** je prema utvrđenom obrascu ubijeno oko 1.200 zatočenika, koji su 14. jula 1995. odvezeni u Pilicu, nakon čega su ih prozvali da izađu iz škole, ukrkali u autobuse ruku vezanih na leđima i odvezli na Vojnu ekonomiju Branjevo, gdje su ih postrojavali u grupama od po deset i likvidirali. Poslije toga rovokopač je pokupio leševe.

Istoga je dana (oko 15 sati) izvršena još jedna likvidacija zarobljenih. Tada su pripadnici Bratunačke brigade, zajedno s drugim pripadnicima Vojske i Ministarstva za unutrašnje poslove “Republike Srpske”, u zgradi **Doma kulture u Pilici** po prijekom postupku automatskim oružjem likvidirali oko 500 ljudi. Sljedećeg dana su pripadnici Zborničke brigade pokupili leševe žrtava, prevezli ih na Vojnu ekonomiju Branjevo i pokopali u masovnu grobnicu.

Također, oko 16. jula 1995. “Vojska Republike Srpske” je likvidirala više stotina zarobljenih (oko 500) na osami u blizini **Kozluka** i pokopala ih u obližnju masovnu grobnicu.

Brojne jedinice Vojske i policije “Republike Srpske” su tokom jula i augusta 1995. kao i kasnije vršile **“pretrese terena i zasednim dejstvima”** sprečavale **“prolaz muslimana iz bivše enklave Srebrenica prema Tuzli i Kladnju”**, pri čemu su mnogi Bošnjaci zarobljeni i sistematski na licu mjesta likvidirani.

Manje grupe Bošnjaka su danima i mjesecima lutale po šumama, pokušavajući se probiti do Tuzle (posljednja grupa je u Tuzlu stigla 16. aprila 1996).

Vojna policija je **23. jula 1995.** po naredjenju generala Mladića, likvidirala jedan broj ranjenika iz Srebrenice koji je liječen u Zvorniku.

Oružane snage “Republike Srpske” su, u sadejstvu s jedinicama iz Srbije i “Republike srpska krajina”, te stranim plaćenicima, a u skladu s velikosrpskom ideologijom, politikom i praksom, **deportirale “sve muslimanske žene i djecu”** iz Potočara i na hiljade muškaraca i dječaka, koji su, nakon zauzimanja Srebrenice, sigurne zone Ujedinjenih nacija, pokušali pobjeći, **zarobile, zatočile i likvidirale, te zatrpale** u masovne grobnice na skrovitim mjestima.

O pokolju Bošnjaka Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica, jula 1995. potresno kazivanje pružio je (sedamnaestogodišnji) dječak, preživjela žrtva genocida, svjedok Tužilaštva ICTY-a u predmetu protiv *Radoslava Krstića*. Naime, on se, nakon zauzimanja Srebrenice, sigurne zone Ujedinjenih nacija, jula 1995, **“predao bosanskim Srbima koji su nosili maskirne uniforme”**. **“Bilo mu je naredeno da sa sebe skine odjeću koja je zaudarala po osušenoj mokraći”** i **“stane uz rub razbojišta posutog mrtvim tijelima:**

‘Ondje je bilo nekoliko srpskih vojnika ... Stajali su iza naših leđa ... Pomislio sam da ću brzo umrijeti, da neću dugo patiti. I pomislio sam kako moja majka neće nikad saznati gdje sam skončao ...

Neko je rekao: ‘Lezite’. Kad smo počeli padati ... započela je pucnjava ... ne znam što se tada dogodilo. Nisam razmišljao ni o čemu ... Mislio sam da je to kraj. Ne znam jesam li u tom trenutku izgubio svijest, možda sam još uvijek bio pri svijesti ... Sve što znam jest da sam, ležeći, osjetio bol u desnoj strani prsa ...

Pomislio sam da bih ih možda trebao pozvati da me dokrajče, jer sam osjećao jake bolove. Pomislio sam da ću, ako sad ovdje ne izdahnem, preživjeti, te da ću možda biti živ odveden i da će se moje muke samo produžiti. ... U jednom trenutku ... tik uz moje lice stvorila se vojnička čizma. Nastavio sam gledati, nisam zatvorio oči. Taj čovjek je prekoračio mene - bio je to vojnik - i opalio metak u glavu čovjeku koji je ležao odmah do mene. U tom sam trenutku zatvorio oči; bio sam pogođen u desno rame ...

Nalazio sam se, takoreći, između života i smrti. Nisam znao želim li ostati u životu ili umrijeti. Odlučio sam ne pozvati ih da me ubiju, no u isto vrijeme molio sam Boga da dođu i da me ubiju ...’.

Nakon što su se krvnici odvezli”, dječak je “podigao glavu i primijetio još jednog preživjelog među mrtvima. Poviknuo je prema njemu i prevrćući se preko leševa, pokušao dopuzati do njega, a zatim je nekako uspio svoje svezane ruke primaknuti njegovim ustima kako bi ovaj mogao pregristi konopac kojim su bile vezane: ‘Taj čovjek na sebi je imao majicu bez rukava, zelene boje i džemper ... Skinuo ju je i razderao ... Nakon što mi je povezao ranu, zaspao sam naslonivši glavu na njegova koljena jer dugo, suviše dugo nisam spavao ... Ostali smo ondje do jutra, a kad je svanulo, probudio me i upitao: ‘Kamo ćemo?’ Rekao sam: ‘Ne znam’”.⁸

O likvidaciji Bošnjaka (muškaraca i dječaka) u i oko navedene sigurne zone UN-a, “**dovezenih na polja smrti koja su već bila prekrivena tijelima**”, značajno je i nevjerovatno kazivanje vođača “**opskrbe vojske bosanskih Srba**”, jednog od svjedoka Tužilaštva ICTY-a u predmetu protiv *Popovića i drugih*, koji je u “**vrijeme srebreničkog pokolja dostavljao hranu i piće vojnim jedinicama**”. On je opisao “**kako je prisustvovao pogubljenju muslimanskih dječaka i muškaraca dovezenih na polja smrti koja su već bila prekrivena tijelima**”:

“Iz te hrpe, te gomile mrtvih tijela (koja) više nisu nalikovala na ljude ... nego samo na hrpu mesa u komadima ... ispuzao je čovjek. Kažem čovjek, ali to je zapravo bio dječak od nekih pet-šest godina. To je nevjerovatno. Nevjerovatno.

Čovjek / odnosno dijete – prim S. Č. / je ispuzao i krenuo prema stazi, stazi na kojoj su stajali ljudi s automatskim puškama i radili svoj posao. A to je dijete išlo prema njima. Svi ti vojnici i policajci ondje, ti ljudi kojima nije (bio) problem ubiti ... odjednom su ... spustili puške i svi, do jednoga, jednostavno se sledili. Tamo je bilo samo jedno dijete ... nevino, slatko dijete ... prekriveno komadima utrobe drugih ljudi ...

Jedan oficir ... siguran sam da je bio pukovnik ili poručnik ... A bio je ... neopisivo arogantan ... okrenuo se ljudima, vojnicima, i kazao: ‘Šta čekate? Hajde, dokrajčite ga.’ A ti isti ljudi kojima maloprije nije bio problem ubiti ljude, kazali su mu: ‘Gospodine, imate pištolj, zašto ga vi ne biste dokrajčili? Samo izvolite, jer mi to ne možemo učiniti’. Svi su oni ... jednostavno bili bez riječi; potom je taj oficir kazao: ‘Uzmite dijete, stavite ga na kamion i odvezite; a zatim ga dovezite ovamo s novom turom i onda ćemo ga dokrajčiti’.

Bio sam ondje. Bio sam posve nemoćan. Bio sam autsajder ... osoba iz logistike ... Nisam imao ništa s tim što se ondje događalo. Ubijali su ljude, a moj je posao bio da im dovozim zalihe; zatim su uzeli dijete, ne muškarci koji su ubijali ljude, ne. Drugi su uzeli dijete za ruku ... (On)o je govorilo: ‘babo’, tako oni nazivaju oca. Govorio je, ‘babo’, gdje si?’ Dijete je bilo u šoku. Stavili su ga na kamion. Dijete se, znajući da je već prije bilo na kamionu, počelo nekontrolisano tresti. Treslo se i govorilo, ‘Ne, ne. Neću’.

Zatim sam se ja umiješao ... Kazao sam im: ‘Slušajte, upaliću svjetla u svom kombiju i uključiću muziku da mu skrenem pažnju sa svega ovoga što se događa. Upaliću radio’, jer sam

8 C. Del Ponte – Ch. Sudetic, GOSPOĐA TUŽITELJICA : SUOČAVANJE S NAJTEŽIM RATNIM ZLOČINI-MA I KULTUROM NEKAŽNIVOSTI, Buybook, Sarajevo, 2008, str. 17-18.

želio da dijete dođe k sebi. Bilo je posve izgubljeno, nije znalo šta se događa, ni ko je ni što je. Kazao sam: 'Pokušat ću ga odvesti kamo god želi da ga odvezem'. Stoga sam ušao u kombi i upalio svjetlo ... i to je djetetu pomoglo, jer mu se sve bilo pomračilo ...

Kazao sam mu: 'Dodi ovamo, dodi ovamo, dodi k meni'. Kazao sam: 'Pogledaj. Imam upaljeno svjetlo, muziku'. Odjednom me primio za ruku i došao k meni ... Ne bih poželio da iko od vas to doživi. Nekad sam bio snažan. Nekad sam bio čvrst. Bio sam na takvom glasu. No nikome ne bih poželio da doživi taj stisak, njegov stisak moje ruke i bio sam zapanjen njegovom snagom. Snagom tog djeteta. A zatim sam - ušao sam u vozilo, i - i ostavio ga časak samoga, samo zato što sam morao upaliti vozilo i uključio sam muziku, a zatim sam se vratio s ostatkom - znate već šta je taj ostatak bio - kako bi sljedeća tura mogla biti dokrajčena".⁹

U bezočnoj "operaciji ubijanja", uglavnom za četiri dana, s namjerom i prema tačno utvrđenom obrascu, na stravičan način, likvidirano je preko 8.000 zarobljenih i zatočenih Bošnjaka, što je motivirano njihovom nacionalnom, etničkom i vjerskom pripadnosti i zauzimanjem njihovog životnog prostora, koji je u srpskim velikodržavnim planovima označen od strateške važnosti. Tri generacije muškaraca su istrijebljene. To je najveći pojedinačni i u kratkom vremenu izvršeni masakr i totalni progon ljudi u Evropi nakon Drugog svjetskog rata. Tačno pedeset godina od završetka nacističkog holokausta u Evropi se, pred očima svijeta, ponovio zločin, čija je surovost, ali i nedostatak reakcije, "sinonim velikog neuspjeha međunarodne zajednice".

Zauzimanje Srebrenice, deportacija civila iz Potočara i operacija zarobljavanja, zatočenja i likvidacije Bošnjaka su genocidni akti unaprijed isplanirani, dobro osmišljeni, efikasno organizirani i širokog obima, naređeni s nadležnih političkih i vojnih mjesta, te izvršeni planski, sistematski i organizirano.

Broj ubijenih i kratkoća vremena likvidacija, brzo formiranje masovnih grobnica, brzina zakopavanja u masovne grobnice i dislociranje posmrtnih ostataka iz primarnih u sekundarne i terciarne masovne grobnice, ukazuju na to da je u planiranju, pripremi, izvršenju i prikrivanju genocida učestvovao u punom kapacitetu politički, upravni, vojni i policijski potencijal srpskih snaga, kao i veliki broj discipliniranih izvršilaca. Tako je, prema istraživanjima Vlade Republike Srpske, u genocidu nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica, jula 1995, učestvovalo (po raznim osnovama i na različite načine) preko 25.000 ljudi. Ideološki, politički i vojni nosilac genocida bila je država Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), odnosno velikosrpski režim Slobodana Miloševića, a glavni izvršioци Vojska (Savezne Republike) Jugoslavije, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, kolaboracionističke formacije velikosrpskog agresora u Republici Bosni i Hercegovini ("Vojska Republike Srpske", "Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske" i drugi organi izvršne vlasti i uprave paradržavne tvorevine Republike Srpske), plaćenici iz Grčke i dr.

Izvršioци zločina poduzeli su sve mjere, uključujući sistematsko prekopavanje, premještanje i ponovno zatrpavanje tijela žrtava, kako bi prikriili genocid i onemogućili provođenje pravde, čime je nad likvidiranim ponovo izvršen još jedan sistematski oblik zločina, do sada na takav način nepoznat historiji. To govori i o tome kako su njegovi počinioci bili svjesni zločinačkog karaktera svojih postupaka i otklanja svaku sumnju u njihovu subjektivnu krivicu, odnosno u postojanje čvrste namjere kod izvršenja ovog najtežeg oblika zločina.

⁹ Isto, str. 331-332. Četiri dana nakon tog svjedočenja, 26. februara 2007, na internom videomonitoru u Uredu glavne tužiteljice ICTY-a, Carle Del Ponte, ponovo je emitirano suđenje iz sudnice br. 1. "Jedan je mladić svjedočio na zatvorenoj raspravi: mladić koji je, kao sedmogodišnji dječak, krvav, prašnjav i prekriven izmetom, ispuzao iz gomile mrtvih tijela i prišao krvnicima koji su ubili njegova babu" (Isto, str. 332).

Carla Del Ponte je tužno "sjedila u svom uredu i slušala njegove riječi, gotovo je mogla čuti skupni uzdah olakšanja i provalu zlorada smijeha iz Srbije" (Isto).

Masovne grobnice žrtava genocida sigurne zone UN-a Srebrenica, jula 1995. su očigledni dokazi s namjerom planiranog i organiziranog sistema zločina, koji je rezultirao genocidom – najtežim oblikom zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Istovremeno, one su i jedan od načina prikrivanja i uništavanja tragova zločina. Nažalost, Međunarodni sud pravde u Hagu u procesu Bosna i Hercegovina protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora), nije nikako ni spomenuo masovne grobnice žrtava genocida sigurne zone UN-a Srebrenica, jula 1995.

U i oko Srebrenice jula 1995. počinjen je masovni zločin nad Bošnjacima islamske vjere. Taj zločin je djelo genocida nad muslimanima. Širina područja izvršenja zločina, brzina likvidacije više hiljada ljudi, veličina područja na kojem su zakopavani leševi i višestruko izmještanje posmrtnih ostataka ubijenih, te broj ljudi koji je nužno učestvovao u izvršenju i prikrivanju zločina, apsolutno pokazuje da su zločini bili poznati velikom broju ljudi i da su uporno sakrivani. Neprecizno određeni mandat Ujedinjenih nacija je jedan od elemenata dokaza nedostatka političke volje da se u zaštiti (životâ) civilnog stanovništva i sprečavanju najgoreg zločina postupi odlučno i onako kako to nalažu Povelja Ujedinjenih nacija i duh i korpus međunarodnog prava.

Genocid nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica, jula 1995. počinjen pred očima svjetske javnosti i uz nesumnjivu asistenciju i zločinačku pasivnost Ujedinjenih nacija i njihovih “mirovnik” snaga, koje su bile dužne zaštititi stanovništvo te zone, dio je neposrednih priprema Daytonu u tradicionalnom maniru stavljanja pred svršen čin, radi osiguranja za Srbiju strateški važnog graničnog pojasa. Taj zločin genocida samo je vrh ledenog brijega zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava (iz)vršenih u kontinuitetu četiri godine na gotovo tri četvrtine državne teritorije Republike Bosne i Hercegovine - u svim okupiranim mjestima i gradovima u opsadi.

2. Svjedočenje ambasadora UN-a Diega Enriquea Arria*

Izjava svjedoka

1. Zovem se Diego Enrique ARRIA SALICETTI. Rođen sam u Karakasu, Venezuela. Bio sam stalni predstavnik Venezuele u Ujedinjenim nacijama (UN) od 1. januara 1992. do 1. septembra 1993. U martu 1992. godine obavljao sam dužnost predsjednika Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. U aprilu 1993. bio sam koordinator Grupe nesvrstanih zemalja u Vijeću sigurnosti.

....

1. Uvod

Stavovi o krizi u Bosni

8. Tokom mog mandata u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija, bio sam aktivno uključen u mnogo različitih poslova, uključujući one u El Salvadoru, Mozambiku, Somaliji, Kambodži, Libiji, Angoli, Iraku, Haitiju, Južnoj Africi te bivšoj Jugoslaviji. U to vrijeme je prevladavao opšti konsenzus u Vijeću sigurnosti, osim u slučaju bivše Jugoslavije, koji je duboko podijelio Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija postavši najkontraverznijim pitanjem dnevnog reda, te predmetom žarišta pažnje svjetskih medija i mnogih rezolucija.

9. Bosanci su godinama bezazleno vjerovali kako su Evropljani i kao takvi nisu bili voljni tražiti pomoć izvan Evrope, čak ni od Ujedinjenih nacija. Naivno su mislili kako Evropa neće oklijevati da im pomogne u sukobu između demokratske države i suprotstavljenog režima.

10. Kako su događaji tekli, Bosanci su skupo platili to što su svoje povjerenje i nade položili u svoje susjede. Kako se ništa nije desilo kad predstavnici Evropske zajednice CUTILEIRO i lord

* Diego Enrique Arria (rođen 1938. u Karakasu – Venezuela), političar, diplomata, ambasador, savjetnik i gostujući naučnik na Univerzitetu Columbia u New Yorku. U Venezueli je radio kao guverner Karakasa, bio je ministar informisanja, ministar turizma i kongresmen, te urednik i osnivač dnevnog lista El Diario de Caracas (ICTY, IZJAVA Diego Enrique Arria, 11. i 14. april 2003. i 22, 23, 24. i 25. septembar 2003, BCS 0348-7807-0348-7876, par. 1-4).

Diego Enrique Arria je od 1. januara 1992. do 1. septembra 1993. bio stalni predstavnik Venezuele u Ujedinjenim nacijama. U martu 1992. obavljao je dužnost predsjednika Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. U aprilu 1993. bio je, pored koordinatora Grupe nesvrstanih zemalja u Vijeću sigurnosti, na čelu Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini, "te u bivšoj Jugoslaviji i Hrvatskoj". Misija je imala zadatak da posjeti Bosnu i Hercegovinu, sa ciljem da ispita "situaciju na terenu" i upozna UN i svijet sa razmjerama zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. To je bilo "prvi put u historiji UN-a da je Misija Vijeća sigurnosti UN-a posjetila područje zahvaćeno sukobom" (to je "bila prva misija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ikad poslana negdje od strane Ujedinjenih nacija". (ICTY, IZJAVA Diego E. Arria, 11. i 14. aprila 2003 i 22, 23, 24. i 25 septembra 2003, BCS 0348-7807-0348-7876, par. 1-2 i 291; ICTY, TUŽILAC PROTIV NASERA ORIĆA, SVJEDOČENJE AMBASADORA DIEGA E. ARRIA, 5. decembra 2005, str. 14335 i 14337).

Dok je radio u Ujedinjenim nacijama, učestvovao je u radu Grupe prijatelja Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija "tokom mirovnih procesa i procesa pregovaranja o obnavljanju demokratije na Haitiju, El Salvadoru i Gvatemali" (ICTY, IZJAVA Diego E. Arria, 11. i 14. april 2003. i 22, 23, 24 i 25. septembar 2003, BCS 0348-7807-0348-7876, par. 3).

Diego Enrique Arria je pred ICTY-em svjedočio u predmetima protiv Slobodana Miloševića (kao svjedok Tužilaštva) i Nasera Orića (kao svjedok odbrane), gdje je, u svojstvu ambasadora Ujedinjenih nacija, kao neposredni svjedok i aktivni učesnik pogubne, kapitulantske i sramne politike tzv. međunarodne zajednice, posebno Ujedinjenih nacija (generalnog sekretara, Vijeća sigurnosti i Sekretarijata), prema Republici Bosni i Hercegovini, odnosno agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocidu nad Bošnjacima, koja je, nažalost, pružila podršku osvajačkoj i genocidnoj ideologiji, politici i praksi Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i njihovim kolaboracionistima i petokolonašima iz Bosne i Hercegovine, prezentirao izuzetno značajne činjenice, bez kojih nije moguće valjanije i potpunije elaborirati ovo značajno pitanje, pri čemu je, pored ostalog, više nego očigledno nepostojanje političke volje da se zaustavi osvajački rat (agresija) protiv Republike Bosne i Hercegovine i spriječi genocid nad Bošnjacima.

U ovom prilogu, iz cjelovitog svjedočenja Arrie, navedeni su samo neki bitni akcenti, posebno aktivnosti Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, koja je 25. aprila 1993. uspjela da posjeti Srebrenicu, o čemu je sačinila Izvještaj, u kome je, pored ostalog, pružila očigledne dokaze o "usporenom genocidu".

CARRINGTON nisu uspjeli, Evropa je Ujedinjenim nacijama u New Yorku izručila veoma osakaćeno tijelo bez ruku i nogu. Slučaj je već jako loše stajao, a Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Rusija su imale kontrolu u Vijeću sigurnosti.

11. **Neki od 'glavnih' u Vijeću bojali su se pojave muslimanske države u srcu Evrope.** Isto se može reći za bivšeg predsjednika Hrvatske, Franju TUĐMANA, koji mi je izrazio istu bojazan kad su ga u Zagrebu posjetili predstavnici Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. Zašto bi Evropska unija požurivala prijem ovih novih država u Ujedinjene nacije? Zašto je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija odobrilo prijem Bosne i Hercegovine u Ujedinjene nacije? Zašto Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, po službenoj dužnosti, prebacuje glavnu odgovornost za rješavanje krize na Evropsku uniju (Davida OWENA) i Sjedinjene Države (Cyrusa VANCEA) ?

12. I onda sam vjerovao, kao i sada, da je Generalni sekretar Ujedinjenih nacija zauzeo nezavisnu ulogu u odnosu na glavne sile u Vijeću sigurnosti, te iskoristio moralnu snagu svoje funkcije, događaji su mogli biti znatno drugačiji. Možda bi danas muslimanski svijet bio zahvalan za ulogu međunarodne zajednice u Bosni, umjesto da bude ogorčen njenim bezobzirnim stavom prema etničkom čišćenju, silovanjima i genocidu (koristim termin 'genocid' u ovoj izjavi jer potpuno odgovara terminologiji koju sam koristio u svojim govorima i pisanim izvještajima u vrijeme tih događaja) u jednoj od najnovijih članica Ujedinjenih nacija, smještene na samo par sati putovanja od Londona, Pariza i Moskve.

13. Generalni sekretar BOUTROS – GHALI je rekao meni i ostalim članovima Grupe nesvrstanih zemalja u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija da 'ako se čvršće postavi prema Bosni, izgubit će neutralnost, pa tako i djelotvornost Ujedinjenih nacija' i da: 'nije imao privilegiju izraziti svoja lična osjećanja o tom pitanju'.

14. 'Evropljani od mene očekuju da se usredotočim na Bosnu ... Zapravo je Vijeće sigurnosti zatražilo od Ujedinjenih nacija da se znatno posvete problemima bivše Jugoslavije, a ja sam se zatekao u ozbiljnim razmišljanjima o Somaliji'.*

15. **Takva moralna ravnodušnost i bezosjećajnost, ne samo da je bila zarazna, već je znatno ojačala Srbe u razmišljanju 'Ovo je rat bogatih', kako je Generalni sekretar sam definirao bosansku tragediju, i kao takav je od malog interesa za međunarodnu zajednicu.**

16. **Neutralnost nije bila u pitanju, kako je to tvrdio BOUTROS GHALI. U pitanju je bila Bosna i Hercegovina, članica Ujedinjenih nacija, napadnuta od bosanskih Srba uz pomoć beogradske Vlade koja im je davala punu vojnu i finansijsku pomoć. Pitanje riskiranja neutralnosti nije postojalo. Neutralnost se koristila kao maska za ravnodušnost.**

17. BOUTROS – GHALI je rekao članicama Grupe nesvrstanih u Vijeću sigurnosti da je uvijek tražio od arapskih i muslimanskih zemalja novac za finansiranje mirovnih napora, ali da im nije dopuštao da šalju svoju vojsku kao pomoć. On je htio finansijsku pomoć, ali ne i političko miješanje. Naravno da je to bilo neprihvatljivo za te zemlje. Ujedinjene nacije su dozvolile prisustvo ruskih snaga, koje su, kao njihovi historijski zaštitnici, očigledno podržavali srpsku stranu. Rusija i muslimanske zemlje dijele isti interes u sudbini Čečenije.

....

20. Bosna i Hercegovina, ne samo da je iritirala Generalnog sekretara, nego i većinu članica Vijeća sigurnosti, jer se Bosanci nisu pridržavali uloge koja im je dodijeljena danom donošenja Rezolucije o embargu na uvoz oružja 1991. godine. **Od njih se očekivalo da se predaju bez borbe i da mirno pristanu na nacionalnu podjelu svoje zemlje. Da se bace na zemlju i prave da su**

* (Saga o sukobu Sjedinjenih Država i Ujedinjenih nacija bez pobjednika – BOUTROS – GHALI, 1999) / *Unvanqished a US – Un saga – Boutros – Ghali, 1999*).

mrtvi. To je nerazuman zahtjev da ga bilo koja zemlja prihvati posebno kad se ona nalazi u centru Evrope i kad je žrtva genocida.

21. Uvijek je bilo zabrinjavajuće biti svjedok kad istaknuti članovi Vijeća sigurnosti zauzimaju indiferentan stav prema Bosni i Hercegovini, iako su njen narod etnički čistili, masakrirali i silovali.

22. Bosna i Hercegovina je primljena u članstvo Ujedinjenih nacija u proljeće 1992. po preporuci Vijeća sigurnosti. Ali tokom par mjeseci Ujedinjene nacije i Evropska unija su aktivno saradivale na njenom razgrađivanju po etničkom principu kao jednoj novoj vrsti modela aparthejda.

23. U rezolucijama Vijeća o Bosni i Hercegovini postojala je suzdržanost da (je) se naziva republikom. Bilo je jasno da joj se ne želi dati odgovarajući tretman kakav dolikuje zemlji članici te organizacije, niti zaštitu koja pripada punopravnoj članici.

24. Samo godinu dana ranije Vijeće je poduzelo mjere kad je jedna članica Ujedinjenih nacija (Irak) napala drugu zemlju članicu (Kuvajt). Dvostruki standard koji je međunarodna zajednica primijenila u slučaju invazije na Bosnu i Hercegovinu nije mogao biti očigledniji i sramotniji.

25. Bilo je pokušaja da se ova republika tretira samo kao 'strana' slično kao i druga strana – srpski agresor. Sjećam se da sam neprestano morao tražiti u Vijeću da se ispravi zapisnik kako bi se obezbijedilo da se Bosanci tretiraju kao bilo koja druga zemlja članica. Generalni sekretar Kofi ANNAN je ovu praksu nazivao 'amoralnim izjednačavanjem strana' /*the amoral equivalence of the parties*, gdje su žrtve i agresor bili doživljavani kao jedno te isto.

26. Da je Vijeće priznalo Bosnu i Hercegovinu kao suverenu članicu Ujedinjenih nacija, njegovo ponašanje prema tom narodu bi bilo drukčije. Bilo je mnogo zgodnije tretirati je kao 'muslimansku stranu' – kao vrstu ne-države, jer u protivnom bi se morala razmatrati obaveza da se dejstvuje u odbrani teritorija koje su zauzeli Srbi uz pomoć druge zemlje članice, Savezne Republike Jugoslavije (SRJ).

...

46. Dvadeset i petog septembra 1991. godine, kada su sukobi u Hrvatskoj bili najžešći, Vijeće sigurnosti svojom rezolucijom 713 (1991)* donosi odluku da 'sve države odmah treba da primijene opći i sveobuhvatni embargo na oružje i vojnu opremu za Jugoslaviju, koji će da bude na snazi sve dok Vijeće sigurnosti ne odluči drugačije, a poslije konsultacija između Generalnog sekretara i vlade Jugoslavije'. Rezolucija je usvojena jednoglasno, mada je nekoliko posmatrača tada primijetilo da će glavni učinak embarga biti zamrzavanje vojnih efektivna svake od strana – što je trebalo da donese prevashodnu prednost Srbima, koji su bili dominantni i u jugoslavenskoj vojsci i, u nešto manjem obimu, u vojnoj industriji.

47. Rezolucija je odražavala stavove Evropske zajednice (EZ), kao i država koje su učestvovala na Konferenciji za evropsku sigurnost i saradnju, koje su u ono vrijeme bile na čelu političkog pregovaračkog procesa koji je doveo do nekoliko sporazuma o prekidu vatre, uz punu podršku Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija pruženu takozvanoj Konferenciji o Jugoslaviji.

48. Njena je namjera bila da ojača poziciju evropskih zemalja u pregovorima sa svim zainteresiranim stranama.

49. Rezolucija je predstavljala izrazito kompromisersku odluku, koja je, u stvari, bila bez ikakvog smisla i značaja, jer sam, naravno, bio ubijeđen da se u svakom pogledu krši. Dr-

* Rezolucija 713 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ERN: 0057-0233-0057-0234

žave koje su posredovale u sukobu nisu željele da stvar dodatno talasaju, pa su se stoga ograničile na verbalnu podršku ne bi li tako zaustavile krizu, umjesto da su se poslužile kolektivnim pritiskom, kako bi nametnule političko rešenje koje je, po meni, tada još bilo moguće.

50. Kao Rezolucija koja je priznavala 'da sukobi u Jugoslaviji uzrokuju teške gubitke u ljudskim životima i materijalne štete, te da nastavak tih sukoba predstavlja prijetnju svjetskom miru i sigurnosti ...da nikakva nasilna teritorijalna osvajanja ili promjene unutar Jugoslavije neće biti priznata', Rezolucija 713 nije mogla biti blaža nego što je *de facto* bila.

51. **Ona je predstavljala opasan presedan kojim se od tada pa nadalje za čitavo vrijeme trajanja sukoba rukovodila međunarodna zajednica.** Ova slabost nije prošla nezamijećena od strana u sukobu, te se pokazala kao izuzetno štetna za mirovne pregovore koji su vođeni pod evropskom zastavom, a kad su ovi propali, pod patronatom samih Ujedinjenih nacija. Bilo je jasno da je smjer političkog procesa bio definiran znatno ranije u sukobu.

...

60. Kad je Rezolucija izglasana, sjećam se kakvo je zadovoljstvo obuzelo Nesvrstane članice Vijeća zbog usvajanja Rezolucije koja je nametala embargo na oružje. Bili smo ubijedeni da će embargo pospješiti zaustavljanje rata, a ne pogoršati problem. Nije nam bilo ni na kraj pameti da smo donošenjem te rezolucije nesvjesno odlučili o ishodu sukoba: **da smo njome zapečatili sudbinu bosanske Republike; da smo tu zemlju – članicu lišili prava na samoodbranu zajamčenu Poveljom Ujedinjenih nacija. Ono što je tada izgledalo kao moralni čin, bilo je ustvari, kada se gleda iz današnje perspektive, ravno smrtnoj presudi sa predumišljajem na koju smo osudili bosansku muslimansku 'stranu' bosanskohercegovačke Republike.**

61. U to sam vjerovao, jer su Nestalne članice Vijeća sigurnosti bile jedine u Vijeću sigurnosti kojima nije bilo poznato da je vlada predsjednika Alije IZETBEGOVIĆA jedina strana u sukobu koja nema oružja, štaviše da nema regularne oružane snage.

62. **Sekretarijat je propustio da nam pruži informacije o embargu prije donošenja ove odluke, a članovi Vijeća koji su posjedovali informacije nisu nam objasnili kakve implikacije sa sobom nosi ova rezolucija.**

63. **Da smo bili informirani, ovakvu bi rezoluciju ili bolje rečeno presudu, odbacila većina Nestalnih članica Vijeća, a prije svega svjetska bi javnost saznala kakvo je stvarno stanje na terenu: da su samo Bosanci razoružani.**

64. **Rezolucija je s pravom nazvana 'Silovanje Bosne'. Bez sumnje, na djelu je bila operacija zataškavanja. Od Bosanaca se očekivalo da legnu na pod i da odglume mrtvace, ali, iznenadivši sve, oni nisu htjeli da pristanu na tako nešto.**

65. Zašto je Rezolucija data na Vijeće sigurnosti ako su stalne članice, Ujedinjene nacije i Sekretarijat znali kakva je stvarna situacija?

66. **Nikad nisam uspio da čujem zadovoljavajuće objašnjenje za ovu strašnu i nesretnu odluku. Ona mi je sve više nalikovala na unaprijed smišljenu akciju koja je trebalo da osigura Beogradu brzu pobjedu u ratu, tako da Bosna, kao što reče jedan evropski kolega iz Vijeća 'ne postane rak – rana Evrope'.**

67. **Trebalo je da prođe tek nekoliko nedjelja pa da se svi uvjere kako vojni kontingenti iz SFRJ/Savezne Republike Jugoslavije/mijenjaju uniforme i kako prevoze srpske tenkove, avione i teško naoružanje, kako bi postali 'druga strana' u sukobu – a što je kasnije nazvano Republika Srpska koju je novčano i vojno potpomagao Slobodan MILOŠEVIĆ u Beogradu i koja je postala jedina strana koja je raspolagala kompletnim vojnim efektivima koji su joj omogućavali da nastavi sa namjeravanim istrebljenjem 'muslimanske strane', što joj je u dobroj mjeri i pošlo za rukom.**

68. Značajno je da se spomene da međunarodna zajednica nije poduzela nikakve posmatračke napore ne bi li tako spriječila da se bosanskim Srbima iz Beograda dostavlja naoružanje, oprema, pa čak i vojnici i oficiri. Bosanske sam Srbe doživljavao kao surogat vlade u Beogradu.

69. Da bi još dodatno uvećao patnje bosanskih muslimana, Vijeće sigurnosti se suprotstavilo ukidanju embarga na uvoz oružja u Bosnu i Hercegovinu, čime je omogućilo da se nastavi teror paravojnih jedinica koje je naoružavao i finansirao Beograd.

...

106. Tradicionalni je diplomatski način izražavanja rezolucija UN-a da i agresore i žrtve na istoj ravni naziva 'strane'. Ali u ovom je slučaju korištenje takvog načina izražavanja sasvim sigurno neumjesno. Vijeće je vrlo dobro znalo ko je bio naoružan, a i ko je činio strahote. Vijeća je znalo ko je finansirao i snabdijevao Srpske paravojne formacije oružjem, municijom, teškim oružjem, hranom, benzinom, itd. Vijeće je vrlo dobro znalo koji su ljudi bili silovani i zahvaćeni užasnim radnjama etničkog čišćenja. Vijeće je znalo ko je imao tenkove, avione i teško oružje, ali je stalno od žrtava tražilo suzdržanost, a činilo vrlo malo i prekasno da bi zaustavio genocid.

107. Vijeće je nametnulo sankcije Beogradu upravo zato što je znalo ko je stajao iza tih masakra, ali svejedno je nastavilo koristiti termin 'sve strane', ostavljajući utisak da su obje strane bile krive i na istoj ravni, pri tom lagodno zaboravljajući da je SRJ preko bosanskih Srba silom zaposjedala teritorij druge zemlje članice UN-a i da je Bosna i Hercegovina bila zemlja članica UN-a koja se praktično nije mogla odbraniti.

108. Beograd je lako mogao izbjeći primjenu sankcija, ali je sam bio ubijeden da je (Beograd) imao namjeru da stvori Veliku Srbiju i da ga rezolucije UN-a ne bi mogle spriječiti u tome.

....

Mart 1993. – zone sigurnosti

128. Do marta 1993. godine, zone sigurnosti zaista nisu predstavljale predmet razgovora čak i da je Sekretarijat znao (kako smo sada saznali) da je situacija, bez sumnje, zaslužila punu i hitnu pažnju, kao i uplitanje Vijeća sigurnosti.

129. Proteklo je četiri mjeseca od kada su predsjednik Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) i specijalni izvjestilac Ujedinjenih nacija za ljudska prava u bivšoj Jugoslaviji zatražili stvaranje zona sigurnosti ili zaštićenih zona da bi se savladalo vanredno stanje koje je već nastupilo.

130. Također, prošlo je tri mjeseca od kada je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija 'pozvalo Generalnog sekretara UN-a da u dogovoru sa visokim komesarom Ujedinjenih nacija za izbjeglice prouči uvjete koji su potrebni za uspostavljanje zona sigurnosti.' Nikakav postupak nije, međutim, poduzet sve do aprila 1993. godine kada se Srebrenica pojavila na međunarodnoj sceni.

131. Sada, zahvaljujući nedavnim informacijama, shvatam zašto su se stalne članice protivile rezoluciji. Sada vjerujem da su već znali da je Srebrenica već bezuvjetno pala.

....

148. Generalni sekretar je definitivno trebao da upotrijebi moralnu i političku moć svog položaja da izazove neku reakciju, barem reakciju javnog mnijenja. Ali ostao je nijem. Ne treba mnogo razmišljati o tom razlogu da bi došlo do sljedećeg zaključka: Pregovori su se odvijali u to vrijeme pod rukovodstvom David OWEN-a i Cyrus VANCE-a. Oni i gospodin MIOLOŠEVIĆ predložili

su teritorijalnu podjelu, koja bi bila apartheidske prirode, ono što je prema Ujedinjenim nacijama bilo 'Suverena Republika Bosna i Hercegovina'.

149. Prema toj etničkoj podjeli, Srebrenica bi, u istočnom dijelu Bosne i Hercegovine i blizu granice Savezne Republike Jugoslavije, ostala ono što je bilo predloženo da bude, muslimanska teritorija-velikom dijelom izolovana od Sarajeva. To su vođe u Beogradu i na Palama, MILOŠEVIĆ i KARADŽIĆ uvijek odbijali.

150. Zaključak koji proizlazi kada znate za ovu situaciju, kao i određeni broj drugih okolnosti, opisan je u ovoj izjavi.

151. Predaja Srebrenice Srbima bila je od stratejske važnosti – kako za Srbe, tako i za pregovarače UN-a – jer je Srebrenica morala da bude na teritoriji pod kontrolom Srba da bi mirovni 'sporazum' bio moguć.

152. Postala bi dio Velike Srbije. Ta enklava nikad nije bila priključena glavnom dijelu teritorije koja je bila pod kontrolom Vlade, a koja se nalazila zapadnije, zbog čega je bila pogodan cilj za izolaciju i napad od strane srpskih snaga.

153. Praćenjem izvještaja koje je Generalni sekretar BUTROS-GHALI nikada nije razmotrio zajedno sa nestalim članicama Vijeća a – koje su bile jedine koje bi se suprotstavile takvom toku – kao i čitanjem **uputa koje je dao UNPROFOR-u da ne pomaže zaštitu** enklava, lako se može utvrditi takav smišljen tok akcije. Rezolucije o zloglasnim zonama sigurnosti, o kojima smo sada čuli, bile su potpuna prevara od prvog dana.

154. Ono što ni generalni sekretar ni pregovarači Ujedinjenih nacija niti stalne članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija nisu razmotrili bila je moguća cijena jedne takve akcije koja bi konačno dovela do masakra nad skoro osam hiljada nevinih ljudi, koji su imali tu nesreću da žive u susjedstvu uže Srbije.

....

192. Mi smo naglašavali da Vijeće sigurnosti UN-a, da bi spriječilo srpsku agresiju na Bosnu i Hercegovinu, mora da poduzme mjere u cilju trenutne imobilizacije teškog naoružanja i njegovog stavljanja pod efikasnu međunarodnu kontrolu; **ukidanje embarga na oružje koji je i dalje uskraćivao pravo Vladi Bosne i Hercegovine na samoodbranu; i ono što je bilo veoma važno, da se na efikasan način zabrane isporuke oružja bosanskim Srbima koje su dolazile iz SRJ i da se na efikasan način provedu sveobuhvatne sankcije protiv SRJ (Srbija i Crna Gora). Ništa od toga se nije dogodilo u nekoj značajnoj mjeri.**

193. Skrenuli smo pažnju Vijeću sigurnosti UN-a na privremeni nalog Međunarodnog suda pravde, u kojem se Srbija i Crna Gora pozivaju da odmah poduzmu sve mjere koje su u njihovoj moći (koja je neograničena) da spriječe činjenje zločina genocida u Bosni i Hercegovini. One nisu to spriječile, ni zaustavile, iako je, po mom mišljenju, bilo opšte poznato da su imale punu kontrolu (finansijsku, trgovačku, vojnu, kontrolu oružja, govora i pozadinsku kontrolu) nad bosanskim Srbima.

....

Stvaranje UN-ovih zona sigurnosti – Rezolucija 819

204. Dana 16. aprila 1993. godine ja sam prisustvovao/sjednici/Vijeća sigurnosti UN-a i u ime svoje zemlje glasao za Rezoluciju 819 Vijeća sigurnosti UN-a.*

* Rezolucija 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ERN:0007-0426-0007-0428 Slučaj IT-02-54 dokaz 547 Tabulator 19.

205. Nije bilo službene debate prije glasanja o ovoj rezoluciji, bilo je samo neformalnih privatnih konsultacija članica Vijeća sigurnosti UN-a – uglavnom bilateralne prirode – između nesvrstanih članica koje su podnijele prijedlog Rezolucije i stalnih članica Vijeća.

....

219. Kada je oko ponoći Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija krenulo da glasa o Rezoluciji, odnekuda se pojavio portparol Generalnog sekretara, ambasador Chinmaya GHAREKHAN iz Indije i obavijestio prisutne da je upravo primio hitnu depešu od komandanta združenih snaga, generala WAHLGRENA koji je poručio da upravo na sarajevskom Aerodromu pregovara sa 'stranama u sukobu' i da bi prihvatanje ove rezolucije štetilo pregovorima, pa stoga preporučuje da se ono odgodi.

220. Nesvrstane zemlje članice ovu su intervenciju ocijenile neprihvatljivom i u tom trenutku smatrale su da se na taj način želi unijeti zabuna u posljednjem trenutku, kako bi se zaustavilo donošenje rezolucije. Mi smo odmah odbacili ovu mogućnost i zatražili da se rezolucija stavi na glasanje, što je usvojeno, uz suzdržanost Rusije.

221. Nekoliko dana kasnije sreo sam se sa generalom WAHLGRENOM u Zagrebu i rekao mu kako smo bili iznenađeni njegovim kasnim pozivom i zahtjevom da odgodimo donošenje odluke o rezoluciji. Generala WAHLGRENA veoma su iznenadile moje riječi i rekao mi je: 'Nikog ja te noći nisam nazvao u Ujedinjenim nacijama', naprotiv, njega je nazvao jedan viši službenik UN-a, 'no uvjeravam vas da niti sam iznio takav prijedlog, niti sam uopće nazvao.'

222. Iskoristivši priliku što je vrlo cijenjeni predstavnik Pakistana, ambasador Jamsheed MARKER, u to doba bio predsjedavajući Vijeća sigurnosti UN-a kao predstavnik nesvrstanih zemalja, predložio sam da Vijeće sigurnosti pošalje Misiju u Srebrenicu i utvrdi pravo stanje na terenu.

223. Ovaj prijedlog nije naišao na odobravanje stalnih članica, ali naposljetku smo ipak uspjeli da ih uvjerimo i Misija je odobrena. Predsjednik Vijeća, Jamsheed MARKER, predložio me je za šefa Misije i taj je prijedlog jednoglasno prihvaćen.

224. U momentu kad su nesvrstane zemlje članice iznijele svoj prijedlog stvaranja sigurne zone Srebrenica, nije se znalo šta tačno podrazumijevaju pojmovi 'siguran' /safe/ i 'zaštićen' /protected/, o njima se tada nije raspravljalo, niti ih se precizno definisalo.

225. Tu se radilo o semantici. Svaka članica Vijeća tumačila je, odnosno prevodila pojam 'siguran' /safe/, odnosno 'zaštićen' /protected/ u skladu sa svojim vlastitim planovima i političkim interesima.

226. Bez obzira da li ih je trebalo nazvati *zaštićenim zonama* /protected areas/ (konkretnije značenje, kako smo kasnije doznali) ili *zonama sigurnosti/safe areas/* (nejasno značenje, kakva je upravo bila politika koja je uslijedila), sudbina Srebrenice vjerovatno je bila zapečaćena već u oktobru 1992. godine, što je ovu, kao i mnoge druge rezolucije, činilo potpuno neznačajnom.

227. U izvještaju generalnog sekretara o *Padu Srebrenice* stoji sljedeće: 'Poslije poduže rasprave Vijeće je 16. aprila usvojilo prijedlog rezolucije kojeg su podnijele nesvrstane zemlje članice. Tom rezolucijom, zavedenom pod brojem 819 (1993) traži se da 'sve strane, a i šire, treba da tretiraju Srebrenicu i njenu okolinu kao zonu sigurnosti u kojoj ne smije da se vode oružani napadi ni bilo koji drugi oblici neprijateljskih djela'.

228. Po usvajanju rezolucije 819 (1993) i na osnovu konsultacija sa članovima Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, Sekretarijat je obavijestio komandanta snaga UNPROFOR-a da, po mišljenju Sekretarijata, rezolucija koja poziva, kao što poziva, strane da poduzmu određene aktivnosti, ne podrazumijeva obavezu vojnog angažmana UNPROFOR-a pri uvođenju, odnosno zaštiti zone sigurnosti.

229. U toku rasprave Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija o prijedlogu Rezolucije 819, ja kao jedan od donositelja rezolucije, nisam bio upoznat sa direktivom Sekretarijata.

230. Nedavno sam dobio informaciju da je ova izuzetno važna Direktiva Sekretarijata dostavljena komandantu UNPROFOR-a, generalu WAHLGREN, dan prije nego što se uopće glasalo o prijedlogu rezolucije i prije nego što je usvojena, a što dodatno upućuje na zakulisna nastojanja da se obezvrijedi značaj rezolucije.

231. Ovo, također, može da posluži sagledavanju stvarne uloge UNPROFOR-a tokom sljedeće dvije godine, sve do 1995. godine, uloge koja naziv 'Zaštitne snage Ujedinjenih nacija' čini zaista neprimjerenim.

232. Smatram krajnje uznemiravajućom činjenicu da je Sekretarijat tako šturo predstavio komandantu UNPROFOR-a Poglavlje VII Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koju je odobrilo petnaest članica, i pri tome još nije informisalo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija o toj direktivi. U izvještaju stoji da se Generalni sekretar 'konsultovao sa članovima Vijeća sigurnosti' bez prisutnosti njegovih nestalnih članica.

233. Po svemu sudeći, konsultovani su samo 'glavni', što se, naravno, kosi s pravilima, pogotovo ako se uzme u obzir da su nesvrstane zemlje članice bile podnosioci prijedloga spomenute rezolucije.

234. Dio koji se odnosi na 'pozivanje strana na poduzimanje određenih aktivnosti', odnosi se isključivo na vojne strukture bosanskih Srba, koje su uskraćivale sigurnost i slobodu kretanja osoblju UNPROFOR-a; koje su vršile napade na Srebrenicu i bezobzirne progone civila, posebno žena, djece i staraca. Jedina druga strana ovdje je bila SRJ/Savezna Republika Jugoslavija/ (Srbija i Crna Gora), od koje se zahtijevalo da momentalno prestane sa dostavljanjem oružja, opreme i pomoći paravojnim jedinicama bosanskih Srba u Republici Bosni i Hercegovini. U rezoluciji je ponovljena osuda odvratne kampanje 'etničkog čišćenja' koju su vršili bosanski Srbi, a također, je ponovo potvrđeno da će počinitelji lično da odgovaraju za takve radnje.

235. Ni na jednom mjestu u rezoluciji nema primjedbe, pa čak ni spomena o tome da rezolucija 'ne podrazumijeva obavezu vojnog angažmana UNPROFORA-a pri uvođenju, odnosno zaštiti takvih zona sigurnosti.

236. Za nesvrstane zemlje koje su podnijele prijedlog rezolucije s ciljem da se sačuvaju životi u Srebrenici, ovakva bi direktiva bila apsolutno neprihvatljiva i smiješna. Mi sigurno ne bismo dobovoljno učestvovali u takvoj očiglednoj i apsolutnoj farsa.

237. U međuvremenu, rezolucija je omogućila stalnim članicama Vijeća sigurnosti (uglavnom Francuskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Rusiji i Sjedinjenim Američkim Državama) da i dalje u javnosti održavaju sliku zabrinutosti za ljude u zoni sigurnosti, djelujući u skladu sa Poglavljem VII Povelje, što podrazumijeva poduzimanje energičnih akcija. Ukratko, Rezolucija je osigurala politički paravan u odnosu na mišljenje međunarodne javnosti, a ne i stvarnu zaštitu za stanovnike Srebrenice.

238. Mi smo od samog početka znali da je Rezolucija 819 najobičnija farsa. Prevara, za koju smatram da ne bi bila izvodiva bez podrške stalnih zemalja članica Vijeća i samog Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

239. Postavlja se pitanje: Ako nije postojala obaveza vojnog angažiranja u odbrani Srebrenice, koja je onda bila stvarna svrha rezolucije o 'proglašavanju Srebrenice zonom sigurnosti /safe area/'?

17. april 1993. – događaji na terenu

240. Dok smo mi raspravljali o tome da se osigura sigurnost za nesretne stanovnike Srebrenice, to je selo već kapituliralo. Potpredsjednik Bosne i Hercegovine GANIĆ rekao mi je nekoliko dana kasnije u Zagrebu da su ih UN i UNPROFOR uvjeravali da pristanu na predaju i demilitarizaciju Enklave, jer je to jedini način da prežive. Rečeno im je da ne mogu da očekuju nikakvu pomoć sa strane.

241. Eufemistički nazvan ‘*Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice*’, dogovoren je 17. aprila 1993., a potpisan je dva časa poslije ponoći, tačnije 02:10 sati 18. aprila 1993. godine.*

242. To znači da u momentu kad je Vijeće sigurnosti raspravljalo o prijedlogu Rezolucije 819, a ta je rasprava zaključena 18. aprila u 01:00 časova po istočno-američkom vremenu, Komandant združenih jedinica već je ‘posredovao’ i pomagao u ‘sklapanju sporazuma’, koji praktično predstavlja kapitulaciju Srebrenice, ne uzimajući uopće u obzir uvjete sadržane u našoj rezoluciji. U našoj rezoluciji uopće se ne spominje element demilitarizacije, koja prevladava u dokumentu nastalom posredstvom UNPROFOR-a.

243. To, također, znači da u vrijeme kad je Vijeće održavalo svoju redovnu sjednicu u subotu, 17. aprila 1993. godine, u Sarajevu je u 02:00 časova, što je 02:20 časova po njujorškom vremenu, bilo u toku potpisivanja sporazuma o kapitulaciji. Dakle, dva časa prije nego što je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija uopće započelo sjednicu. Jedan posve drugačiji ‘dogovor’ u potpunosti je zamijenio Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija bez imalo uvažavanja čak ni samog Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija.

244. Smatram da se takvo ponašanje moglo tolerisati samo zato što su glavne članice Vijeća imale ‘saznanja’ i računale su na saučesništvo Generalnog sekretara, koji je svojim odsustvom sa svih sjednica uspio da izbjegne sva pitanja koja bi mu uputile nesvrstane zemlje članice.

245. Komandant UNPROFOR-a ne bi mogao da nastavi sa svojim aktivnostima bez instrukcije glavnih članica i Sekretarijata koje je trebalo da dobije davno prije nego što smo mi čak imali prijedlog rezolucije.

246. Naprosto je nezamislivo da ni Generalni sekretar, a ni vlade glavnih stalnih zemalja članica nisu bili upoznati s posredničkim aktivnostima UNPROFOR-a.

247. Ovdje se očigledno radilo o dobro organiziranoj lakrdiji i ciničnoj farsu na račun nesretnih stanovnika Srebrenice i nesvrstanih zemalja članica Vijeća. Sasvim je jasno da se nastojeći da zaustave, odnosno odgode donošenje Rezolucije, pojedine članice Vijeća, kao i Sekretarijat, u stvari su pokušale da prikriju svoju dvostruku igru i širenje lažnih informacija.

248. Jedino što nisu uspjeli da predvide jeste činjenica da su nesvrstani uspjeli da uvjere Vijeće da pošalje Misiju u Srebrenicu, bez čega ova farsa nikad ne bi bila otkrivena.

....

Rezolucija 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda ‘prima na znanje’ nalog Međunarodnog suda pravde od 8. aprila 1993.

252. Premda se radilo o nalogu Suda od najveće važnosti u političkom i pravnom smislu, - u pitanju je bio genocid – Vijeću je trebalo osam dana da donese odluku i reaguje na ovaj dokument bez presedana, izdan od strane najvišeg međunarodnog suda.

253. I Vijeće je to učinilo koristeći u uvodnom dijelu Rezolucije 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija krajnje neutralne termine, citiram: ‘Vijeće sigurnosti, prima na znanje da je Međunarodni sud pravde... da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) podrazumijeva sve

* Potpisani sporazum o demilitarizaciji Srebrenice ERN: R004-5287-R004-5289 Tabulator 14.

potrebne mjere na sprečavanju vršenja zločina genocida.' Čak je i uvrštavanje ove neutralne izjave izazivalo prilično otpora kod pojedinih stalnih zemalja članica koje su željele da se nalog Suda u potpunosti ignoriše.

254. U rezoluciji se ponovo potvrđuje suverenitet, teritorijalni integritet i politička nezavisnost Bosne i Hercegovine, dok se istovremeno intenzivno radi na njenoj etničkoj podjeli. Ujedinjene nacije i Vijeće sigurnosti je agresore (bosanske Srbe) proglasio jednom od 'strana u sukobu', koja je punopravna članica Ujedinjenih nacija, ili su neki, u svojoj naivnosti, barem tako vjerovali.

....

258. Nehumane metode etničkog čišćenja, uglavnom, su podrazumijevale prekrajanje geografske karte Bosne i Hercegovine i to na sljedeći način: paljenjem kuća bosanskih Muslimana, paljenjem njihovih džamija, silovanjima i ubistvima. Cilj tih izopačenih i okrutnih postupaka bio je vršenje terora nad civilnim stanovništvom, evakuacija njihovih sela i prekrajanje geografske karte jedne zemlje članice Ujedinjenih nacija, a to je Bosna i Hercegovina.

259. Nedjelju dana kasnije u Srebrenici smo na svoje oči shvatili tragično značenje i jezive posljedice ovih nehumanih metoda. Nekad lijepa sela bila su spaljena. Na krovove kuća bacane su bombe, kako bi se onemogućio daljnji boravak u njima.

....

262. Misija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini, radi utvrđivanja stanja na terenu potaknuta je od strane nesvrstanih članica Vijeća koje je prekasno shvatilo da je ostalo na rubu događaja i da je dobivalo krive informacije o pravom stanju stvari u Bosni.

263. Pretpostavljam da je predsjednik Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija želio da mi ukaže čast, imenujući me šefom Misije, s obzirom na moje istupe vezane za Saveznu republiku Jugoslaviju od 1991. godine naovamo. Još jedan razlog mora da je bio taj što sam katolik, a ne musliman, s obzirom da su trojica mojih kolega u grupi nesvrstanih članica unutar Vijeća bili predstavnici Pakistana, Džibutija i Maroka.

17. april 1993. - Nametanje dodatnih sankcija Saveznoj republici Jugoslaviji

264. Dana 17. aprila 1993. godine prisustvovao sam sjednici Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. Na njoj sam govorio i u ime svoje zemlje glasao sam za Rezoluciju 820 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija.*

265. Podsjetio sam Vijeće da svijet nije zaboravio da, kad je prije godinu i po dana, kad su srpski lideri u Beogradu krenuli s uništavanjem historijskog grada Dubrovnika, trebalo da se zauzme čvrst stav, ali desilo se tako da su oni tada iskoristili mlako reagovanje međunarodne zajednice. Iz Dubrovnika Srbi su nastavili sa Vukovarom i tako smo sada svjedoci uništavanja i predaje Srebrenice.

266. Usporedio sam srpske snage sa nacistima: 'politika etničkog čišćenja prevaziđena je politikom etničkog istrebljenja ili kako su to nacisti nazivali 'Endlösung': konačno rješenje. Svijet sa zgražanjem posmatra šta se dešava, ali čini se da međunarodna zajednica nije u potpunosti svjesna mogućih posljedica tih varvarskih djela, počinjenih u srcu Evrope-Mastrihta-posljedica koje nisu ograničene samo na vojnu sferu, nego imaju i moralnu i etičku dimenziju.'

* Rezolucija 820 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda ERN:8299-1360-0299-1366 Predmet IT-02-54 Dokaz broj 547 Tabulator 20.

267. Tvrdio sam da usporeno i bojažljivo reagovanje međunarodne zajednice predstavlja veoma opasan presedan, jer su srpski lideri svjesni da 'ma šta uradili, niko neće ni prstom da makne.'

268. Također sam naglasio da je podrška Savezne republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) 'sasvim očigledna', budući je značajno doprinijela velikim ljudskim i materijalnim gubicima u Bosni i Hercegovini. Dok se mi bavimo rezolucijom, upozorio sam da se ekonomskim sankcijama neće puno postići, ukoliko Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija zaista ne preuzme kontrolu nad teškim naoružanjem kojim Beograd snabdijeva Bosnu.

269. Nadalje, izjavio sam 'da Venezuela smatra da je najvažnije razbiti iluziju da su rat i genocid koji se nekažnjeno vrši, legitimna sredstva ispoljavanja prava na samoopredjeljenje.' Ukazao sam na mišljenje Međunarodnog suda pravde od 8. aprila 1993. godine, koje sugerise da 'postoji mogućnost da je Savezna republika Jugoslavija odgovorna za vršenje krivičnog djela genocida.' U slučaju utvrđivanja nesavjesnosti ili još gore, nečinjenja, Savezna republika Jugoslavija bila bi odgovorna za genocid.

270. Genocid je najteži zločin protiv čovječnosti i to treba svima da bude potpuno jasno. Zaključio sam svoj govor izjavom da će vjerodostojnost i legitimitet međunarodne zajednice i njenog pravnog sistema da budu ozbiljno kompromitovani ukoliko ona ne reaguje na zabrinutost koju je izrazio Međunarodni sud pravde.

....

284. Beograd je zadržao svoj (lažni) stav da je konflikt u Bosni i Hercegovini bio nacionalni, vjerski i građanski rat, a ne rat kakav je ustvari bio - agresija na suverenu članicu Ujedinjenih nacija od strane druge članice Ujedinjenih nacija, Savezne republike Jugoslavije.

285. Ja vjerujem da bez vojne podrške Savezne republike Jugoslavije, kao i njene materijalne podrške, srpski paravojni kontingenti ne bi mogli uspjeti u svojim zločinima. Nemoguće je da su mogli sakupiti tu ogromnu količinu goriva i municije, koja je korištena u ofanzivama, bez pomoći date od strane Savezne republike Jugoslavije.

286. Uzimajući u obzir dobro poznatu snagu MILOŠEVIĆEVE obavještajne službe i njene sposobnosti, vjerujem da su on (MILOŠEVIĆ) i Savezna republika Jugoslavija morali biti svjesni onoga što se dešavalo u pogledu etničkog čišćenja, zločina i smaknuća uopće. (Neznanje ne može biti argument: ako je nešto izmaklo njihovoj pažnji, sigurno bi bili obaviješteni od strane međunarodnih medija koji su konstantno izvještavali o tim zločinima).

287. Mora biti strogo naglašeno da su i general Ratko MLADIĆ i Radovan KARADŽIĆ dobivali upute i naloge javno i zvanično iz Beograda - njihove pokroviteljske države. Također su se stalno i javno sastajali sa g. MILOŠEVIĆEM, za kojeg smo ja i mnogi drugi vjerovali da je bio režimski vođa u Beogradu.

....

Misija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija u bivšoj Jugoslaviji u skladu sa Rezolucijom 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija

291. U skladu sa Rezolucijom 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, imao sam čast da vodim Misiju u sklopu koje smo poslani u Bosnu i Hercegovinu, sa ciljem da ispitamo situaciju na terenu i izvještavamo o njoj. Ovo je bila prva Misija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ikad poslana negdje od strane Ujedinjenih nacija.*

292. Ostali članovi Misije bili su: ambasadori Herve LADSOU (Francuska), Andre ERDOS (Mađarska), Terence O'Brien (Novi Zeland), Sher Afgan KHAN (Pakistan) i Vassily SIDOROV (Ruska Federacija).

* Izvještaj Misije Vijeća sigurnosti utemeljene u skladu sa Rezolucijom 819. ERN:0342-3312-0342-3330
Tabulator 15.

293. Kao uvod u moje komentare o Misiji, mislim da je bitno da naglasim sljedeće:

294. Pluralitet Misije je učinio da *Izvještaj* Misije bude izvrstan. Iako su se Rusi i Francuzi protivili mnogim Nesvrstanim članicama, kao i stavovima Mađarske i Novog Zelanda (koje nisu članice Nesvrstane grupe), *Izvještaj*, čiji nacrt sam imao čast da priprelim, je jednoglasno odobren.

295. Još vrijedniji spomena bili su predstavnici Francuske i Rusije, čiji se stavovi unutar Vijeća sigurnosti nisu slagali sa ostalim članovima Misije, na primjer, da li da se izaberu 'sigurne' zone, umjesto 'zaštićene' zone, kako je predloženo od strane Nesvrstanih, zajedno sa Mađarskom i Novim Zelandom.

296. Dijeleći mišljenja izražena u *Izvještaju*, mnogi od njih su čini se bili u raskoraku sa stajalištima svojih vlada u Vijeću. Predstavnici Francuske i Ruske Federacije su bili hrabri i časni i zaslužuju priznanje i svaku pohvalu.

297. Predstavnici Mađarske i Novog Zelanda, koji su dijelili stajalište sa Nesvrstanim članicama o osnovnim pitanjima u Bosni i Hercegovini, su bili od velike pomoći u pokušajima da se zaustavi srpska brutalnost i odigrali su veoma značajnu ulogu u inicijativama i rezolucijama Vijeća.

298. Pakistanski predstavnik u Misiji i Stalni predstavnik Pakistana (koji je vršio dužnost predsjednika Vijeća sigurnosti dok smo mi bili u Bosni) su bili veoma aktivni dok je trajao taj bolni proces. Treba reći da, iako se radilo o Muslimanima, Vijeće nikad nije dovodilo u pitanje njihovu objektivnost i njihova mišljenja su uvijek uzimana u obzir sa velikim poštovanjem.

23. april 1993. - Misija Vijeća sigurnosti u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj

299. Članovi Misije su, također, posjetili gradove Zagreb i Split u Hrvatskoj i Beograd u Saveznoj Republici Jugoslaviji (Srbiji i Crnoj Gori).

300. Članovima Misije je ostavljeno da se međusobno dogovore o konkretnim zadacima Misije. U skladu sa tim, odlučili smo da organizujemo sastanak između vođa triju strana u sukobu: Alije IZETBEGOVIĆA, predsjednika Republike Bosne i Hercegovine, dr. Radovana KARADŽIĆA, vođe bosanskih Srba, i mr. Mate Bobana, vođe bosanskih Hrvata. Članovi Misije su se, također, sastali sa Ejupom GANIĆEM, potpredsjednikom Republike Bosne i Hercegovine, i dr. Franjom TUĐMANOM, predsjednikom Republike Hrvatske.

301. Dogovorili smo se da se ne sastanemo sa predsjednikom Slobodanom MILOŠEVIĆEM, kako ne bismo ometali Cyrusa VANCEA i Davida OWENA, koje su Evropska zajednica i Vijeće sigurnosti zadužili da pregovaraju sa Beogradom. Što se tiče generala MLADIĆA, nismo htjeli da se sastanemo s njim na Palama, kao što nam je bilo predloženo budući da nismo priznali tzv. Republiku Srpsku.

302. Na da 23. aprila 1993. delegacija je doputovala u Zagreb i u bazi UNPROFOR-a primila izvještaj od strane generala Larsa Erica WAHLGRENA i generala Philippea MORILLONA.

303. Na tom sastanku, članovi Misije su (na naše veliko iznenađenje) saznali od generala WAHLGRENA da su ti pregovori (*Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice*) inicirani najmanje mjesec dana prije nego što je Vijeće sigurnosti bilo obaviješteno o 'neizbježnom padu grada i da su se pregovori vodili na sarajevskom Aerodromu... da bi se postigao prekid vatre' (*Izvještaj* Misije).

304. U svom izvještaju Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija, članovi Misije ukazuju da bi Vijeće sigurnosti trebalo primiti na znanje da, dok je razmatralo Rezoluciju 819 (1993.), Vijeće nije znalo da su se vodili pregovori u koje je bio uključen komandant snaga UNPROFOR-a i da je UNPROFOR aktivno učestvovao u procesu ubjeđivanja bosanskog komandanta da potpiše taj sporazum.

305. Ustvari, i predsjednik i potpredsjednik Republike Bosne i Hercegovine su obavijestili članove Misije da su ih UNPROFOR-ovi oficiri podsjetili: 'da nikakva pomoć izvana nije bila na pomolu i da su bili bespomoćni'.

306. Članovi Misije su mislili da se lekcija trebala izvući iz prethodno pomenutog iskustva i u smislu potrebe za adekvatnom i pravovremenom informacijom i u smislu teških odluka koje bi se možda morale razmotriti. Ponovni neuspjeh Sekretarijata da izvijesti Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija otkriva ozbiljne posljedice tajne politike koja je vođena u vrijeme ovih dešavanja.

307. U našem izvještaju iznijeli smo da bi alternativa tom sporazumu mogao biti masakr 25.000 ljudi. To je definitivno bila vanredna situacija koja je ponukala UNPROFOR da poduzme nešto, i da UNPROFOR nije postigao takav sporazum, masakr bi se desio, što opravdava napore komandanta UNPROFOR-a.

308. Pomenuta izjava nam se u to vrijeme činila valjanom, ali nakon informacija koje smo saznali do sada, jasno je da je UNPROFOR obavijestio Sekretarijat o ovoj kriznoj situaciji mnogo prije nego što je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija donijelo procjenu da je pad Srebrenice neizbježan.

309. Sekretarijat je odlučio da ne obavijesti Vijeće - bar ne ove nestalne članice - mjesec dana prije ove veoma značajne inicijative UNPROFORA- što je podrazumijevalo ništa manje od kapitulacije dijela teritorije zemlje članice Ujedinjenih nacija. Ovo je poslužilo kao opravdanje za akcije na drugim mjestima, i na kraju za pad Srebrenice i masakr samih Srebreničana dvije godine kasnije.

24. april 1993.

310. 24. aprila 1993. delegacija je doputovala u Sarajevo da se sastane sa Alijom IZETBEGOVIĆEM, kako bismo sami ocijenili situaciju na terenu iz perspektive žrtava. Iz Sarajeva smo otišli u bazu UNPROFORA u Kiseljaku i u Vitez, gdje smo primili kratak izvještaj od strane pripadnika UNPROFORA.

311. 'Na putu za Kiseljak, članovi Misije Vijeća sigurnosti su bili držani na nišanu sat i po, dok je u Diega ARRIA, ambasadora Venezuele i koordinatora Misije Vijeća sigurnosti, bio uperen tenkovski mitraljez. Činjenica da je samo pet srpskih vojnika bilo u stanju da se suprotstavi velikoj grupi vojnika i oficira koji su bili u pratnji Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija bi trebala poslužiti Vijeća u da bolje razume sa kakvim situacijama se UNPROFOR suočava. Suparnički stav Srba prema Ujedinjenim nacijama uopće je nešto što bi trebalo zabrinuti Vijeće. Srbi očigledno nemaju puno poštovanja prema UNPROFOR - ovom autoritetu' (*Izvještaj Misije*).

312. U Kiseljaku su nam podnijeli izvještaj brigadni general W. HAYES (Velika Britanija), načelnik štaba komande za Bosnu i Hercegovinu, Jose Maria MENDILUCE, koordinator UNHCR-a u bivšoj Jugoslaviji i Urs BOEGLI, koordinator MKCK-a- Međunarodnog komiteta crvenog krsta.

313. Pored uobičajenih vojnih izvještaja, bili smo šokirani komentarom brigadira HAYESA da je po njegovom mišljenju rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija o proglašenju Srebrenice sigurnom zonom 'zbrkana, neprecizna, nejasna i neizvodiva'. Takvo mišljenje načelnika štaba UNPROFOR-a nam je pomoglo da odmah shvatimo zašto se rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija o Bosni i Hercegovini nisu provele, i da je ta nova rezolucija o Srebrenici imala malu, a možda i nikakvu šansu da bude provedena.

314. Komentirao sam ranije da, kada su oficiri stalnih članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija poslani na teren, njihova glavna obaveza je bila prema svojim prijestonicama, a ne prema Ujedinjenim nacijama. Nažalost, Srebrenica nije bila iznimka ove prakse, koja je tako štetna za efikasnost i prestiž UN-ovih kontingenata. Oficiri se često ponašaju kao predstavnici svojih zemalja,

umjesto da se ponašaju kao predstavnici Ujedinjenih nacija. Kada stvari idu dobro, njihove nacije bivaju hvaljene, a kada stvari krenu loše, samo Ujedinjene nacije su krive za to.

25. april 1993.

315. Na dan 25. aprila brigadir HAYES me obavijestio da nećemo moći da otputujemo u Srebrenicu i da neće dozvoliti prilaz međunarodnim novinarima s kojima smo doputovali iz New Yorka. Situacija je bila veoma napeta, da bi naposljetku HAYES ponudio da prvo mene povede u Srebrenicu, bez ostalih predstavnika Vijeća i novinara. Nakon razgovora sa svojim kolegama iz Vijeća sigurnosti, složili smo se da postupimo na ovakav neuobičajen način, gdje se oficir zadužen za našu zvaničnu posjetu Srebrenici ponašao kao da nam je direktor ili tako nešto i iznad svega, po mom mišljenju, činio sve da bi nas spriječio da obavimo svoju misiju.

316. To nije bio baš ohrabrujući početak za Misiju koju je organizovalo najvažnije međunarodno političko tijelo međunarodne zajednice. Ali bilo mi je jasno da ovaj britanski vojni oficir nije namjeravao da zanemari upute koje je dobio i da se prilagodi mandatu Misije. Tek nakon što je naša posjeta bila gotova mogli smo da shvatimo motive koji su se krili iza tog incidenta, o kojim malo više u daljnjem tekstu.

317. Napokon sam krenuo sa brigadirom HAYESOM, ali na moje iznenađenje, UN-ov helikopter je sletio na fudbalski teren u Zvorniku – o ovom nisam bio obaviješten. Čim sa izašao iz helikoptera, oficir srpske milicije (pukovnik RODIĆ) nam je prišao i poželio dobrodošlicu u ime 'Republike Srpske'. Odgovorio sam rekavši mu da UN nije nikad priznao državu sa tim imenom. Nakon toga uslijedio je dugačak razgovor između RODIĆA i HAYES.

318. Nastavio sam da insistiram da nastavimo putovati prema Srebrenici, ali mi je ubrzo postalo jasno da brigadir HAYES nije postupao po vlastitoj inicijativi, nego da je slijedio upute koje je, vjerujem, dobio ili iz Londona ili iz New Yorka ili iz oba ta grada. Nije mu se žurilo da nastavi putovati prema Srebrenici, niti da dovede ostale članove Misije. Bilo je jasno da je pravio scenarij 'obilaska', a ne 'posjete da bi se ocijenila situacija' kako je Vijeće sigurnosti UN-a riješilo.

319. Vrijeme je, razumije se, bilo važno samo članovima Misije, a ne UNPROFOR-u. Što manje vremena provedemo na terenu i što manje vidimo, to bolje. Ova percepcija je bila mnogo potkrjepljenija nakon što je dan završio.

320. Ponovo je brigadir HAYES insistirao da krenem sam sa njim, obećavši da će poslati helikopter po moje kolege i po novinare. Doveden sam u Zvornik, nisam znao da li sam talac UNPROFOR-a ili srpske paravojske pukovnika RODIĆA, ili što je ustvari bio i slučaj, njih obojice. Doimali su se i ponašali veoma opušteno u toj situaciji dok su pokušavali da spriječe delegate Vijeća sigurnosti UN-a da stignu do Srebrenice.

321. Nisam imao izbora nego da se prilagodim HAYESOVOM pristupu situaciji. Posjetili smo Srebrenicu, vjerujući da je Enklava pod opsadom, ali da nije pala.

322. RODIĆEVO prisustvo i njegovo ponašanje prema HAYESU mi je trebalo stvoriti jasnu sliku o stvarnoj situaciji koju ćemo zateći na terenu. Ali mnogo više iznenađujućih i potresnijih dešavanja će biti za vrijeme naše posjete.

323. Napokon smo sletjeli u 'Zonu sigurnosti Srebrenicu'. Otprilike sat vremena kasnije su stigli i članovi delegacije Vijeća sigurnosti UN-a. Iako se brigadir HAYES dogovorio sa mnom da će dovesti i novinare, on ih je ustvari spriječio da dolete iz Zvornika u Srebrenicu.

324. Treba uzeti na znanje da su pripadnici UNPROFOR-a tražili od članova Misije da im predaju svoje foto aparate 'zato što ih Srbi ne bi dozvolili u Srebrenici'. Kao vođa Misije UN-a odbio sam da to uradim, i zahvaljujući tome, *Rojters* je objavio moje fotografije dan nakon što smo otišli

iz Srebrenice – pokazujući strašnu situaciju jadnih ljudi u Enklavi. To su bile prve fotografije koje su izašle iz Srebrenice nakon dugo vremena do 1995. kad je počinjen masakr.

325. Tek kad sam nogom kročio u Srebrenicu vidio sam, iz prve ruke, šta je značila politika ‘etničkog čišćenja’. Nasumična destrukcija, terorizirani ljudi, žene i djeca koji žive u neljudskim uvjetima. A sve to nasilje i brutalnost se dešavalo na dva sata leta od Pariza ili Londona.

326. U Zoni sigurnosti smo se sastali sa višim predstavnicima Armije Republike Bosne i Hercegovine i bosanskih Srba. Također smo imali sastanak sa pripadnicima UNPROFOR-a i g. Claudeom AMIOTOM iz UNHCR-a, g. Francoisom BELLONOM, Šefom radne grupe Međunarodnog crvenog krsta za bivšu Jugoslaviju, i g. Jose Maria MENDILUCEOM, koordinatorom UN-a za humanitarnu pomoć u bivšoj Jugoslaviji, od kojih smo dobili najbolje izvještaje i informacije.

327. Da nije bilo g. MENDILUCEA iz UNHCR-a, ne bismo vidjeli skoro sve najvažnije stvari koje smo vidjeli u Srebrenici. Njegovo iskreno izvještavanje je bilo jako korisno za Misiju.

328. Zaključci iz našeg *Izveštaja* su se reflektirali u izvještaju generalnog sekretara, *Pad Srebrenice*: ‘Po dolasku u Srebrenicu, članovi Misije su primijetili da je u Rezoluciji 819 (1993.) Vijeće zahtijevalo da bosanski Srbi poduzmu određene korake, dok je *Sporazum* od 18. aprila 1993, posredovan od strane UNPROFOR-a, zahtijevao da se Bosanci razoružaju.

329. ‘U svom *Izveštaju*, misija Vijeća sigurnosti je ukazala na nepodudaranje rezolucije Vijeća sigurnosti sa situacijom na terenu. Navedeno je da, ‘iako je rezolucija 819 Vijeća sigurnosti (1993.) proglasila grad Srebrenicu zonom sigurnosti, stvarna situacija očigledno ne odgovara ni duhu ni namjeri rezolucije.’

26. april 1993. - Posjeta Beogradu radi sastanka sa gospodinom Radovanom KARADŽIĆEM

330. Dana 26. aprila 1993. delegacija je doputovala u Beograd, gdje smo došli tačno prvi dan nakon što su sankcije Saveznoj Republici Jugoslaviji (Rezolucija 820) stupile na snagu.

331. Delegacija se susrela sa Dr. Radovanom KARADŽIĆEM na beogradskom Aerodromu. Rekao nam je da je upravo stigao sa jednog od svojih redovitih sastanaka sa predsjednikom MILOŠEVIĆEM.

332. Svi članovi Misije su veoma konkretnim, snažnim i nedvosmislenim jezikom izrazili našu veliku zabrinutost zbog tragične situacije u Srebrenici, i zbog toga šta ona znači Vijeću sigurnosti u smislu nepoštivanja Rezolucije 819.

....

28. april 1993. - sastanak sa međunarodnim medijima u Zvorniku

342. Nakon posjete vratili smo se u Zvornik, gdje je delegacija održala konferenciju za štampu sakupljenim novinarima. Konferencija je bila snimljena i prikazivala se u svjetskim medijima tokom sljedećih nekoliko dana. Činjenica da je bila u toku Misija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija nije mogla da prođe neprimijećeno u međunarodnim medijima. Priloženi su mnogi od njihovih izvještaja, zajedno sa nekim izvještajima izdavača sa sjedištem u Beogradu.*

* *Izveštaj “Borbe”* o Misiji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ERN: 0342-1636-0342-1636 Tabulator 16; Transkript Konferencije za štampu Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija održane u Zvorniku ERN:0342-1840-0342-1844 Tabulator 17; *Izveštaj “Borbe”* o posjeti Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija Srebrenici ERN:0342-1635-0342-1635 Tabulator 18; *Izveštaj “Politike”* o posjeti Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija Srebrenici ERN:0342-1633-0342-1633 Tabulator 19; *Izveštaj “Njujork Tajmsa”* o posjeti Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija Srebrenici ERN:0036-5496-036-5496 Tabulator 20; *Izveštaj “Borbe”* o Misiji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ERN:0324-1634-0342-1634 Tabulator 21; *Izveštaj “Politike”* o Misiji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ERN:0342-1632-0342-1632 Tabulator 22.

343. Tog dana sam dao neke izjave koje ću ukratko da iznesem.*

344. Srebrenica je otvoreni zatvor u kojem su srpske snage planirale 'usporeni genocid'. Iako je na snazi prekid vatre, Srebrenica je daleko od toga da postane 'sigurnosne zona' kako to zahtijeva Vijeće. Srpske snage su preuzele kontrolu u Srebrenici. Stranim reporterima koji su pratili Misiju, Srbi nisu dozvolili da uđu u grad. Srbi su presjekli dovod vode i struje i tako stvorili rizik od epidemijske zaraze. Srbi nisu povukli svoje snage koje su držale grad u okruženju i pojačali su upotrebu teškog naoružanja. Drže po strani ljekare, čak i članove grupe francuskih ljekara '*Medicins sans Frontiers*' (*Ljekari bez granica*). Srebrenica je mjesto otvorenog suprotstavljanja međunarodnoj zajednici. Grad je ozbiljno pretrpan izbjeglicama iz drugih sela, žrtvama mrske srpske politike 'etničkog čišćenja' – ljudi žive u ruševinama bombardovanog grada razorenih kuća. Ljudi kuhaju na ulici. Ono što su nekada bile zimske banje sada je potpuno razoreno. Iako Srbi ostaju izvan grada, njegovi iscrpljeni i očajni stanovnici mogu da budu osvojeni bilo kad. Srbi zapravo drže koncentracioni logor pod kontrolom UNPROFOR - a, dok se oni ponašaju kao čuvari tog otvorenog zatvora. U međuvremenu, **usporeni genocid** se ubrzava. Srebrenica je simbol otpora. Simbol borbe hrabrog naroda. Neuspjeh u Srebrenici nije neuspjeh UNPROFOR-a, već međunarodne zajednice, koja mu izdaje direktive, ali ne i odgovarajući mandat i sredstva potrebna za uspješnu odbranu zone sigurnosti.

30. april 1993.

345. *Izveštaj Misije* je 30. aprila 1993. kružio Ujedinjenim nacijama kao zajednički izvještaj.

346. Dodijeljen mu je status 'Dostaviti svima', a kasnije je objavljen u čitavoj svjetskoj štampi. Njegovi zaključci (u formi tačaka) ukratko slijede:

- **Srebrenica je danas jednaka otvorenom zatvoru u kojem ljudi šetaju okolo, ali ih kontrolišu i terorišu sve prisutniji srpski tenkovi i drugo teško naoružanje u njegovoj neposrednoj okolini.**
- **Sadašnje stanje u Srebrenici očigledno ne odgovara ni duhu ni namjeri Rezolucije 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija (1993).**
- **Komandant Kanadskog bataljona obavijestio nas je da su Srbi 'imali vlastitu interpretaciju Sporazuma o demilitarizaciji.' Brigadir HAYES je dodao 'iako je Vijeće sigurnosti očigledno važan organ Ujedinjenih nacija, on nema nikakvu važnost za Srbe u tom području.'**
- **S obzirom na to da Brigadir HAYES misli da je Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija proizvođač 'zbrkanih rezolucija' nije čudo što je takva interpretacija pronašla plodno tlo među srpskom milicijom.**
- **Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbjeglice, gospodin MENDILUCE, opisao je grad kao 'loš izbjeglički kamp'. Prevladavali su nehumani uvjeti sa mogućim katastrofalnim posljedicama.**
- **Srbi nisu dozvoljavali hirurzima da uđu u Enklavu, a jednom hirurгу u Srebrenici nisu dali odobrenje za ostanak.**
- **Onemogućavanje ljekarske pomoći je genocid. Tako djelovanje, zajedno sa presijećanjem dovoda vode, gasa i struje, aktiviralo je proces usporenog genocida.**

* Izbor iz *Njujork Tajmsa*, *BBC-a*, *Vašington Posta*, *CBS-a*, *Toronto Stara* i drugih.

- Masakrirani ostaci petnaestoro djece nastradale od srpske minobacačke vatre za vrijeme igre u školskom dvorištu, još uvijek su bili tamo dok smo obilazili to mjesto. To je najbolniji i najpotresniji prizor koji smo vidjeli za vrijeme naše Misije.
- Bolesnici i ranjenici su mogli da budu evakuirani samo nakon što bi srpski ljekari odredili redoslijed u prisustvu ljekara Crvenog krsta.
- Srbi na srpskom kontrolnom punktu u Srebrenici oduzeli su šatore za izbjeglice koje je osigurao Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice, jer su ih smatrali 'vojnom opremom'.
- Prošle sedmice Srbi su iskopali 47 novih rovova. Tenkovi su se mogli vidjeti već sa udaljenosti od 900 metara. Njihove snage se očigledno nisu povlačile kako je zatraženo u rezoluciji 819 (1993), nego pojačavaju pritisak na grad.
- Srpske snage moraju da se povuku na pozicije sa kojih neće moći da nastave sa napadima, šikaniranjem i terorom nad gradom.
- Misija smatra, kao i UNPROFOR, da se sadašnjih 4,5 sa 0,5 kilometara proglašanih sigurnom zonom moraju bitno proširiti.
- U ovoj fazi, ponovo smo bili šokirani saznanjem da su odluku o zoni sigurnosti donijeli Srbi – ne zna se da li u saradnji sa UNPROFOR-om ili bez njih, ali taj problem nije bio uključen u Sporazum. Činjenica da se UNPROFOR složio sa Misijom oko proširenja područja, svakome sugerira zaključak da su odluku o proširenju donijeli Srbi nakon kapitulacije grada.
- Misija je izvijestila da, ako se ne postigne sporazum, alternativa bi mogla da bude masakr 25.000 ljudi. To je bila vanredna situacija i UNPROFOR je morao dejstvovati.
- U to vrijeme, mi nismo znali da je situacija u Srebrenici bila pitanje od velike važnosti za UNPROFOR i Sekretarijat od oktobra 1992 – skoro šest mjeseci prije nego što je zaokupila pažnju Vijeća.
- Prema ovim informacijama, 'stvarno nije postojala vanredna situacija koja je natjerala UNPROFOR da djeluje' kao što smo mi naivno izjavili, jer, da se situacija stavila pred Vijeće sigurnosti na početku krize, ona možda ne bi postala vanredna, kao što smo mi bili krivo informirani da se desilo.

347. Desila se tajna operacija koja je loše završila, a ne vanredna situacija. Srebrenica je postala vanredna situacija zbog toga što je međunarodna zajednica dozvolila da ona to postane. Kad su stalne članice odlučile da to zadrže za sebe i ne informiraju Vijeće o širenju krize, postale su odgovorne za tu odluku. Ako nisu mogle da riješe to pitanje života i smrti, trebale su o njemu informirati čitavo Vijeće sigurnosti.

348. Glavni sekretar BOUTROS-GHALI nije imao pravo da izloži Ujedinjene nacije riziku tajne operacije urađene iza leđa čitavog Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija.

349. Ovo je bio jedan od razloga zašto je Misija mislila da bi Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija trebalo da se bolje informira o razvoju situacije i da pruža savjete u skladu sa tim razvojem – ne u smislu da drži sve pod svojom kontrolom, već da bude u mogućnosti da uspješno izvršava svoje dužnosti. *Izvještaj Misije* – onaj zajednički, nije mogao da bude tako eksplicitan kao što sam ja sada.

350. Misija je završila sljedećim izjavama:

- Sarajevo, simbol pluraliteta, gdje su Hrvati, Srbi, Židovi i Muslimani stoljećima živjeli zajedno, treba odmah da postane sigurna zona. Jednogodišnja opsada mora da se prekine a multikulturni karakter Sarajeva mora da bude zagarantovan kao poruka nade za cijelu zemlju.

- Rezultat u Goraždu, Žepi i Tuzli mogao bi da bude sličan onome u Srebrenici. I oni bi trebali da budu proglašeni zonama sigurnosti.

- Misija smatra da bi Vijeće trebalo dati snagama UNPROFOR-a izmijenjen mandat ako želimo da zaštitimo zone sigurnosti i da proglašavanje nekih gradova zonama sigurnosti kao dio preventivne diplomatije Vijeća sigurnosti treba da ima ozbiljan efekt.

- Proglašavanje zona sigurnosti Vijeća sigurnosti trebalo bi da bude urađeno sa jasnom namjerom da jednom kada budu formirane, budu na snazi ili da ih se odbrani ako bude trebalo.

351. U *Izvještaju Misije* stoji da su gradonačelnik i vlasti u Srebrenici izrazili ohrabrenje posjetom i da je predsjednik Bosne i Hercegovine, Alija IZETBEGOVIĆ, izjavio da posjeta Misije 'predstavlja simbol nade za čitav njegov narod'.

352. Predsjednik IZETBEGOVIĆ i njegov narod ubrzo su, na veoma bolan način saznali da je polaganje nade u međunarodnu zajednicu bila ogromna greška. Gradonačelnik Srebrenice i mnogi predstavnici vlasti sa kojima smo se susreli, i koji su bili ohrabreni našom posjetom njihovom gradu, platili su to vlastitim životima tokom sljedeće dvije godine.

353. Za vrijeme boravka u Srebrenici, shvatio sam zašto Misija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija nisu slane na teren dok su se dešavali tragični događaji.

354. U ovom slučaju razlog je bio taj što su stalne članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, zajedno sa Sekretarijatom, radile tajno i bez informiranja ostalih članica Vijeća o onome što se događalo (sve dok se tragedija nije pročula u međunarodnim medijima), njima nije bilo u interesu da dovedu druge objektivne i nezavisne strane, kao što su Nesvrstane članice, da malo bolje pogledaju situaciju na terenu.

355. Strane koje su radile ispod stola (neke od članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija i Generalni sekretar) nisu predvidjele slanje Misije u Srebrenicu. Niti su predvidjele da će čak i predstavnici onih istih vlada koje su sudjelovale u ovom tajnom dejstvovanju, javno donijeti iste zaključke kao i Nesvrstane članice.

356. Začudo, jedine fotografije koju su objavljene po cijelom svijetu su one koje sam ja snimio i dao ih *Rojterovom* novinaru kojemu je bilo zabranjeno da nam se pridruži u Srebrenici. Nevjerovatno je ali istinito da su oficiri Ujedinjenih nacija (UNPROFOR) izvršili cenzuru nad Misijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija.

357. Ne sumnjam u to da je posjeta Bosni i Hercegovini promijenila perspektivu i mišljenje članova Misije. Zajednički izvještaj nije ništa više nego potvrda tog zaključka. Najvažniji zaključak proizašao iz našeg iskustva u Srebrenici je taj da smo jasno predvidjeli da će se, s obzirom na situaciju, korak po korak, masakr sigurno desiti: tokom naše posjete ja sam to definirao kao 'usporeni genocid', jer je bilo očigledno da Srbi, ne samo da potpuno kontrolišu grad, nego koriste razne metode etničkog čišćenja i postepene eliminacije stanovnika sela koji su ostali u svojim razrušenim kućama ili su preživljavali na ulicama.

358. Razlika između masakra u julu 1995. i usporenog genocida u Srebrenici, koji je počeo 1993, je ta što su MLADIĆ i njegova milicija uspjeli da u nekoliko dana 1995. godine masakriraju gotovo osam hiljada Muslimana koje su odveli da ih tajno ubiju. Od kraja 1992. do jula 1995. hiljade ljudi su etnički očišćene ili ubijene u procesu usporenog masakra, ali u ovom slučaju broj žrtava je bio još veći.

359. Svako ko je posjetio Srebrenicu mogao je veoma lako da predvidi ono šta se tamo s vremenom i dogodilo u obje faze masakra – u onoj prvoj koja je započela 1993. i u onoj drugoj fazi iz jula 1995.

360. Civili koji nisu mogli da se brane bili su okruženi teškim naoružanjem i nije bilo doktora, vode, gasa i struje. Živjeli su na ulicama, jer su njihovi domovi bili bombardovani. Sa veoma ograničenim pristupom hrani i lijekovima i bez efikasne zaštite međunarodne zajednice.

361. Gledajući sve te okolnosti zajedno, bilo je jasno kao dan da je samo pitanje kada i koliko dugo će trebati dok svi ne odu. Nismo morali predviđati masakr: on se dešavao upravo tada pred našim očima kad je Misija Vijeća sigurnosti posjetila Srebrenicu.

362. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je znalo za situaciju kroz naše izvještaje, kao i putem brifinga koje sam držao pred cijelim Vijećem na neformalnim i privatnim konsultacijama.

363. Držim da se dogodio samo jedan masakr u Srebrenici, koji je na varvarski i intenzivan način počinila vojska bosanskih Srba na čelu s gosp. KARADŽIĆEM gosp. MLADIĆEM, finansirana i pomagana od lidera iz Beograda, srpskog predsjednika Slobodana MILOŠEVIĆA.

364. Srbi nisu mogli masakrirati stanovnike Srebrenice u aprilu 1993. godine kad su se svjetski mediji bili koncentrisali na taj grad – ali kako je vrijeme prolazilo, vjerujem da je trio MILOŠEVIĆ – KARADŽIĆ – MLADIĆ shvatio da, iako je Srebrenica bila u centru pažnje svjetske javnosti za kratko vrijeme, niko iz međunarodne zajednice nije mnogo uradio po tom pitanju.

365. Takvo pasivno držanje Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija definitivno ih je ohrabrilo na usporeni masakr do jula 1995, kad su bili uvjereni, ne samo da će proći nekažnjeno za usporeni masakr i ubistva, već da čak mogu proći nekažnjeno i za ubistva masovnih razmjera.

6. maj 1993. – Rezolucije 824

366. Dana 6. maja 1993. godine prisustvovao sam sjednici Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija i u ime svoje zemlje govorio i glasao za Rezoluciju 824 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koja je proglasila dodatne zone sigurnosti u Bosni i Hercegovini i uključili izvještaj Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija o Bosni i Hercegovini.*

367. Ukazao sam da, budući da je Venezuela koordinirala radom Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koja je bila poslana u Bosnu i Hercegovinu 28. aprila 1993, da je Venezuela zadovoljna što je *Izvještaj* Misije uključen u tu rezoluciju, te što se postupilo po nekim od njenih preporuka, naročito kod deklaracije o zonama sigurnosti.

368. Izjavio sam da je Rezolucija 819 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija (kojom se Srebrenica proglašava zonom sigurnosti) spriječila u to vrijeme masakr ljudi u Srebrenici. Ova nova rezolucija nastoji da predvidi istu krajnju situaciju u Srebrenici, 'gdje još uvijek ne postoje uvjeti za to da bi se ona smatrala zonom sigurnosti'.

369. Na bazi iskustva naše Misije, ja tvrdim da je 'Srebrenica ostala nešto poput otvorenog zatvora', gdje su srpske paravojne snage blokirale osnovne usluge (kao što su voda, struja i medicinska zaštita) i potpuno kontrolisale grad.

* Rezolucija 824 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ERN 0299-1357-0299-1359 Predmet IT-02-54 Dokaz 547 Tabulator 21.

370. Ponavljao sam da ‘ova djela predstavljaju zločin genocida za koje će ... oni koji su odgovorni morati odgovarati’. Tvrдио sam da samo prisutnost Kanadskog bataljona ‘dijeli (Srebreničane) od veće tragedije’, te da ‘netolerantnost i nepoštivanje međunarodne zajednice od srpske strane ponovo stoji na putu implementacije mirovnog plana’.

14. maj 1993. – Memorandum Grupe nesvrstanih članica u Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija o situaciji u Republici Bosni i Hercegovini

371. Dana 14. maja 1993. Grupa nesvrstanih zemalja predstavljena u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija izradila je ‘Memorandum o situaciji u Republici Bosni i Hercegovini’.*

372. Nesvrstane članice su vjerovale da imamo moralnu i političku obavezu da jasno i javno iznesemo svoje političke poglede i naše stanovište o pitanju kolektivne sigurnosti, kako je to predviđeno Poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija i njenim posljedicama za situaciju u Bosni i Hercegovini.

373. Željeli smo objaviti i podijeliti teze koje su se bile javile na privatnim sastancima Vijeća (u neformalnim konsultacijama), jer se na tim sastancima nisu vodili nikakvi formalni zapisnici, a mi smo htjeli da se te stvari još jednom nađu zapisane.

374. Podvukli smo: ‘To je kontekst u okviru kojeg je Grupa predložila koncept garantovanih i zaštićenih zona sigurnosti, što, nažalost, nije prihvaćeno za vrijeme razmatranja Rezolucije 819 (1993.) i 824 (1993.). Ponavljali smo, ‘da su takve garancije i zaštita neophodne. Bez njih, kako su nedavni događaji potvrdili, takve zone sigurnosti nisu ni od kakve pomoći stanovnicima nego ih naprotiv tjeraju da se bespomoćno predaju’.

375. Memorandum je kao privremenu mjeru ‘baziranu na vanrednim okolnostima, a ne da bi se održali rezultati etničkog čišćenja’, preporučio više tačaka, uključujući novi mandat UNPROFOR-a, pravo na samoodbranu, što je značilo ukidanje embarga na oružje koji je ostavio Bosnu bez odbrane, te moguće proširenje sankcija Hrvatskoj.

376. U vezi uključenosti Savezne Republike Jugoslavije u rat u Bosni i Hercegovini, memorandum je ponovio:

377. ‘Od aprila 1992. Srbija je već započela politiku stvaranja Velike Srbije na teritorijama bivše Jugoslavije. Stoga je jasno da ovo nije građanski rat, već međunarodni sukob, gdje je jedna međunarodna priznata država izložena agresiji spolja.’

378. U izvještaju Generalnog sekretara, Pad Srebrenice, sumirano je: ‘Memorandum je postavio tezu da će koncept zona sigurnosti propasti ako sigurnost tih područja ne bude ‘garantovao i štiti’ UNPROFOR. Bez tih garancija i zaštite, kaže se u Memorandumu, takve zone sigurnosti ne bi ‘bile od pomoći njihovim stanovnicima, već bi ih naprotiv tjero da se bespomoćno predaju.’

379. ‘U odnosu na UNPROFOR, Memorandum kaže, ‘unatoč činjenici da su snage ustanovljene u skladu sa Poglavljem VII, njihova uloga je usko protumačena i usmjerena na pružanje humanitarne pomoći, a i to uz pristanak počinitelaca agresije. Takva restriktivna interpretacija povezana s odbijanjem da se Bosni i Hercegovini prizna prirodno pravo da se pozove na član 51 Povelje (samoodbrana), ohrabrila je Srbe da nastave sa svojom agresijom.’

380. ‘Unatoč ovim strahovanjima, Generalni sekretar ne preporučuje redefiniranje mandata ‘primjereno sredstvima koje će međunarodna zajednica staviti na raspolaganje UNPROFOR-u’. Sa izvjesnim optimizmom je komentarisao ‘tjesnu saradnju koja se razvila između Ujedinjenih nacija i NATO pakta u vezi bivše Jugoslavije’. Naročito je ukazao da su prijetnje vazдушnim snagama NA-

* Grupa nesvrstanih članica u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija, “Memorandum o situaciji u Republici Bosni i Hercegovini“ ERN 0345-0661-0345-0665 Tabulator 23.

TO-a bile efikasno upotrijebljene da dovedu do pozitivnog rezultata u zoni sigurnosti u Sarajevu. Stoga je zaključio: 'Istrajavanje u nadi čini se boljim izborom od povlačenja i odustajanja.'

381. Ovakav stav Generalnog sekretara BOUTROS-GHALIJA bio je defetistički i neodgovarajući. Nije bilo u pitanju povlačenje, već ispravna interpretacija i primjena želja Vijeća sigurnosti.

25. maj 1993. – formiranje Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju

382. Dana 25. maja 1993. prisustvovao sam sjednici Vijeća sigurnosti. Govorio sam u ime svoje zemlje i glasao za Rezoluciju 827 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija da se formira Međunarodni sud koji bi sudio onima koji krše međunarodno humanitarno pravo.*

383. Tom prilikom sam rekao:

384. 'Skoro 48 godina nakon početka Nürnberškog suđenja, svijet je zgrožen kad vidi da se organizovani varvarizam – za koji se mislilo da je moguć samo u ono vrijeme i da se nikad neće ponoviti – ponovo pojavio, ovog puta pred očima cijelog čovječanstva. I za razliku od iskustva iz prošlosti, niko ne može izbjeći odgovornost, tvrdeći da nije znao za zločine.'

385. 'Politika spaljene zemlje, politika koja se početno nazivala 'etničko čišćenje' a danas se tačnije može nazvati 'etničko istrebljenje', politika koncentracionih logora i torture koju su vršili srpski vojnici, koji su čak i divljačku politiku silovanja žena koristili kao ratnu tehniku, dostigla je okrutni nivo koji čovječanstvo ranije nije moglo ni zamisliti.'

386. 'Silovanje i zločini srpskoj su vojsci postali instrument ratovanja, a ne posljedica rata. Opsada Sarajeva je trajala strašnih deset mjeseci; groblja nisu mogla da prime sve mrtve i sada je neophodno da ih se sahrani na Sportskom stadionu.'

28. maj 1993.

387. Prema izvještaju Generalnog sekretara *Pad Srebrenice*, 27. maja 1993. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je zatražilo da se u roku od 24 časa pripremi radni materijal o zonama sigurnosti i on je prezentiran Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija narednog dana, 28. maja 1993.

388. U stvari, Sekretarijat je povukao radni materijal sa stola Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija onog dana kad su članice trebale da ga razmatraju. Kopije koje su bile na stolu u sobi za neformalne sastanke (privatna soba Vijeća) članovi Sekretarijata su brzo pokupili. Ja sam u stvari uspio da sačuvam svoj primjerak, jer sam došao prije nego je sastanak počeo.

389. Taj papir nije nikada službeno prezentiran. Ujedinjene nacije ga moraju imati među aktima koji nisu za javnost, inače ga Generalni sekretar Kofi ANNAN ne bi pomenuo.

390. Sjećam se da je stalni predstavnik Ujedinjenog Kraljevstva tvrdio toga dana kako Vijeće sigurnosti nije tražilo od Sekretarijata da pripremi takav papir. Zapravo taj papir su tražile nesvrstane članice koje su htjele da osiguraju da u novoj rezoluciji ne bude ozbiljnih nedostataka kakve smo otkrili tokom naše posjete Srebrenici i drugim gradovima Bosne i Hercegovine.

391. Nadalje, ja sam lično nazvao gospođu OGATA u Ženevu i zatražio njenu pomoć u pripremi adekvatnih parametara za definisanje zona sigurnosti, što je ona i učinila te mi poslala materijale. To je kasnije uključeno u neslužbeni dokument Sekretarijata.

* Rezolucije 827 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija ERN: 0342-3281-0342-3283 Tabulator 24

392. Neočekivani i neregularni postupak da se papir ‘eliminiše’ naredio je Generalni sekretar BOUTROS-GHALI, koji je u to vrijeme bio u Londonu, nakon pritužbi i zahtjeva predstavnika dviju stalnih članica Vijeća. Generalni sekretar BOUTROS GHALI nije komentarisao – niti reagovao, na takav samovoljan zahtjev tih članica Vijeća, koje nisu htjele iza sebe ostaviti ‘pisani trag’.

393. Dokument je bio konstruktivan i pomagao bi da se stvarno stvore sigurne i zaštićene zone, ali glavne sile u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija nisu htjele da se prilagode racionalnim parametrima Sekretarijata Ujedinjenih nacija, i tako je još jednom koncept zona sigurnosti pretvoren u strašnu varku.

394. U svom obraćanju Vijeću tog dana, govorio sam o tom pitanju. U skladu s mojim zahtjevom ‘nestali papir’ je sadržavao preporuke koje je dao UNHCR.

395. Očigledno da je ‘nepostojeći papir Ujedinjenih nacija’ morao nestati, jer bi inače bila razotkrivena činjenica da članice Vijeća djeluju u potpunoj suprotnosti sa Sekretarijatom i UNHCR-om, pretvarajući se da čine nešto za ljude u zonama sigurnosti, a da u stvari ne čine ništa važno u vezi događaja na terenu.

396. Neslužbeni radni papir kaže (citat iz izvještaja Generalnog sekretara, *Pad Srebrenice*), ‘Bilo koji koncept zona sigurnosti mora da pretpostavi saradnju zaraćenih strana. Bez prestanka vatre u području zona sigurnosti, koncept zona sigurnosti je u stvari nemoguće provesti.’ Papir je iznio tezu da mirovne operacije mogu imati uspjeha ako se strane u sukobu slože, a da Srbi sigurno neće pristati na bilo kakav dogovor po kojem bi se UNPROFOR našao na putu njihovih vojnih ciljeva. Nakon toga, nastavlja se: ‘Ako se UNPROFOR-u da zadatak da provede uspostavu zona sigurnosti (naime Poglavlje VII), oni će vjerovatno zahtijevati borbenu podršku artiljerije, a možda čak i blisku vazдушnu podršku.’ Papir Sekretarijata izložio je veliki broj opcija o vezi veličine i sastava jedinica Ujedinjenih nacija u svakoj od zona sigurnosti.

Završne primjedbe

Da li se mogao predvidjeti i spriječiti masakr u Srebrenici u julu 1995. godine?

475. **Apsolutno.** Po mom mišljenju ima nekoliko grupa, osim srpske vojske koja je izvela masakr, a koji su krivi što nisu uspjeli da zaštite Srebreničane. Najprije i prije svih to su sve vođe u Vladi Savezne Republike Jugoslavije koji su započeli agresiju. Onda Evropska zajednica; stalne članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija i Sekretarijat Ujedinjenih nacija. To što se ova četvorka nije pridržavala Povelje Ujedinjenih nacija imalo je za posljedicu više hiljada mrtvih ljudi i djece bez roditelja.

Stalne članice Vijeća sigurnosti Evropska zajednica

476. Činjenica o tragediji bosanskih muslimana je nesumnjiva: Srebrenicu i druge štete trebala je spriječiti međunarodna zajednica, a posebno njen evropski dio koji je donio političku odluku o podjeli Jugoslavije, ne preuzimajući osnovne odgovornosti koje je tada bilo lako izbjeći. Zabrinutost za pojavu muslimanske zemlje u njihovoj sredini uticala je na pogrešan tok njihovih aktivnosti. Kako je rekao gosp. AKASHI, predstavnik Generalnog sekretara u Bosni i Hercegovini, međunarodna zajednica je slijedila politiku ‘energične pasivnosti’ (forceful passivity).

477. Rasni i vjerski progoni i istrebljenje; agresija i oružano nasilje; koncentracioni logori; kršenja ljudskih prava; ratni zločini; genocid; narušavanje suvereniteta; osvajanje teritorija pomoću sile; razaranje gradova: To su bili razlozi koji su podstakli svijet da osnuje Ujedinjene nacije u San Francisku. Vodeće zemlje koje su se tamo okupile 1945. rekle su: 'Nikad više'.

478. Skoro pedeset godina kasnije, svijet je vidio ponovno odigravanje svih vrsta zverstava i, nasljeđu iz Nürnberga koje je obavezalo Ujedinjene nacije da podrže Povelju, ključne zemlje članice nisu htjele da poduzmu akciju zaustavljanja Srba iz Savezne Republike Jugoslavije i bosanskih Srba, njihovih partnera u Bosni i Hercegovini. Neznanje nije moglo da bude izgovor. Svi smo vidjeli te grozote sasvim jasno u vrijeme dok su se dešavale.

479. Takav stav je bio najveći udarac za međunarodno pravo, ljudska prava i Ujedinjene nacije kao takve. Vođe slobodnog svijeta usaglasile su se među sobom da ne podrže Bosnu i Hercegovinu u sučeljavanju sa zločinima protiv čovječnosti, jasno dajući do znanja da će da zauzmu čvrst stav samo u slučajevima gdje to zahtijeva njihov smisao za ljudsku solidarnost ili njihovi nacionalni interesi. Bosanci se nisu uklapali u taj račun i bili su tretirani kao Muslimani, ali definitivno ne i kao Evropljani. U analizama historije Srebrenice, muslimanski faktor ne bi smio da bude prenaplašen, ali niti ostavljen po strani.

480. Nakon što sam napustio Vijeće, imao sam priliku da napravim intervju sa nekima od mojih kolega, za pisani rad o ponašanju velikih sila u situacijama oružanih sukoba na kojem sam radio. Jednom od njih, veoma talentovanom ambasadoru, s kojim se nikako nisam slagao u vrijeme događanja u Bosni, postavio sam sljedeće pitanje: Zašto je vaša zemlja zauzela tako pasivnu poziciju i spriječila snažnu akciju zaustavljanja masakra nad Bošnjacima, iako ste fantastično dobro poznavali situaciju? Moj kolega je odgovorio: Nismo željeli da Bosna postane rak-rana Evrope.

481. Pomenuo sam ovaj razgovor samo zato da rasvijetlim činjenicu da su sve članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija znale šta se dešavalo u Bosni. Neke su znale više, neke su brinule više, neke su bile više nezainteresovane, a neke više aktivne. Ali sve su bile svjesne toga da je broj poginulih ogroman i da se ubijanje ne može spriječiti samo rezolucijama. Niko nije mogao da tvrdi da je šokiran ili iznenađen posljednjom fazom masakra u julu 1995.

482. Nije bilo potrebe da se išta predviđa. Masakr u Srebrenici započeo je u aprilu 1993. pred očima Misije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koja je posjetila Enklavu. Ja sam tada javno izjavio da je proces 'polaganog genocida' započela srpska milicija koja je držala grad pod opsadom. Takav zaključak stavljen je u izvještaj Misije Vijeća sigurnosti koji je kružio među svim članicama Ujedinjenih nacija. Svako je bio potpuno svjestan užasne situacije u Srebrenici i njenih nadolazećih i rastućih posljedica: istrebljenja stanovnika Srebrenice.

483. Ono što se nije moglo predvidjeti 1993. je činjenica da će oni dvije godine kasnije biti dovoljno drski da ubiju preko sedam hiljada ljudi u tri dana. Otvoreno i drsko ignorisanje volje međunarodne zajednice koje su pokazale vođe iz Beograda i sa Pala, može da se objasni jedino uz pomoć činjenice da su oni znali da će da prođu nekažnjeno. Ujedinjene nacije dale su im zeleno svjetlo jasnim signalom da neće intervenisati.

484. Mnoge članice Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, Sekretarijat i nacionalne vlade, odgovorne su za zločin šutnje. Ostali su smatrali i tretirali zločince i njihove žrtve kao slične-Kofi ANNAN je to nazvao 'nemoralnim izjednačavanjem'.

Sekretarijat Ujedinjenih nacija i generalni sekretar

485. Nezavisnost Sekretarijata Ujedinjenih nacija bila je bitno ugrožena usvajanjem politike stalnih članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija od strane generalnog sekretara BOUTROS-GHALIJA, uključujući i akcije koje mogu da se opišu samo kao tajne. Takve akcije su bile neregularne i neprimjerene Ujedinjenim nacijama. Posljedice takvog ponašanja su bile fatalne za hiljade nevinih ljudi – ljudi koji nisu ni računali na moralnu podršku njegovog ureda. Njegova nezaboravna izjava u opkoljenom glavnom gradu Bosne i Hercegovine 1992. bila je: ‘Postoji deset mjesta gorih od Sarajeva’. Pokazao je stepen nezainteresovanosti koji nikad nije zabilježen kod njegovih prethodnika.

486. Izvještaj generalnog sekretara: *Pad Srebrenice*, kaže da je poslije Rezolucije 819, koja je stvorila sigurnu zonu Srebrenice, BOUTROS-GHALI poslao direktivu komandantu snaga UNPROFOR-a generalu potpukovniku WAHLGREN-u u kojoj stoji ‘da, po njegovom mišljenju, Rezolucija ne predstavlja vojnu obavezu po kojoj bi UNPROFOR trebao da formira i osigura takvu sigurnu zonu’. Ta direktiva nikad nije pokazana čitavom Vijeću sigurnosti, ona proturječi slovu i duhu Rezolucije 819.

487. U tom istom izvještaju stoji da je generalni sekretar, unatoč zabrinutosti Nesvrstanih članica Vijeća i Misije na terenu, koju sam predvodio, savjetovao da se mandati ne mijenjaju ‘u skladu sa sredstvima koje je međunarodna zajednica spremna dati na raspolaganje UNPROFORU’.

488. Generalni sekretar BOUTROS-GHALI je stoga zaključio, ‘Istrajavanje u nadi čini se boljim izborom od povlačenja i odustajanja’. U stvari, međunarodna zajednica je već bila odustala. Izbor nije bio između ustrajavanja u nadi i povlačenja, nego da li zaštititi ili ne zaštititi nedužne ljude. Čak i kad je masakr nad enklavom već bio počeo 1993.-Generalni sekretar BOUTROS GHALI je odbio da promijeni mandat UNPROFOR-a, i koncept ‘sigurna zona’ je ostao nepromijenjen.

489. S obzirom na takve direktive, kako iko može reći da se 1993. nije moglo pretpostaviti da će masakri biti počinjeni. Ironično, mogu oni koji su, kao i generalni sekretar, više od ikoga zagovarali ‘istrajavanje u nadi da će se životi spasti’. Tako značajna izjava govori mnogo o stavu generalnog sekretara i nedovoljnoj predanosti.

490. Ujedinjene nacije i UNPROFOR su redovno obavještavali Sekretarijat i stalne članice (za razliku od članica koje nisu bile stalne). Međunarodni mediji su i dalje bili glavni i najvjerodostojniji izvor informacija članicama koje nisu bile stalne. Francuski i britanski mediji su odigrali značajnu ulogu u obavještavanju svijeta, što je skoro sušta suprotnost od onoga što su njihove vlade u Vijeću sigurnosti radile.

491. Ne bismo trebali govoriti o srebreničkom masakru u julu 1995. kao o jednom masakru koji je počinjen. Činjenica ja da je srebrenički masakr trajao oko tri godine do njegove posljednje faze u julu mjesecu 1995. godine. Ne razumjeti ovo značilo bi da silovanja Muslimanki i izgubljeni životi najmanje 100.000 ljudi, i protjerivanje oko 2 miliona ljudi etničkim čišćenjem nisu bili glavni sastavni dijelovi masovnog masakra koji se vršio u centru Evrope za to vrijeme. Tom gnusnom zločinu, tom genocidu moramo dodati izgubljene živote više hiljada ljudi: žena i djece koji su umrli zbog manjka doktora, lijekova, ili zahvaćeni epidemijom zbog nedostatka vode u tzv. zonama sigurnosti, u kojima su bili zatvoreni kao životinje od strane bosanskih Srba koji su ih tlačili i ponižavali tri godine. Koji čak nisu dozvoljavali ni da doktori uđu u ‘zone sigurnosti’.

492. Izvještaj generalnog sekretara pod naslovom *Pad Srebrenice*, navodi da je 'srpska vojska ubila 20.000 ljudi u Srebrenici i neposrednoj okolini'. To znači da je srpska vojska ubila 14.000 ljudi u prethodne dvije i po godine, odnosno 8.000 godišnje, odnosno dvadeset ljudi dnevno. Ovaj makabejski prosjek počinjenih ubistava je dostigao vrhunac u posljednjoj fazi procesa, kada je srpska vojska uspjela hladnokrvno poubijati 7.500 ljudi- u samo tri dana sredinom jula 1995. godine-što je ekvivalentno broju ljudi ubijenih u cijeloj prethodnoj godini.

493. S obzirom na takve direktive, kako iko može reći da se 1993. nije moglo pretpostaviti da će masakri biti počinjeni. Ironično, mogu oni koji su, kao i Generalni sekretar, više od ikoga zagovarali 'istrajavanje u nadi da će se životi spasti'. Tako značajna izjava govori mnogo o stavu generalnog sekretara i nedovoljnoj predanosti.

Vlada Savezne republike Jugoslavije

494. Vjerujem da zbog homogenog odnosa između Beograda i bosanskih Srba, oni u Beogradu su bili u odličnoj poziciji da znaju šta će se na kraju desiti u Srebrenici. Beograd je imao pristup potrebnoj informaciji u pravo vrijeme i podržavao je cijeli proces. Pale su dobivale pomoć Beograda za ogromne troškove koje je njihov pohod zahtijevao.

495. Beograd je osiguravao municiju, gorivo i naoružanje nužno za opsadu, dok je u isto vrijeme njihov lider vješto manevrisao da bi produžio beskrajne pregovore, dajući vremena za ubrzano pogoršavanje uvjeta u enklavi. Srbi su stanovništvu u gradu nametnuli dilemu: da li da se bore da prežive u neljudskim uvjetima u tzv. 'zonama sigurnosti' (što su radili skoro tri godine) ili da se suoče sa postepenim istrebljenjem.

(ICTY, **IZJAVA SVJEDOKA** : Diego Enrique Arria, 14. april 2003. i 22, 23, 24. i 25. septembar 2003, BCS 0348-7807-0348-7876, par. 1 – 495)

3. Dokumenti

3.1 Početak agresorske ofanzive na Srebrenicu, sigurnu zonu UN-a

- Izvještaj Štaba policijskih snaga - Pale, 6. juli 1995. -*

REPUBLIKA SRPSKA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
ŠTAB POLICIJSKIH SNAGA – PALE

BROJ: 56/95

DANA:06. 07. 1995. GODINE

CJB SARAJEVO ŠTAB POLICIJSKIH SNAGA VOGOŠĆA

Obavještavamo vas da su u toku ofanzivna dejstva Hercegovačkog korpusa na platou Treskavice. Dostignute kote sa jučerašnjim danom su: Lupoč, veći dio Nikolinih stijena i Surdupa, Malo Vratilo, Stražnica ispred koje su linije pomjerene za oko 1,5 km, Ljeljen, Kula Lukavac, Hreljići, Kula, Kondžilo, Brda, itd. U akciji oslobađanja Ljeljena neprijatelju su nanijeti znatni gubici u živoj sili, procjenjuje se na 50 – 100 neprijateljskih vojnika, zarobljeno je 23. Dana 05. 07. 1995. godine u popodnevnom satima naše snage iz pravca Ljeljena i Kule pokušale su da zauzmu neprijateljske položaje na Malom i Velikom Koniku. Prilikom izvođenja napada naišli su na dobro postavljena minska polja i jaku vatru iz artiljerijskog i pješadijskog naoružanja, zbog čega su bili prinuđeni da se vrate na početne položaje. u prethodna dva dana na našoj strani poginula su tri borca, a ranjeno je 18 boraca.

U zoni odgovornosti policije MUP-a od Šiljevice do Rujevice u zadnjih pet dana nije bilo neprijateljskih napada. **Specijalne jedinice MUP-a RS, Srbije i RSK skupa sa interventnim jedinicama VRS izvode ofanzivna dejstva na kotu Lisičija Glava**, sa namjerom daljeg napredovanja i ovladavanja kanonom rijeke Bijela i mjestom Mijanovići. U toku oslobađanja kota Gradina 939, Lučevika, Obornice, Hrastovca, Gradine 1118 i Čeruzića neprijatelju su naneseni znatni gubici u živoj sili, a zaplijenjena su znatna materijalno-tehnička sredstva. U akciji oslobađanja navedenih kota teže su ranjena dva policajca SBP.

* U agresiji na i protiv Republike Bosne i Hercegovine i genocidu nad Bošnjacima na kraju 20 stoljeća, pored Vojske Jugoslavije (Savezne Republike Jugoslavije – Srbije i Crne Gore) i njihovih kolaboracionista i petokolonaša iz Republike Bosne i Hercegovine, te stranih plaćenika, učestovale su i specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, o čemu, pored ostalog, govori i ovaj dokument. Naime, riječ je o odredima “KAJMAN”, “PLAVI” i “ŠKORPIJA”, odnosno “ŠKORPIONI”, kao i jedinici MUP-a Srbije, pod komandom Vasilija Mijovića, koji su, kao što je to posebno slučaj sa “Škorpionima”, učestvovali i u neposrednoj likvidaciji Bošnjaka jula 1995. (O tome vidi: Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu (u daljem tekstu: AIIZ), inv. br. 2-27-23, kao i Izvještaj Vlade Republike Srpske, odnosno Radne grupa za provođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10.-19. jula 1995. (“DOPUNA IZVJEŠTAJA OD 30. MARTA 2005”, Banja Luka, 30. septembar 2005, str. 9-11). Nažalost, Međunarodni sud pravde u predmetu Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore je zastupao tezu da je riječ o paravojnim jedinicama (.: PRESUDA MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE: BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE I CRNE GORE, 26. FEBRUAR 2007, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008, paragraf 289), što uporno čine i pravosudni organi u Republici Srbiji. To je pogrešno i u suprotnosti je sa relevantnom dokumentacijom.

Dana 04. 07. 1995. godine jedinice Petog korpusa neprijateljske vojske probile su naše linije odbrane i znatno napredovale u pravcu Novog i Dvora na Uni. Dana 05. 07. 1995. godine došlo je do konsolidovanja u redovima VRS i zaustavljanja neprijateljske ofanzive. U toku su aktivnosti na vraćanju izgubljenih teritorija.

Dana 06. 07. 1995. godine u ranim jutarnjim satima počela je ofanziva na Srebrenicu, o svim interesantnim događajima na tom ratištu blagovremeno ćemo vas obavještavati.

Komandant Štaba

Tomislav Kovač

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu – u daljem tekstu: AIIZ -, Sarajevo, inv. br. 2-1653)

REPUBLIKA SRPSKA
 MINISTARSTVO UNUTRASNJIH POSLOVA
 STABO POLICIJSKIH SNAGA - PALE

BR. 56/95
 FANA: 06.07.1995. GODINE

DD 'SS'

CJP SARAJEVO
 STABO POLICIJSKIH SNAGA VOGOSCCA

OBAVJESSTAVAMO VAS DA SU U TOKU OFANZIVNA DEJSTVA HERCEGOVA CIKOG KORPUSA NA PLATOU TRESKAVICE. DOSTIGNUTE KOTE SA JUCHERASSNJI DANOM SU: LUPOCH, VECCI DIO NIKOLINIH STJENA I SURDUPA, MALO VRATILLO, STRAZNICA ISPRED KOJE SU LINIJE POMJERENE ZA OKO 1,5 KM, LJFIJEN, KULA LUKAVAC, HRELJICCI, KULA, KANDZILO, BRDA I TOD. U AKCIJI OSLOBADJANJA LJELJENA NEPRIJATELJU SU NANJETI ZNATNI GUBITCI U ZLIVOJ SILI, PROCJENJUJE SE NA 50-100 NEPRIJATELJSKIH VOJNIKA, A ZAROBLJENO JE 23. DANA 05.07.1995. GODINE U POPODNEVNIM SATIMA NASSF SNAGE IZ PRAVCA LJELJENA I KULE POKUSSALE SU DA ZAUZMU NEPRIJATELJSKE POLOZZAJE NA MALOM I VELIKOM KONIKU. PRILIKOM IZVODJENJA NAPADA NAISLI SU NA DOBRO POSTAVLJENA MINSKA POLJA I JAKU VATRU IZ ARTILJERIJSKOG I PJESSADIJSKOG NAORUZZANJA, ZBOG CIOGA SU BILI PRINUDJENI DA SE VRATE NA POCHETNE POLOZZAJE. U PRETHODNA DVA DANA NA NASSOJ STRANI POGINULA SU TRI BORCA, A RANJENO JE 18 BORACA.

U TOKU ODGOVORNOSTI POLICIJE MUP-A OD SSILJEVICE DO RUJEVICE U ZADNJIH PET DANA NIJE BIL NEPRIJATELJSKIH NAPADA. SPECIJALNE JEDINICE MUP-A RS, SRBIJE I RSK SKUPA SA INTERVENTNIM JEDINICAMA VRS IZVODE OFANZIVNA DEJSTVA NA KOTU LISICIIA GLAVA, SA NAMJEROM DALJEG NAPREDOVANJA I OVLADAVANJA KANJONOM RIJEKE BIJELA I MJESTOM MIJANOVICCI. U TOKU OSLOBADJANJA KOTA GRADINA 939, LUCHEVIKA, OBORNICE, HRASTOVCA, GRADINE 1118 I CHERU7ICCA NEPRIJATELJU SU NANESSENI ZNATNI GUBITCI U ZLIVOJ SILI, A ZAPLJENJENA SU ZNATNA MATERIJALNO TEHNICKA SREDSTVA. U AKCIJI OSLOBADJANJA NAVEDENIH KOTA TEZE SU RANJENA DVA POLICAJCA SRP.

DANA 05.07.1995. GODINE JEDINICE PETOG KORPUSA NEPRIJATELJSKE VOJSKE PROBILE SU NASSE LINIJE OBRANE I ZNATNO NAPREDOVALE U PRAVCU NOVOG I DVORA NA UNI. DANA 05.07.1995. GODINE DOSSLO JE DO KONSOLIDOVANJA U REDOVIMA VRS I ZAUSTAVLJENJA NEPRIJATELJSKE OFANZIVE. U TOKU SU AKTIVNOSTI NA VRACCANJU IZGUBLJENIH TERITORIJA.

DANA 06.07.1995. GODINE U RANIM JUTARNJIM SATIMA POCHELA JE OFANZIJA NA SREBRENICU, O SVIM INTERESANTNIM DOGADJAJIMA NA TOM RASTISKU BLAGOVREMENO CCE MO VAS OBAVJESSTAVATI.

KOMANDANT STABA
 TOMISLAV KOVACH

Faksimil Izvještaja Štaba policijskih snaga – Pale o početku agresorske ofanzive na Srebrenicu, Pale, 6. juli 1995.

3.2 Ubijeno između 1000 i 1500 Bošnjaka

- Redovni borbeni izvještaj Komande 5. inženjerskog bataljona Komandi Drinskog korpusa, 14. juli 1995. -*

K O M A N D A
5. INŽINJERIJSKOG BATALJONA
Str. pov. br. 38-56
Dana 14. juli 1995. godine

“VOJNA TAJNA”
“STROGO POVERLJIVO”
“Primerak br. 2”
“KURIROM”

Redovni borbeni izvještaj, d o s t a v l j a

KOMANDI DRINSKOG KORPUSA

1. - N e p r i j a t e l j :

- ubačena veća grupa neprijatelja u rejonu Pobuđa brda i rejonu Konjević Polja, jedinice 5. inženjerskog bataljona i MUP-a uspešno su se suprostavile neprijatelju. Uhapšeno je i ubijeno oko 1000 do 1500 neprijateljskih civila i vojnika.

2. – Stanje b/g:

- bataljon je na izvršavanju naređenih zadataka.

a). – **1. pionirska četa:** Vodi borbe protiv neprijatelja u reonu Pobuđa, vrši zaprečavanje i utvrđivanje u reonu objekta “Vis”, razminiranje u rejonu Derventa – Sastavi za potrebe 1. mlpbr. Odeljenje koje je bilo angažovano na razminiranju rejona Zeleni Jadar – Skelani vratilo se sa zadatka.

b). – **putno-mosna četa:** Izvodi radove na releju na Pogledu za potrebe PTT Vlasenica, vrši zaprečavanje položaja u rejonu objekta “Vis”, organizuje zasede i vodi borbu protiv neprijatelja.

c). – **inženjerska četa:** Angažovana je na izvođenju građevinskih radova po naređenju komande Drinskog korpusa u Crnoj Rijeci, kasarni “BIŠNA”, i na krečani Sas. Zaklopača.

* Očigledni dokaz o genocidu nad Bošnjacima. Ovaj dokument, po našim saznanjima, nažalost, ICTY još uvijek nije koristio u krivičnom procesuiranju zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Major Mile Simanić, zamjenik komandanta 5. inženjerskog bataljona Drinskog korpusa, danas slobodno živi i radi u Bosni i Hercegovini, pri čemu se nesmetano bavi biznisom, a pravosudni organi nisu našli za shodno da ga pozovu ni na informativni razgovor.

d). – **pontonirska četa:** Obezbeđuje skelska mosta prolaza na reci Drini u s. Osamsko, s. Fakovići, s. Petrića i s. Sopotnik.

e). – **pozadinski vod:** Vršiti pozadinsko obezbeđenje jedinica, organizuje borbu protiv neprijatelja.

f). – **četa policije MUP-a:** Izvršava zadatke po naređenju svoje komande, organizuje borbu protiv neprijatelja u sadejstvu sa jedinicama 5. inžb.

3.- Stanje bezbednosti i morala:

- pojačane mere bezbednosti na široj teritoriji Konjević Polja, zbog ubačenih neprijateljskih civila i vojnika, moral vojnika na izvršavanju hapšenja i vođenja borbe protiv neprijatelja je na visini.

4. - Stanje na teritoriji:

- ubačena veća grupa neprijatelja iz pravca Srebrenice u rejon Pobuđa – Konjević Polje.

5. – Vanredni događaji:

- dana 13. 07. 1995. godine prilikom vođenja borbe protiv neprijatelja na stražarskom mestu br. 6 u Konjević Polju oko 08.00 časova došlo je do ranjavanja stražara od strane neprijateljskog vojnika vojnih obveznika koji su u to vreme bili na stražarskom mestu izvršavajući svoju dužnost BANDUR Trifko SPASO i ORAŠANIN Milana VASILIJE, navodno su ranjeni u nogu pištoljem.

6. - Pozadinsko obezbeđenje:

- potrebno je izvršenje radova za rad utovarivača koji će biti angažovan na zakopavanju ubijenih neprijateljskih vojnika dodeliti za navedeni zadatak 50 litarta nafte.

- zbog povećeg brojnog stanja ljudstva koje je angažovano na zadatku u Konjević Polju potrebno je da se dodele artikli ishrane.

7. – G u b i t c i

- n e m a.

8. Zaključci, predviđanja i odluke:

- i dalje organizovati zasede za borbu protiv neprijatelja koji je ubačen na brdo Pobude, gde imati težište za borbu protiv istog da se što pre uništi neprijatelj i oslobodi Pobude brdo. Nastaviti sa izvođenjem radova koje izvode jedinice 5. inžb, povećati mere budnosti i bezbednosti u rejonu Konjević Polja.

9. Z a h t e v i:

- dodeliti 50 litara nafte za navedeni zadatak .(*Rešeno*)
- zbog povećanog broja ljudstva dodeliti artikle ishrane.

MB/MB

ZAMENIK KOMADANTA

MAJOR

Mile Simanić

(AIIZ, inv. br. 2-3419)

K O M A N D A
5. INŽINJERIJSKOG BATALJONA
Str. pov. br. 38-56
Dana 14. juli 1995. godine

"VOJNA TAJNA"
"STROGO POVE LJIVO"

"Primerak br. 2"

"K U R I R O M"

Redovni borbeni izveštaj, dostavlja.-

KOMANDI DRINSKOG KORPUSA

1.- N e p r i j a t e l j :

- ubačena veća grupa neprijatelja u rejonu Pobudja brda u rejonu Konjević Polja, jedinice 5. inžinjerijskog bataljona i MUP-a uspešno su se suprostavile neprijatelju. Uhapšeno je ubijeno oko 1000 do 1500 neprijateljskih civila i vojnika. (i)

2.- Stanje b/g:

- bataljon je na izvršavanju naredjenih zadataka.

a).- 1. pionirska četa: Vodi borbu protiv neprijatelja u rejonu Pobudja, vrši zaprečavanje i utvrđivanje u rejonu objekta "Vis", razminiranje u rejonu Derвента - Sastavi za potrebe 1. mlpbr. Odeljenja koje je bilo angažovano na razminiranju rejona Zeleni Jadar - Skelani vratilo se sa zadatka.

b).- putno-mosna četa: Izvodi radove na releju na Pogledu Pogledu za potrebe PTT Vlasenica, vrši zaprečavanje položaja u rejonu objekta "Vis", organizuje zasade i vodi borbu protiv neprijatelja.

c).- inžinjerijska četa: Angažovana je na izvodjenu građevinskih radova po naredjenju komande Drinskog korpusa u Crnoj Rijeci, kasarni "BIENA", i na krečani Mas. Zaklopača.

d).- pontonirska četa: Obezbedjuje skelska mesta prelaza na reci Drini u s. Osamsko, s. Pakovići, s. Petrića i s. Sopotnik.

e).- pozadinski vod: Vrš. pozadinsko obezbedjenje jedinica, organizuje borbu protiv neprijatelja.

f).- četa policije MUP-a: Izvršava zadatke po naredjenju svoje komande, organizuje borbu protiv neprijatelja u sadejstvu sa jedinicama 5. inžb.

3.- Stanje bezbednosti i morala:

- pojačane mere bezbednosti na široj teritoriji Konjević Polja, zbog ubačenih neprijateljskih civila i vojnika, moral vojnika na izvršavanju hapšenja i vodjenja borbe protiv neprijatelja je na visini.

- 2 -

4.- Stanje na teritoriji:

- ubašena veća grupa neprijatelja iz pravca Srebrenice u rejon Pobudja - Konjević Polje.

5.- Vanredni događaji:

- dana 13.07.1995. godine prilikom vođenja borbe protiv neprijatelja na stražarskom mestu br.6 u Konjević Polju odko 08.00 časova došlo je do ranjavanja stražara od strane neprijateljskog vojnika vojnih obveznika koji su u to vreme bili na stražarskom mestu izvršavajući svoju dužnost BANDJUR Trifka SPASO i ORASANIN Milana VASTILJE, navedeni su ranjeni u nogu pištoljem.

6.- Pozadinsko obezbedjenje:

- potrebno je izvršenje radova za rad utovarivača koji će biti angažovan na zakopavanju ubijenih neprijateljskih vojnika dodeliti za navedeni zadatak 50 litara nafte.

- zbog povećanog brojnog stanja ljudstva koje je angažovano na zadatku u Konjević Polju potrebno je da se dodeli artikli ishrane.

7.- G u b i c i:

- n e m a.

8.- Zaključci, predviđanja i odluke:

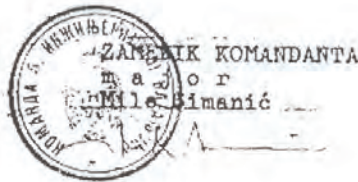
- i dalje organizovati zasede za borbu protiv neprijatelja koji je ubačen na brdo Pobudje, gde imati težište za borbu protiv istog da se što pre uništi neprijatelj i oslobodi Pobudje brdo. Nastaviti sa izvođenjem radova koje izvode jedinice 5.inžb, povećati mere budnosti i bezbednosti u rejonu Konjević Polja.

9.- Z a h t e v i:

- dodeliti 50 litara nafte za navedeni zadatak. *Refero*

- zbog povećanog broja ljudstva dodeliti artikle ishrane.

MB/MB

Faksimil Redovnog borbenog izvještaja Komande 5. inženjerijskog bataljona – Komandi Drinskog korpusa, 14. juli 1995.

3.3 Genocid je izveden planski, sistematski i organizirano

- Izvještaj zaštitnih snaga UN-a, štab sektora sjeveroistok - Tuzla, civilni vojni poslovi Komandi UNPROFOR-a u Sarajevu, Tuzla, 16. juli 1995. -*

UJEDINJENE NACIJE ZAŠTITNE SNAGE / UNPROFOR/
KOMANDA SEKTORA SJEVEROISTOK – TUZLA
CIVILNI VOJNI POSLOVI G5

ZA: VIDJETI FAKS
OD: Major Guy Sands - Pingot, pomoćnik načelnika
štaba , za opštu podršku
Datum: 16. juli 1995. DOSIJE: 5000
PREDMET: Situacija sa raseljenim stanovništvom
Srebrenice u vazduhoplovnoj bazi Tuzla.

1. Svrha ovog memoranduma je da se daju najnoviji podaci o humanitarnoj situaciji u zrakovnoj bazi Tuzla, Bosna, i da se zatraži hitna pomoć u vidu osoblja, izvora i potrepština kako je dolje navedeno. Kao jedini oficir za civilne poslove u UNPROFOR-u navodim ovo kao listu hitnih zahtijeva koje ovaj Sektor treba odmah kako bi se moglo obvladati ogromnim prilivom prognanih ljudi iz zaštićene zone UN-a Srebrenice koju su bosanski Srbi okupirali, i sa očekivanim porastom do gotovo 15.000 ljudi iz zaštićene zone Žepe. Sadržaj ovog izvještaja je uglavnom zasnovan na mojim ličnim opservacijama i na terenu i na osnovu izvještaja koje sam primio od UNPROFOR-a, UNHCR-a, Međunarodnog komiteta crvenog križa i samih preživjelih.

2. U toku protekla 72 sata preko 22.000 ljudi, od ukupnog broja stanovništva između 38.000 i 42.000 koliko je enklava Srebrenice ranije imala, stiglo je duž linije konfrontacije koju drži bosanska vlada. **Uglavnom su to sve stare žene i muškarci, i žene koje su majke djece ispod 14 godina, koji su na silu utrpani pod nišanom u srpske autobuse u blizini privremenog logora Holandskog bataljona u Potočarima u enklavi Srebrenice i povezani do mjesta udaljenog 4 ili 5 kilometara od linije konfrontacije na raskršću Tišća na strani koju drže Srbi. Odatle su prisiljeni da idu pješice dok nisu došli do ruševina grada Turalića u blizini Kladnja.** Tu su ih čekali kontingenti za pomoć Armije BiH koje je obezbijedilo Kantonalno ministarstvo za civilnu zaštitu i hitne operacije sa elementima humanitarne pomoći UNPROFOR-a i UNHCR-a.

* U ovom se dokumentu iznose "najnoviji podaci o humanitarnoj situaciji u Vazduhoplovnoj bazi" u Tuzli, radi osiguranja hitne pomoći za prisilno protjerana lica iz "sigurnih zona" UN-a Srebrenice i Žepe, kao što je, između ostalog, broj deportovanih koji su stigli u Tuzlu. S tim u vezi, navodi se da je riječ, uglavnom, o starijim ženama i muškarcima, te ženama- majkama djece ispod 14 godina.

Deportacija civila iz Srebrenice, odnosno protjerivanje stanovništva je, prema tom dokumentu, planirana i efikasno izvršena, za što se navode brojne činjenice, koje potvrđuju da je riječ o genocidu, koji je planiran, te sistematski i organizirano izvršen, zatim naređen sa nadležnih vojnih i političkih mjesta.

Također se, pored ostalog, podvlači da je genocid u Srebrenici, odnosno "etničko čišćenje", kako stoji u dokumentu, izvršen na očigled cjelokupne međunarodne javnosti, koja nije poduzela mjere da zaustavi napad i zauzimanje srebreničke enklave i spriječi genocid.

3. Prevoženje autobusima nejakog stanovništva iz Srebrenice preko teritorije koju, drža Srbi bilo je sistematsko, brutalno i bez dogovora. To nije bio spontan poduhvat koji su poduzele Pale, već je on prije bio prethodno planiran i efikasno izvršen kad se uzme u obzir obezbjeđenje autobusa, ruta, ljudstva koje ga je izvršavalo, i preciznog rasporeda koji je trebalo slijediti pri transferu stanovništva. Još jedan neprimijećen, ali kritični aspekt ovog protjerivanja je taj da je stalno odbijanje vlasti bosanskih Srba u toku protekla 4 mjeseca da dozvole redovnu dostavu osnovnih prehrambenih proizvoda, goriva i druge humanitarne pomoći u konvojima UNHCR-a i Holandskog bataljona bio namjerna politika držanja stanovništva u slabom fizičkom i mentalnom stanju čime bi se učinili još slabijim i manje spremnim na odbranu pri bilo kakvom napadu na enklavu. Nije jedino civilno stanovništvo bilo žrtva ove politike. Gotovo tri mjeseca, osoblju holandskog bataljona, koje iznosi gotovo jednu četvrtinu snaga UNPROFOR-a u enklavi, nije dozvoljeno da uđe u zaštićenu zonu. Pošto je odbijanje za posljednji odlazak konvoja holandskog bataljona razvlačeno a konvoju je dozvoljeno da izađe ali ne i da se vrati u aprilu, čini se da je planiranje za smanjenjem broja ili destrukcijom prisustva UNPROFOR-a imalo svoje oblike još od tog vremena.

4. Preživjeli ovog posljednjeg teškog iskušenja etničkog čišćenja, bilo da su to stare žene, majke sa dojenčadi, ili djeca – govore o tome da su ih udarali pesnicom, nogom ili tukli dok su ukrcavani u autobuse koje su vozili Srbi. Nije ima data ni hrana ni voda u toku puta dugog 70 km koji vodi kroz grube planinske terene istočne Bosne. Bilo je očigledno da oni nisu imali drugog izbora do da se ukrcaju u autobuse. Kao rezultat stalnog odbijanja Srba da dozvole prolaz konvojima humanitarne pomoći stanovništvo Srebrenice je neuhranjeno već mjesecima. Zato je efikasan otpor stanovništva - bilo fizički, mentalni ili moralni - bio tako nizak i poljuljan je najnovijim borbama u Srebrenici.

5. U toku napada bosanskih Srba na područje zaštićene zone UN-a, kuće, škole, bolnice i drugi čisto civilni objekti namjerno su gađani. Kad bi bili na dohvat okolnih sela, srpske snage su otvarale vatru i uništavale preostale kuće koje su ostale ne ostavljajući tako ništa stanovništvu za povratak. Da bi preplašili stanovništvo koje je prebačeno u autobusima Srbi su opkolili 30.000 ljudi koji su pobjegli iz drugih dijelova enklave u blizini privremenog logora Holandskog bataljona ove nedjelje, sa jasno vidljivim sistemima oružja kao što su četiri protuavionska topa, minobacači, tenkovi i pješadija. Srbi su ponavljali demonstraciju sile pucanjem u blizini potpuno izloženog civilnog stanovništva, ispaljujući granate i pucajući iz teških mitraljeza, kako bi u potpunosti terorizirali već ranjivo stanovništvo u potpunom pokorenju. Jedina voda i hrana koje su stanovnici u bijegu dobivali poticala je iz zaliha koje je obezbjeđivao Holandski bataljon.

6. Preostali dijelovi muškog stanovništva u dobi između 16 i 60 godina (po procjeni između 7.000 do 8.000) ili su uspjeli pobjeći u okolne planine (možda oko 2.000 ili 3.000 ukupno) ili su opkoljeni (možda 4.000 ili 5.000) i poslani od strane Srba u srpski grad Bratunac na ispitivanje za „počinjene ratne zločine“. Uprkos ponavljanim zahtjevima i Holandskog bataljona, Sektora sjeveroistok, Međunarodnog crvenog križa, UNHCR-a i Štaba UNPROFOR-a o njihovoj sudbini, snage bosanskih Srba odbijaju da daju bilo kakvu informaciju ili da dozvole bilo kakav kontakt spolja sa tim ljudima. Izvještaji koji potiču od UNPROFOR-a u krugu privremenog kampa Potočari govore o sporadičnoj pucnjavi u stalnim razmacima koja se odvija od 13. jula na ovamo i van vidika je ili kontrole dijelova Un-a koji su u privremenom kampu Potočari.

7. Bosanskim Srbima je trebalo 72 sata da upadnu, pohapse, istjeraju ili možda i ubiju (i bukvalno, i kroz uskraćivanje vode, medicinskog tretmana ili izlaganjem na temperaturi od 30 - 40 stepeni) kompletno bosansko stanovništvo Srebrenice. Sa izuzetkom Holandskog bataljona, prema tome, zaštićena zona Srebrenica prestala je da postoji kroz namjerno i plansko

izvršenje operacije "etničkog čišćenja", koje su UNPROFOR i zajednica naroda posmatrali sa malo ili nikakvim odgovorom protiv režima bosanskih Srba.

8. Iako je sada nešto bolje, u početku je fizičko stanje raseljenih civila koji su preživjeli nasilno protjerivanje bilo veoma loše. Većina ih je stigla bukvalno sa košuljom ili haljinom na sebi. Mnogi nisu imali cipela. Majke sa dojenčadima nisu imale nikakav drugi način da nose svoju djecu osim u rukama, pa tako i nisu mogle ponijeti ništa drugo. Stare žene, mala djeca i žene koji su u stanju da nose jedva deku ili na brzinu svezan zavežljaj dok su kretali uskim putem ka Turalićima koji je omeđen rijekom na sjeveru i planinama na jugu stigli su u prijemni centar koje su uspostavili dijelove Pakistanskog bataljona 2 u stanju iscrpljenosti i kolapsa.

9. Iz prijemnog centra u blizini Turalića raseljenim civilima je data voda, pružena im je odmah medicinska usluga i na neki način su razvrstani u autobuse koje je dalo Kantonalno ministarstvo odbrane Tuzle koji su ih odvezli direktno u zrakoplovnu bazu Tuzla. Prva kolona autobusa došla je u Vazduhoplovnu bazu u 22: 00 sata 12. jula dovozeći 1.000 raseljenih civila. Prvi val nije prestao do 03:00 sati, 13. jula. Kretanje je počelo ponovo u 08:00 sati 13. jula do 01:00 sati prošle noći. U sljedeća dva dana stalna kolona autobusa dovezla je ukupno 19. 800 raseljenih civila iz Kladnja u Zrakoplovnu bazu u Tuzli.

10. Odluka da se izabere zrakoplovna baza Tuzla za raseljene civile nije bila UNPROFOR-ova. Na nekoliko sastanaka 12. jula, ministar za odnose sa UN-om u Bosanskoj vladi, gosp. Muratović, izjavio je da i on i predsjednik Izetbegović smatraju UN odgovornim za to što nisu djelovale u zaštiti i očuvanju područja Potočara. Po njihovom mišljenju UN su bile obavezne da nastave da štite i da se brinu o napadnutom stanovništvu. Tako je na posljednjem sastanku u 18: 00 sati, 12. jula, on izjavio vršiocu dužnosti komandanta Sektora sjevero-istok da će Zrakoplovna baza biti mjesto gdje će doći raseljeni civili. Alternativna mjesta, uključujući razmještanje raseljenih civila na preko 11. 000 drugih mjesta u okviru postojećih kolektivnih centara i kampova sa podrškom UNHCR-a, ali koje kontroliše Bosanska vlada, g. Muratović je odbio. Stav ove vlade je jasan. Ukratko, nastojanje UN-a u Bosni je propalo da odbrani i zaštiti narod koji im je povjeren u zaštićenoj zoni Srebrenice (a sada i Žepe), prema tome, UNPROFOR ih mora zbrinuti i štiti u drugim objektima UN-a dok se uslovi ne promijene u kojima bi se raseljeni civili mogli vratiti svojim kućama. Ovo stanovište se stalno pojačavalo na raznim sastancima koji su održani sa ministrom za izbjeglice i guvernerom kantona, gosp. Hadžićem i drugim liderima. Kao rezultat, i UNPROFOR i UNHCR su odgovorili na hitnu situaciju koju niti su u potpunosti predvidjeli niti su bili spremni za nju na način na koji je ona izbila.

11. Sa ovim kao pozadinom postojeće situacije, SNE (Sektor sjeveroistok) je odgovorio uspostavljanjem zajedničkih vojno – civilnih – vladinih snaga sa zadatkom obvladavanja krizom u suradnji sa UNHCR-om i drugim organizacijama, kao što su Međunarodni komitet crvenog križa. Komandant UNPROFOR – a je imenovao komandanta Sektora sjeveroistok da bude šef prvi humanitarnih nastojanja i odredio je da Sektor sjever – istok bude odgovoran za vođenje humanitarnih akcija u vezi sa dolaskom i zbrinjavanjem raseljenih civila iz istočnih zaštićenih zona UN- a. Šef misije UNHCR – a u Tuzli, gosp. Demasso Folci, je direktor, sa komandantom, Sektorom sjever – istok, brigadnim generalom Hauklandom koji djeluje kao komandant snaga za zadatke vezane za izbjeglice. Koordinator svih akcija za civilno – vojnu - UN suradnju je oficir iz sektora za civilne poslove gosp. Ken Biser. Komandant izbjegličkog kampa je komandant Vazduhoplovne baze Tuzla, Pukovnik Stale Botten koji pomaže osoblju za koordinaciju hitnih operacija, na čijem je čelu zamjenik komandanta Sektora sjeveroistok, pukovnik Charles Brantz. Generalštab Sektora sjeveroistok dobio je zadatak da organizuje rad sa UNHCR – om koji podržavaju nevladine organizacije i PVO – ovi koji su vodeći elementi u dugoročnoj humanitarnoj pomoći. Dok oni u potpunosti ne mobiliziraju svoje izvore dijelovi UNPROFOR – a će popunjavati neposredne zahtjeve za održanje života, obezbjeđujući hranu, vodu, medicinsku pomoć, transport i izgradnju skloništa.

12. Glavno područje kampa za raseljena lica koji se nazire je zapadni pristup aerodromu. Osnovni objekti kojima se ispunjavaju osnovne potrebe za vodu, sanitarije i raspodjelu hrane konstruisani su duž aerodroma sa UNHCR-ovim šatorima sa po 8 ljudi postavljenim u grupama od 50, odvojenim od 30 metara između. Biće nastavljeno njihovo postavljanje sve dok za to bude materijala na skladištu. Ovo je daleko od idealnog pošto su svega tri stope odignuti od zemlje, mali su, ali su jedina zaštita koja se može pružiti od sunca na otvorenom prostoru. Uz to, mnogi raseljeni civili su stariji ljudi koji imaju poteškoća sa ustajanjem ili saginjanjem, što je potrebno pri ulasku ili izlasku iz malih šatora. Imperativ je srednje rješenje da se odmah izgrade RAB holovi gdje bi se raseljeni civili sklonili, a i gdje bi bili zaštićeni od prejakog sunca. Na nesreću, Sektor sjever-istok ima samo dva takva na raspolaganju koje trenutno može podići, ali je zahtjev za trideset takvih poslat u UNPROFOR i tražena je isporuka odmah. Uz to, 10.000 poljskih kreveta je također zatraženo kako bi raseljeni civili imali na šta leći da ne bi bili na zemlji.

13. Izgradnja kampa brzo napreduje nakon početnog perioda sporog početka zbog nedostatka osoblja, opreme i odgovarajućih zaklona. Pored toga, humanitarne organizacije su se prestrojile za prijem, registrovanje i obezbjeđenje pomoći za spašavanje života raseljenih civila, čiji dolazak u zrakoplovnu bazu još nije u potpunosti prestao. Sada kada je odgovarajuća količina vode, i hrane data, kao i pružen zaklon i medicinska pomoć za 6.700 raseljenih civila koji su obrađeni i koji su postali stanovnici kampa, proces se može preusmjeriti sa spašavanja života na održavanje života. Šematski prikaz kampa može se naći u Aneksu A. Do kasno uveče 14. jula činilo se da će zrakoplovna baza apsorbovati ukupno stanovništvo od oko blizu 20.000 ljudi. Međutim, Kantonalno ministarstvo civilne zaštite dogovorilo je premještanje preko 12.000 ljudi u 7 drugih mjesta za hitni smještaj u okviru Tuzlanskog kantona u periodu od 17:00 sati 15. jula do 03:00 sata. 15. jula. Analiza gdje je prvi val od gotovo 23.000 raseljenih lica iz Srebrenice smješten prikazana je u Aneksu B. Da bi u potpunosti podržali napore humanitarne pomoći u Sektoru sjevero-istok, kompletna lista onih nevladinih organizacija /PVO-ova, vojnih jedinica i drugih agencija koje pružaju pomoć je prikazana u Aneksu C.

14. Hitna potreba sada je da se dostavi bar 15 velikih RUB hangara (šatora) u zrakoplovnu bazu Tuzla za smještaj raseljenih civila, 10.000 poljskih kreveta koje bi odmah koristili stariji i majke sa malom djecom, 10 velikih setova za osvjetljavanje (sa akumulatorima), 20 kamiona cisterni za vodu (za vodu na drugim mjestima gdje su raseljeni civili), 500 drvenih paleta.

15. Slijedeći stepen sa održavanja života za održavanje raseljenih civila u kampu zrakoplovne baze Tuzla je razvoj faze unapređenja života u kojoj oni ljudi koji se ne mogu smjestiti kod porodica ili drugih lica u prave domove ili kolektivne centre treba da vide unapređenje kvaliteta života u periodu u kome moraju ostati u kampu. To podrazumijeva rekreativne aktivnosti, obavljanje vjerskih obreda i drugih aktivnosti, operacije traganja za porodicom i stalno zbrinjavanje u nekom domu. Krajnji cilj u slijedećih nekoliko nedjelja biće prenos odgovornosti na UNHCR i vođenje kampa i konačno uklanjanje kampa kako se ljudi budu smiještali u bolja okruženja.

GUY SANDS-PINGOT

Major, Vojska USA

/svojeručni potpis/Šef G5.

(AIIZ, inv. br. 2-1635)

UNITED NATIONS

PROTECTION FORCE

HQ SECTOR NORTH EAST - TUZLA

G5 CIVIL MILITARY OPERATIONS

TO: SEE DISTRIBUTION (FAX) FROM: Major Guy Sands-Pingot, Asst Chief of Staff, G5
 DATE: 16 July 1995 FILE: 5000

SUBJECT: Srebrenica Displaced Population Situation at Tuzla Air Base

1. The purpose of this memorandum is to give an immediate update on the humanitarian relief situation at Tuzla Air Base, Bosnia and request immediate assistance in form of personnel, resources, and supplies as stated below. As the only military Civil Affairs Officer in UNPROFOR I am stating this request as a list of urgent requirements this Sector needs immediately in order to cope with the immense flux of expelled people from the Bosnian Serb occupied UN Protected Area of Srebrenica, and with the expected expulsion of upto 15,000 from the Zepa Protected Safe Area. The contents of this report are based upon my own observations both on the scene, and reports that I have received from UNPROFOR, UNHCR, ICRC, and the survivors themselves.
2. Within the past 72 hours over 22,000 people out of the total population of between 38,000 to 42,000 previously counted in the Srebrenica Enclave have arrived through the Bosnian Government held side of the Confrontation Line. Almost all of them are elderly women and men, and women who are mothers with children under 14 years of age, who have been forcibly put at gunpoint on Serbian buses near the DUTCHBAT compound at Potocari in the Srebrenica Enclave and moved to a point 4 or 5 kilometres from the Confrontation Line at the road junction Tisca on the Bosnian Serb held side. From there they are forced to walk until they reach the ruins of the town Turajici in the vicinity of Kladanj. From that point they are met by ABiH relief contingents which are provided by the Cantonal Ministry of Civil Defense and Emergency Operations as well as UNPROFOR and UNHCR humanitarian assistance elements.
3. Busing of the vulnerable population from Srebrenica, across Serbian held territory has been systematic, brutal and non-negotiable. It has not been a spontaneous undertaking by the Pale regime, rather it was preplanned, and efficiently executed in terms of provisioning buses, routes, manpower to carry it out, and precise timetables to be followed for the population transfer. Another unnoticed, but critical aspect of this expulsion is that the continual refusal by Bosnian Serb authorities over the past 4 months to allow the regular delivery of essential food stuffs, fuel, and other humanitarian relief through UNHCR and DUTCHBAT convoys was a deliberate policy of keeping the population in a weakened physical and mental state that would make them more vulnerable and less resistant to any incursion against the Enclave. Nor was the civil population the only victims of this policy. For almost three months, DUTCHBAT personnel totalling almost one-fourth of the UNPROFOR strength in the Enclave were not allowed to the center into the Safe Area. Since this refusal was promulgated following the last DUTCHBAT leave convoy allowed out—but not back in since April, it appears that planning for the reduction or destruction of the UNPROFOR presence has been taking shape since that time.

4. Survivors of this latest ordeal of ethnic cleansing, whether old women, nursing mothers, or children -- speak of being punched, beaten and kicked when being put on board the Serbian driven buses. They were given no food or water for the 70 kilometer trip through the rugged mountainous terrain of Eastern Bosnia. It is apparent they had no choice but to get on the buses. As a result of the repeated Serbian refusal to allow humanitarian relief convoys the population of Srebrenica has been undernourished for many months now. Therefore the affected population's resistance--whether in terms of physical, mental and morale--was low, and have been traumatized by the most recent fighting in Srebrenica.

5. During the Bosnian Serb attack against the UN Protected Safe Area, houses, schools, hospitals and other clearly civilian facilities were deliberately targeted. Once within the surrounding villages, Serbian forces set fire or destroyed the remaining houses that stood, thus leaving nothing for the population to go back to. In order to frighten the populace into moving onto the buses, the Serbs surrounded the estimated 30,000 people who fled from other parts of the enclave to the vicinity of the DUTCHBAT compound earlier this week, with fully visible weapons systems such as quad-four anti-aircraft guns, mortars, tanks and dismounted infantry. The Serbs also made repeated fire power displays in the vicinity of the totally exposed civilian population with live mortar and heavy machine gun rounds in order to totally terrorize the already vulnerable population into absolute submission. The only water or food the fleeing residents received came from the stocks the DUTCHBAT could provide.

6. Remaining elements of the male population between the ages of 16 and 60 (estimated between 7,000 to 8,000) either escaped into the surrounding mountains (perhaps 2,000 or 3,000 in total) or were rounded up (perhaps 4,000 or 5,000) and sent to the Serbian town of Bratunac for examination for "committing war crimes" by the Serbs. Despite repeated requests by both DUTCHBAT, SNE, ICRC, UNHCR and HQ UNPROFOR about their fate, the Bosnian Serb forces have refused to disclose any information or allow any outside contact with the men. Reports by UNPROFOR elements within the Potocari compound report sporadic bursts of gunfire in consistent streams having taken place from 13 July onwards from beyond the sight or influence of the UN elements being held within the Potocari compound.

7. It took a total of 72 hours for the Bosnian Serbs to surround, round up, arrest, expell and possibly kill (both outright and through denial of water, medical treatment, or exposure to 36-40 degree temperatures) the entire Bosnian population of Srebrenica. With the exception of the DUTCHBAT, therefore, the Srebrenica Protected Area has ceased to exist through a deliberate and planned execution of an "ethnic cleansing" operation which UNPROFOR and the community of nations have watched with little or no response against the Bosnian Serb regime.

8. Although better now, the initial physical and mental state of the Displaced Civilians (DC) who survived the forced expulsion was very low. Most arrived literally with only the shirt or dress on their backs. Many had no shoes. Nursing mothers had no means to carry their babies other than their arms and thus could carry nothing else. Old women, young children and women who are able to carry only a blanket or hastily wrapped sack as they streamed through the narrow road at Turalici which is bounded by a river to the north and mountains to the south arrived at the reception station established by elements of PAKBAT 2 in a state of exhaustion and collapse.

9. From the reception area in the vicinity of Turalici, the DC's were given water, immediate medical attention and sorted out in some way on buses chartered by the Tuzla Cantonal Ministry of Civil Defense, which took them directly to Tuzla Air Base. The first stream of buses came to

the Air Base at 2200 hrs, 12 July carrying over 1,000 DC's. That first wave did not cease until 0300 hrs, 13 July. The movement began again by 0800 hrs 13 July until 0100 hrs last night. For the next two days a continuous stream of buses delivered a total of 19,800 displaced civilians from Kladanj up to Tuzla Air Base.

10. The decision that Tuzla Air Base be chosen for the DC's to come to was not one which UNPROFOR made. At several meetings on 12 July, the Bosnian Government's Minister for UN Relations, Mr. Muratovic stated that both he and President Izetbegovic hold the UN responsible for not acting to safeguard and save the Protected Areas. In their view therefore the UN had an obligation to continue to safeguard and take care of the affected population. Thus, at a final meeting at 1800 hours, 12 July he stated to the Acting SNE Commander that Tuzla Air Base was where the DC's would come. Alternative sites, including delivering the DC's to approximately 11,000 other places within existing UNHCR sponsored, but Bosnian government controlled collection centers and camps were rejected by Mr. Muratovic. The position of his government is clear. In short, the UN effort in Bosnia has failed to safeguard and protect and the people who were entrusted to them in the Protected Area of Srebrenica (and now in Zepa), therefore, UNPROFOR must safeguard and protect them in other UN installations until conditions change wherein the DC's can return to their own homes. This view has been reinforced continually throughout various meetings held with the Minister of Refugees and the Cantonal Governor, Mr. Hadzic and other leaders. As a result both UNPROFOR and UNHCR have responded to an emergency situation for which it neither fully foresaw nor was prepared to handle in the way it emerged.

11. With this as a background to the existing situation, SNE has responded by setting up a joint military-civilian-governmental Crisis Management Task Force with the cooperation of the UNHCR and other organizations such as the ICRC. Commander, UNPROFOR has appointed Commander, Sector NE to be the head of the initial relief effort, and has designated that Sector NE be responsible for management of the relief effort in regards to the arrival and care of the Displaced Civilians from the Eastern UN Protected Safe Areas. Tuzla UNHCR Chief of Mission, Mr. Demasso Felci is the Director, with Commander, SNE, Brigadier General Haukland acting as Refugee Task Force Commander. Overall Coordinator for Civil-Military-UN Cooperation is the Sector Civil Affairs Officer, Mr. Ken Biser. Refugee Camp Commander is Tuzla Air Base Commander, Colonel Stale Botten who is assisted by an Emergency Operations Coordination Staff headed by Deputy Commander, SNE Colonel Charles Brantz. The SNE General Staff has been tasked organized to work closely with UNHCR sponsored NGO's/PVO's which are the lead elements for long term relief. Until they can fully mobilize their resources, UNPROFOR elements are filling the immediate life sustaining requirements of providing food, water, medical aid, transport and shelter construction.

12. The main site for the emerging DC camp is the western approach of the Airfield. Rudimentary water, sanitation, and food/personal demand item distribution points have been constructed along with a grid of UNHCR emergency 8 person tents set up in groups of 50, separated by 30 meters between. These will continue to be built indefinitely until the stockage is exhausted. These are far from ideal however since they are only 3 feet off the ground, are small and must be pitched in the middle of an open run way area which offers no protection from the sun. Additionally, many of the DC's are elderly people who have great difficulty in getting up or bending over as they must in order to enter or exit the small tents. It is imperative that an intermediate solution be the immediate construction of large RUB HALLS to both shelter the DC's and give them protection from the blistering sunlight. Unfortunately, SNE has only two available to raise presently, however requests for thirty have been sent forward to UNPROFOR for immediate delivery. Additionally,

10,000 cots (collapsible field beds) have also been requested so that the DC population might have something to lay on other than the ground.

13. The construction of the camp has proceeded rapidly after an initial period of slow starts due to a lack of personnel, equipment and appropriate shelters. Additionally, humanitarian aid organizations have geared themselves up for the reception, registration and provisioning of life-saving aid to the DC's, whose arrival into the AO has not yet fully ceased. Now that adequate supplies of water, food, shelter and medical care has been given to the 6,700 Displaced Civilians who have been processed and become resident within the camp, the focus can be shifted from life saving, to life sustaining. A schematic diagram of the camp layout can be found at Annex A. Until the late evening of 14 July it appeared that Tuzla Airbase would have to absorb the total DC population of nearly 20,000 people. However, the Cantonal Ministry of Civil Defense arranged for the movement of over 12,000 people to 7 other emergency settlement sites within the Tuzla Canton between 17.00hrs 14 July and 03.00 hrs 15 July. The breakdown of where this first wave of nearly 23,000 DC's from Srebrenica have been placed and sheltered is shown at Annex B. In order to fully support the humanitarian relief effort in SNE, a complete listing of those NGO/PVO, military units and other agencies providing assistance is shown at Annex C. *Signature of Guy Sands-Pingot*

14. The immediate need now is for the delivery of at least 15 large RUB HALLS to Tuzla Air Base for housing the DC population, 10,000 cots (field beds) for the immediate use of the elderly and nursing mothers, 10 large lighting sets (generator powered), 20 water tank trucks (for water at the other DC sites), 500 wooden pallets.

15. The next step from life sustaining for the maintenance of the DC population at Tuzla Air Base Camp is the development of a life enhancement phase, wherein those people who cannot be immediately placed with families or sponsors into actual homes or collection centers, will see an increase in the quality of life for the period of time they must stay at the Camp. This will include recreational activities, religious services and activities, family tracing operations and permanent housing placement. The ultimate goal in the next several weeks will be the transfer of responsibility and running of the Camp to UNHCR and the eventual dismantlement of the camp as people are placed into better accommodations.

16 - Sands-Pingot

GUY SANDS-PINGOT
Major, US Army
Chief, G5

Faksimil Izvještaja Zaštitnih snaga UN-a, Štab Sektora sjeveroistok – Tuzla, Civilni vojni poslovi, o genocidu u Srebrenici, Tuzla, 16. juli 1995.

3.4 Tajni sastanak u Beogradu, 15. juli 1995.

- Izvještaj Akašija Kofi Ananu, Zagreb, 17. juli 1995. -*

ZA:	ANNAN, UN, NEW YORK
INFORMATIVNO:	STOLTENBERG, MEĐUNARODNA KONFERENCIJA ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU, GENEVA
OD:	AKASHI, ŠTAB UNPROFOR-a GLAVNI ŠTAB, ZAGREB
BROJ:	Z – 1175
DATUM:	17. JULI 1995.
PREDMET:	SASTANAK U BEOGRADU

Gospodin Karl Bildt, gospodin Torvald Stoltenberg i ja sreli smo se u Beogradu sa predsjednikom Miloševićem u nedjelju, 15. jula. Bio sam u društvu sa generalom Rupertom Smitom. Milošević je, na zahtjev Bildta, odobrio prisustvo generala Mladića na sastanku.

Mladić i Smit su imali bilateralnu diskusiju. Uprkos njihovim neslaganjima po nekim pitanjima, sastanak je ponovo uspostavio dijalog između dvojice generala. Tokom sastanka postignut je neformalni sporazum o brojnim pitanjima između dva generala koja bi trebalo da budu potvrđena na sastanku zakazanom za 19. juli. U pogledu veoma osjetljive prirode prisustva Mladića na sastanku dogovoreno je od strane svih učesnika da ove činjenice neće biti uopće pominjane u javnosti.

* U Beogradu je 15. jula 1995, u vrijeme dok su srbijansko-crnogorski agresor i njegovi kolaboracionisti i petokolonaši iz Republike Bosne i Hercegovine klali Bošnjake, kod Slobodana Miloševića održan tajni sastanak, na kome su prisustvovali: Karl Bildt, mirovni predstavnik Evropske unije, Torvald Stoltenberg, predstavnik UN-a u Međunarodnoj konferenciji, Jasuši Akaši, specijalni predstavnik generalnog sekretara UN-a, i Rupert Smit, britanski general-potpukovnik, komandant snaga UN-a u Bosni (januar-novembar 1995.). Na sastanku je bio i zločinac – general Mladić, komandant Glavnog štaba 30. Kadrovske centra Generalštaba Vojske Jugoslavije, koji je komandovao zauzimanjem sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice i učestvovao u genocidu nad Bošnjacima.

Na tajnom sastanku u Beogradu dogovoreno je da će holandski taoci biti pušteni, što je učinjeno istoga dana, i da će Holandskom bataljonu biti dozvoljeno da 21. jula napusti Potočare. Pri tome je trebalo da ti dogovori budu potvrđeni na sastanku, zakazanom za 19. juli između generala Mladića i generala Smita (Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, inv. br. 2 – 1643).

Za generala Mladića navedeni dogovori bili su izuzetno važni, jer je to, između ostalog, značilo da će on imati znatan broj “talaca” još cijelu sedmicu, kako bi to vrijeme iskoristio da zauzme Žepu, pošto je bio siguran da UN neće iskoristiti zračne udare protiv njegovih trupa.

Na tom je sastanku zločinac Mladić insistirao da mu UNPROFOR nadoknadi gorivo koje je upotrijebio za “evakuaciju” civila iz Potočara. Iako je to general Smit odbio, Holandski bataljon je tog istog dana isporučio 30.000 litara goriva Srbima u Bratunac.

Tada je u Beogradu “dogovoreno” da će Crveni križ dobiti pristup “zarobljenim muslimanskim muškarcima” (J.W. Honig-N. Both, SREBRENICA – HRONIKA RATNOG ZLOČINA, Ljiljan, Sarajevo, 1997, str. 71 – 72)

Molim vas potražiti u dodatnim informacijama o razgovoru o glavnim pitanjima.

/ Na početku dokumenta
u gornjem desnom uglu je
svojeručni potpis J. Akašija /

(AIIZ, inv. br. 2 – 1530)

CZH-1162
CZG-945
SSN-1763

OUTGOING CODE CABLE

Page 1 of 3

MOST IMMEDIATE

TO: ANNAN, UNATIONS, NEW YORK ONLY - 7006 Z
INFO: STOLTENBERG, ICFY, GENEVA ONLY - 7011 Z
FROM: AKASHI, UNPF-HQ, ZAGREB *J. Akašija*
NUMBER: Z - 1175
DATE: 17 JULY 1995
SUBJECT: MEETING IN BELGRADE

Mr. Carl Bildt, Mr. Thorvald Stoltenberg and myself met in Belgrade with President Milosevic on Saturday, 15 July. I was accompanied by General Rupert Smith. Milosevic, at the request of Bildt, facilitated the presence of General Mladic at the meeting. Mladic and Smith had a long bilateral discussion. Despite their disagreement on several points, the meeting re-established dialogue between the two Generals. Informal agreement was reached in the course of the meeting on a number of points between the two Generals which will, however, have to be confirmed at their meeting scheduled for 19 July. In view of the highly sensitive nature of the presence of Mladic at the meeting, it was agreed by all participants that this fact should not be mentioned at all in public.

Please find attached summary of main points discussed.

Regards.

No Internal Distribution

SRSG

*Faksimil Izveštaja Akashija – Kofi Annanu o tajnom sastanku u Beogradu – 15. jula, 1995,
Zagreb, 17. juli 1995.*

3.5 Ostavka zbog neaktivnosti UN-a u sprečavanju genocida u Srebrenici

- Pismo Tadeuša Mazovjeckog predsjedniku Komisije za ljudska prava, Ženeva, 17. juli 1995. -*

27. juli 1995.

Poštovani gospodine predsjedniče,

Događaji proteklih nedjelja u Bosni i Hercegovini, a iznad svega činjenica da su Ujedinjene nacije dozvolile da Srebrenica i Žepa padnu, zajedno sa užasnom tragedijom koja je zadesila narod tog "sigurnog neba", garantovanog međunarodnim sporazumima, obavezuje me da navedem da ja ne vidim nikakvu mogućnost za nastavak svog mandata kao specijalnog izvjestioca koji mi je povjerala Komisija za ljudska prava.

Prihvatajući mandat koji mi je po prvi put dodijeljen u avgustu 1992. godine, nedvosmisleno sam izjavio da moj cilj neće biti jednostavno pisanje izvještaja, već pomaganje samim ljudima. Stvaranje "sigurnog neba" od samog početka bilo je središnja preporuka u mojim izvještajima. Za mene su neprihvatljive nedavne odluke Londonske konferencije koja je prihvatila pad Srebrenice i povukle za sobom sudbinu Žepe. Te odluke nisu stvorile potrebne uvjete za odbranu svih "sigurnih područja".

Ovi događaji čine prekretnicu u razvoju situacije u Bosni. Mi se u isto vrijeme bavimo borbom jedne države, članicom Ujedinjenih nacija, da preživi i zadrži multietnički karakter, i koja nastoji da zaštiti principe međunarodnog poretka. Ne može se govoriti o zaštiti ljudskih prava sa kredibilitetom kada se suočavate sa nedostatkom dosljednosti i hrabrosti koje pokazuje međunarodna zajednica i njene vođe. Realnost današnje situacije ljudskih prava ilustruje tragedija naroda Srebrenice i Žepe.

Kršenje ljudskih prava se otvoreno nastavlja. Neprestane su blokade isporuke humanitarne pomoći. Civilno stanovništvo se nemilosrdno granatira, a "plavi šljemovi" i predstavnici humanitarnih organizacija ginu. Zločini se vrše brzo i brutalno, za razliku od reakcije međunarodne zajednice koja je spora i neefikasna.

Karakter mog mandata dopušta mi samo da nastavim sa opisivanjem zločina i kršenja ljudskih prava. Ali, sadašnji kritični moment prisiljava nas da shvatimo istinsku prirodu tih zločina i

* Mazowiecki (Tadeusz Mazowiecki) je, zbog neaktivnosti UN-a i nedostatka dosljednosti i hrabrosti međunarodne zajednice pred zauzimanjem sigurnih zona UN-a, Srebrenice i Žepe, i genocidom nad Bošnjacima, podnio ostavku na položaj specijalnog izvjestitelja Komisije za ljudska prava, o čemu je 27. jula 1995. obavijestio predsjednika Komisije za ljudska prava UN-a u Ženevi i generalnog sekretara UN-a u Ženevi i generalnog sekretara UN-a, Butrosa Galija, i iznio razloge ostavke.

Mazowiecki je "događaje" u Srebrenici i Žepi ocijenio kao prekretnicu u "razvoju situacije u Bosni" i odnosu Evrope i svijeta prema Bosni. Međutim, on nije bio uvjeren da će se prekretnica dogoditi, zbog čega je i dao ostavku, jer nije mogao nastaviti "učesće u pretvaranju da se štite ljudska prava".

Polazeći od ocjene da se "kršenje ljudskih prava otvoreno nastavlja", te da se "zločini vrše brzo i brutalno, za razliku od reakcije međunarodne zajednice, koja je spora i neefikasna", Mazowiecki, umjesto "opisivanja zločina i kršenja ljudskih prava", ukazuje i upozorava na potrebu shvatanja istinske prirode zločina u Bosni, na jednoj, i "odgovornosti međunarodne zajednice za vlastitu bespomoćnost u reagovanju na njih", na drugoj strani. "Stabilnost međunarodnog poretka i principi civilizacije" su "zbog Bosne na kocki", piše Mazowiecki.

odgovornost Evropske i međunarodne zajednice za vlastitu bespomoćnost u reagovanju na njih. U Poljskoj se borimo protiv sistema totalitarizma, sa evropskom vizijom sutrašnjice. Kako možemo vjerovati u Evropu sutrašnjice koju će stvoriti djeca ljudi koji su danas izdani?

Volio bih da vjerujem da je ovo trenutak za promjenu gledišta u odnosu između Evrope i svijetu prema Bosni. Zbog Bosne na kocki su sama stabilnost međunarodnog poretka i principi civilizacije. Ja nisam uvjeren da će se prekretnice, kojoj smo se nadali, desiti i ne mogu nastaviti učesće u pretvaranju da se štite ljudska prava.

Gospodine Predsjedniče, molim Vas da shvatite motive koji stoje iza moje odluke i da ih prenesete članovima Komisije za ljudska prava. Ja ću dostaviti svoj konačni osamnaesti izvještaj Komisiji koji se zasniva na nedavnoj misiji u Tuzli.

Molim Vas, Ekscelencijo, prihvatite uvjerenja mog visokog uvažavanja.

S poštovanjem,

Tadeusz Mazowiecki
Specijalni izvjestilac o stanju
ljudskih prava na
teritoriji bivše Jugoslavije

(AIIZ, inv. br. 2 – 1648)

E/CN.4/1996/9
page 32

Annex I

LETTER DATED 27 JULY 1995 ADDRESSED BY MR. TADEUSZ MAZOWIECKI TO THE CHAIRMAN OF THE COMMISSION ON HUMAN RIGHTS. ^{12/}

27 July 1995

Dear Mr. Chairman,

Events in recent weeks in Bosnia and Herzegovina, and above all the fact that the United Nations has allowed Srebrenica and Zepa to fall, along with the horrendous tragedy which has beset the population of those "safe havens" guaranteed by international agreements, oblige me to state that I do not see any possibility of continuing the mandate of Special Rapporteur entrusted to me by the Commission on Human Rights.

On accepting the mandate which was given to me for the first time in August 1992, I declared unequivocally that my goal would not simply be writing reports but helping the people themselves. The creation of "safe havens" was from the very beginning a central recommendation in my reports. The recent decisions of the London conference which accepted the fall of Srebrenica and resigned itself to the fate of Zepa are unacceptable to me. Those decisions did not create the conditions necessary for the defence of all "safe havens".

These events constitute a turning point in the development of the situation in Bosnia. At one and the same time, we are dealing with the struggle of a State, a member of the United Nations, for its survival and multi-ethnic character, and with the endeavour to protect principles of international order. One cannot speak about the protection of human rights with credibility when one is confronted with the lack of consistency and courage displayed by the international community and its leaders. The reality of the human rights situation today is illustrated by the tragedy of the people of Srebrenica and Zepa.

Human rights violations continue blatantly. There are constant blockades of the delivery of humanitarian aid. The civilian population is shelled remorselessly and the "blue helmets" and representatives of humanitarian organizations are dying. Crimes have been committed with swiftness and

^{12/} A similar letter dated 27 July 1995 was addressed to the Secretary-General from Mr. Tadeusz Mazowiecki.

S/CN.4/1996/6
page 33

brutality and by contrast the response of the international community has been slow and ineffectual.

The character of my mandate only allows me to further describe crimes and violations of human rights. But the present critical moment forces us to realize the true character of those crimes and the responsibility of Europe and the international community for their own helplessness in addressing them. We have been fighting in Poland against a totalitarian system with a vision for the Europe of tomorrow. How can we believe in a Europe of tomorrow created by children of people who are abandoned today?

I would like to believe that the present moment will be a turning point in the relationship between Europe and the world towards Bosnia. The very stability of international order and the principle of civilization is at stake over the question of Bosnia. I am not convinced that the turning point hoped for will happen and cannot continue to participate in the pretence of the protection of human rights.

Mr. Chairman, please understand the motives behind my decision and convey them to the members of the Commission on Human Rights. I will submit my final eighteenth report based on my recent mission to Tuzla to the Commission in the near future.

Please accept, Excellency, the assurances of my highest consideration.

Yours sincerely,

Tadeusz Mazowiecki
Special Rapporteur on the situation
of human rights in the territory
of the former Yugoslavia

*Faksimil Pisma Tadeusza Mazowieckog – Komisija za ljudska prava,
Ženeva, 27. juli 1995.*

3.6 General Ratko Mladić, oficir Vojske Jugoslavije*

ОБАВЕШТЕЊЕ О ПРОМЕНИ ПОЛОЖАЈНЕ ГРУПЕ

За МЛАДИЋ Рајко РАТКА, генерал-пуковник
(презике, очево име, име и лични чин)

ЛМБГ 1203942430010

Именованом се одређује број бодова за положајну плату према 1 (првој) групи од 16. јуна 1997. године

Регистарски број МНР 1203421

01 160697

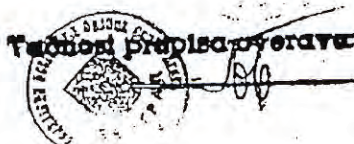
Ранг унапређења у чин који има (од када је уговорен чин)	16. јуни 1994. године
Закључак последње оцене и датум оцењивања	"ОДЛИЧАН" - 4,88 од 10. јануар 1995. године
Назив дужности на коју је постављен, формацијски чин и формацијски ПП	Командант Главног штаба 30. кадровског центра Генералштаба Војске Југославије, ФЧ гнк, ПП 2.
Назив акта о постављењу, број и датум доношења	Указ број 1-21-252 од 15. децембра 1992. године
Датум првјема дужности	20. мај 1992. године
Писама о предлозима постављења на ФМ исто или ПП (ако се то време кумулира са садашњим постављењем)	
Основ одређивања положајне групе за положајну плату	Број бодова за положајну плату према 1 (првој) ПП одређује му се на основу члана 4. став 1. Уредбе о платама и другим новчаним приманима професионалних војника и ПШ у 81

Достављено:

- 1.- Перс. управи ГШ ВЈ (за ЦПП-1)
- 2.- Команди _____ за ЦПП-11 и ажурирање датотеке)
- 3.- Финансијском органу јединице (за РЦ ГШ ВЈ)
- 4.- Оригинал у архиву

**НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТА
ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРП
генерал-пуковник
Повица Самић**
[Signature]

(AIIZ, inv. br. 2 - 3246)

* General Mladić je od 20. maja 1992. oficir Vojske Jugoslavije, odnosno **komandant Glavnog štaba 30. кадровског центра Генералштаба Војске Југославије**, што показује да је Војска Републике Српске стварно и формално саставни дио Војске Југославије, тј. ради се о јединственој оружаног сили Савезне Републике Југославије (Србије и Црне Горе) – Војсци Југославије.

3.7 Ukaz o vanrednom unapređenju generala Ratka Mladića*

У К А З број 1/2-01-001/94-22
ПРЕДСЕДНИКА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 16. ЈУНА 1994. ГОДИНЕ

На основу члана 136. Устава Савезне Републике Југославије ("Службени лист СРЈ", број 1/92) и члана 46. став 1. Закона о Војсци Југославије ("Службени лист СРЈ", бр. 67/93, и 24/94)

ВАНРЕДНО СЕ УНАПРЕЂУЈЕ

Врста промене 05

У ЧИН ГЕНЕРАЛ-ПУКОВНИКА

генерал-потпуковник

1. - МЛАДИЋ Неће РАТКО,
 командант Главног штаба
 30. кадровског центра.

3 47

Рођен 12. марта 1942. године.

М Н Р 1 2 0 3 4 2 1

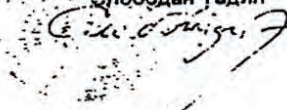
Унапређује се са даном 16. јуна 1994. године.

1 6 0 6 9 4

ПРЕДСЕДНИК

Зоран Лилић, с.р.

Тачност извода оверава: пуковник
 Слободан Тадић

(AIIZ, inv. br. 2 - 3243)

* Председник Савезне Републике Југославије, Зоран Лилић, је 16. јуна 1994. ванредно унапредио Ратка Младића, команданта Главног штаба 30. кадровског центра Војске Југославије у чин генералпуковника.

3.8 Priznanje prava na staž osiguranja u dvostrukom trajanju generalu Ratku Mladiću*

ВОЈНА ПОШТА 3001
БЕОГРАД
 Пов.бр. 15-395
 Од 28. фебруара 2002.год.

ВОЈНА ТАЈНА
ПОВЕРЉИВО

ЈМБГ:1203942430010

На основу члана 156. и 157. Закона о Војсци Југославије ("Службени лист СРЈ" број 67/93), решавајући по службеној дужности у правној ствари признавања права на стаж осигурања у двоstrukом трајању Војна пошта 3001 Београд, д о н о с и

РЕШЕЊЕ

ПРИЗНАЈЕ СЕ, МЛАДИЋ Неђе РАТКУ, генерал-пуковнику, из Војне поште 3001 Београд, право на стаж осигурања у двоstrukом трајању за период од 29. јуна 1991. године до 14. децембра 1995. године.

Образложење

Указом председника Републике Српске број 01-111-114/02 од 7. марта 2002. године одлучено је да именованом престаје професионална војна служба, па је ваљало, по службеној дужности, на основу података из докумената службене евиденције одлучити о стажу осигурања у двоstrukом трајању.

Увидом у документа службене евиденције утврђено је да су испуњени услови из члана 264. став 3. Закона о Војсци Југославије за признавање права именованом на стаж осигурања у двоstrukом трајању, па је одлучено као у диспозитиву овог решења.

Ово решење је коначно у управном поступку и против њега није допуштена жалба већ се може покренути управни спор у року од 30 дана од дана пријема решења пред Врховним војним судом у Београду.

Тужба се подноси у два примерка и предаје непосредно писарници суда или поштом препоручено.

(AIIZ, inv. br. 2 - 3244)

* Војска Југославије је генералу Ратку Младићу признала право на стаж осигурања у двоstrukом трајању за службу у Војсци Југославије за период 29. јуни 1991. – 14. децембар 1995.

4. Istraživanja Vlade Republike Srpske*

BOSNA I HERCEGOVINA
 REPUBLIKA SRPSKA
 VLADA REPUBLIKE SRPSKE
 KOMISIJA ZA ISTRAŽIVANJE DOGAĐAJA
 U I OKO SREBRENICE OD 10. DO 19. JULA 1995.

DOGAĐAJI U I OKO SREBRENICE OD 10. DO 19. JULA 1995.

Banja Luka, jun 2004.

.....

Sudbina Bošnjaka u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995.

Oružane snage RS (vojska i policija) 6. jula 1995. godine započele su napad na Srebrenicu, “zaštićenu zonu“ UN, koja je po Rezoluciji Savjeta bezbjednosti UN (br. 819), od 16. aprila 1993, a po Sporazumu od 17. aprila i 8. maja iste godine demilitarizovana, što nikada nije provedeno.

Do večeri 9. jula Vojska RS (VRS) je prodrla četiri kilometra u dubinu enklave, zaustavivši se samo kilometar od grada Srebrenice.

Ujutro 10. jula situacija u samoj Srebrenici je bila napeta. Stanovnici su preplavili ulice grada i počeli bježati prema Potočarima, gdje se nalazila baza Ujedinjenih nacija. Pukovnik Karemans je tražio hitnu vazдушnu podršku NATO. Avioni NATO 11. jula 1995. pokušali su bombardovati artiljerijske položaje VRS iznad Srebrenice. Vazдушna podrška NATO-a je obustavljena nakon što je VRS zaprijetila da će pobiti holandske vojnike koji su se nalazili u “zarobljeništvu VRS“ i da će granatirati bazu Ujedinjenih nacija u Potočarima, kao i okolna područja, gdje je pobjeglo 20.000-30.000 civila.

* Riječ je o rezultatima istraživanja Vlade Republike Srpske 2004. i 2005, odnosno, *Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. i Radne grupe za provođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za Srebrenicu.*

U ovom prilogu objavljujemo dijelove rezultata istraživanja Vlade Republike Srpske, odnosno prvo poglavlje rezultata istraživanja Komisije (“**SUDBINA BOŠNJAKA U I OKO SREBRENICE OD 10. DO 19. JULA 1995.**“), kao i **Zaključke**, od 30. juna 2004. (“**DOGAĐAJI U I OKO SREBRENICE OD 10. DO 19. JULA 1995.**“).

Rezultati istraživanja Vlade Republike Srpske 2004. i 2005. su od historijskog značaja: pribavljena je brojna dokumentacija različite provenijencije; izvršena je rekonstrukcija (izvršenih) zločina, pri čemu je utvrđeno da je izvršen genocid nad Bošnjacima – radi se o planiranoj i namjernoj likvidaciji hiljada Bošnjaka; otkrivene su i nepoznate lokacije masovnih grobnica; utvrđen je broj i identitet žrtava (**8.742** žrtve genocida: za 7.108 imena, datumi nestanka ili smrti su unutar razdoblja od 10. do 19. jula 1995, uključujući 10. i 19. juli 1995; za 698 imena najmanje jedan datum nestanka je van perioda od 10. do 19. jula 1995, s tim što je taj datum unutar jula 1995, te 936 lica, za koja je najmanje jedan datum nestanka unutar predmetnog perioda, od 10. do 19. jula 1995, a ostali su datumi van jula 1995), kao i broj i identitet pripadnika/učesnika (preko 25.000) u tom zločinu. Entitet Republika Srpska je 2004. priznala svoju odgovornost za genocid nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995.

VRS je 11. jula 1995. godine zauzela Srebrenicu. Kasno poslije podne generali Ratko Mladić, Radislav Krstić i drugi oficiri prošetali su praznim ulicama Srebrenice, a veliki broj (na hiljade) izbjeglih kretao se prema Potočarima, tražeći spas kod Holandskog bataljona (A/8, paragraf 14-15, 18-20, 26-30, 33-36 i 268; B/1-65).

a) U Potočarima

Suočeno sa činjenicom pada Srebrenice, civilno stanovništvo je pobjeglo u mjesto Potočare, udaljeno oko 5 km sjeverozapadno od grada, da bi tu našlo očekivanu zaštitu u bazi Ujedinjenih nacija. Do večeri 11. jula 1995. godine okupilo se od 20.000 do 25.000 izbjeglih, većinom žena, djece, staraca i vojno nesposobnih. Nekoliko hiljada ušlo je u bazu Ujedinjenih nacija kroz ulaz koji im je otvoren prosijecanjem ograde na strani manje uočljivoj za pripadnike VRS i manje izloženoj borbenim dejstvima, dok su se ostali zadržali oko baze – u halama fabrike i poljima. U masi izbjeglih u samoj bazi bilo je najmanje 300, a izvan baze između 600 i 900 “vojno sposobnih“ muškaraca. Niko od njih nije imao oružje. Tako se na malom prostoru okupio veliki broj izbjeglih. Uvjeti su bili užasni zbog vrućine, nedostatka vode, hrane i lijekova. Bili su tijesno zbijeni, gladni, žedni, uspaničeni i prestravljeni.

Svjesni realnosti, izbjegli u Potočarima javno su uveče 11. jula zahtijevali od pripadnika Holandskog bataljona da izađu iz “ovog pakla“. Obaviješten je o tome i pukovnik Karemans, a preko njega, na sastancima u hotelu “Fontana“, i komandant Glavnog štaba Vojske Republike Srpske general Ratko Mladić.

Na drugom sastanku, održanom istog dana u 23,00 časa u istom hotelu, pukovnik Karemans obavijestio je generala Mladića i ostale prisutne (oficire Glavnog Štaba VRS i predstavnika izbjeglih civila Nesiba Mandžića) o okupljenoj masi naroda i humanitarnoj krizi koja prijete izbjeglim u Potočarima. Tom prilikom general Mladić je rekao da Bošnjaci treba sami da odluče hoće li ostati u enklavi ili žele otići (i kamo), a da će provjeriti da li se među “vojno sposobnim“ muškarcima u Potočarima nalaze ratni zločinci. Izričito je zahtijevao da pripadnici 28. divizije Armije BiH iz enklave Srebrenica polože oružje. Oficiri Holandskog bataljona, ne znajući u tim momentima gdje se nalaze ove snage, o tome su obavijestili generala Mladića na trećem sastanku, održanom 12. jula u 10,00 časova u navedenom hotelu u Bratuncu, uz konstataciju da nisu uspjeli stupiti u kontakt s pripadnicima 28. divizije Armije BiH. Na ovom, trećem sastanku bila su prisutna i tri predstavnika izbjeglih (Nesib Mandžić, Čamila Osmanović i Ibrahim Nuhanović). I pored datog obavještenja i istovjetnog objašnjenja predstavnika izbjeglih (da ne znaju gdje se nalazi 28. divizija i da sa njenim pripadnicima iste nisu stupili u kontakt), general Mladić je ponovio svoj zahtjev za razoružanje uz obećanje da će obezbijediti prevoz svih civila iz enklave Srebrenica, s tim da će prethodno izdvojiti muškarce od 17 do 70 godina radi provjere njihovog eventualnog učešća u ranijim ratnim zločinima.

Predstavnici međunarodnih humanitarnih organizacija iz Srebrenice uputili su 12. jula 1995. godine svojim centralama izvještaj u kome navode da humanitarna situacija u jutarnjim časovima toga dana “gora nego ikada dosada“, da nedostaje hrana, lijekovi i odjeća, da se, po njihovoj procjeni, oko 30.000 lica nalazi u i oko baze Holandskog bataljona, dok se oko 8000 ljudi pokušava probiti iz Gornjih Potočara do baze UNPROFOR-a. Izričito je navedeno da se među okupljenim stanovništvom ne nalazi nijedan naoružani vojnik Armije Bosne i Hercegovine.

U ranim jutarnjim časovima (od 6 do 7 časova) 12. jula u bazu Ujedinjenih nacija u Potočarima ušle su specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova RS (Četa specijalne policije za antiteroristička dejstva sa Jahorine, Prva četa posebne jedinice policije Centra javne bezbjednosti Zvornik, dijelovi Drugog specijalnog odreda iz Šekovića i jedinica sa psima iz Sarajeva), dijelo-

vi Bratunačke brigade i jedinice vojne policije Bratunačke brigade Vojske Republike Srpske, radi "održavanja reda", pronalaženja i izdvajanja "vojno sposobnih" muškaraca u skladu sa usmenom naredbom generala Ratka Mladića sa sastanka u hotelu "Fontana" u Bratuncu 11/12. jula, kada je, uz ostalo, dogovorena i evakuacija izbjeglih civila iz Potočara na teritoriju pod kontrolom Armije BiH u pravcu Tuzle uz naredno odvajanje "vojno sposobnih" muškaraca.

Izdvajanje je unijelo dodatni strah, neizvjesnost i uznemirenost. Zapravo, dovelo je do traumatskog stanja zbog prisustva navedenih jedinica, njihovih radnji i ponašanja kao i zbog prisustva jakih snaga VRS oko kruga baze Holandskog bataljona.

Tako se prije podne 12. jula situacija u Potočarima pogoršavala. Tada se, u pratnji visokih oficira Glavnog štaba i televizijskih ekipa, pojavio general Ratko Mladić, koji je, na prvi pogled, pružio izvjesnu nadu okupljenom narodu (podjelom slatkiša djeci; taj dan je dijeljen i hljeb), obećavajući da će izbjegli biti prevezeni tamo gdje žele.

Teški uvjeti u Potočarima 12. jula, postali su još gori zbog terora, vrijeđanja i zlostavljanja prilikom razdvajanja "vojno sposobnih" muškaraca i sporadičnih ubistava iza Fabrike cinka, kod potoka i iza "bijele kuće". Kako je prolazio dan, ionako teški uvjeti postali su još teži i za izbjegle i pripadnike Holandskog bataljona. Teror se povećao u toku noći. Vojnici su izvlačili i odvodili ljude iz gomile. Čuli su se krici, zapomaganja, jauci i plotuni. Tokom noći i rano idućeg jutra proširile su se priče o silovanju i ubistvima, pa je masu zahvatio sve veći strah. Pojedini izbjegli vidjeli su zlostavljanja, silovanja i ubijanja, a neki su naišli na ubijene. Nekoliko civila izvršilo je samoubistvo vješanjem.

Bili su tako nesnosni uvjeti, strah, panika i ogorčenje među izbjeglim da su za sve vrijeme boravka u Potočarima jedva čekali da što prije, bilo čim i bilo kako, pobjegnu iz ovog mjesta. Isto raspoloženje vladalo je i među pripadnicima Holandskog bataljona UN.

Rano ujutro 12. jula 1995. godine komanda Drinskog korpusa je uputila naređenje svim svojim jedinicama i Ministarstvu odbrane o mobilizaciji svih prevoznih sredstava i njihovom okupljanju na fudbalskom stadionu u Bratuncu istog dana do 16.30 časova.

Oko podne 12. jula počeli su da pristižu u Potočare autobusi i kamioni za prevoz žena, djece i staraca u pravcu Tuzle. Izbjegli su odmah nagnuli da se ukrcaju, iako većina nije ni znala kuda ide.

Dolazak velikog broja autobusa i kamiona u Potočare bio je prema utvrđenom planu Glavnog štaba VRS.

Ukrcavanje u autobuse izvršeno je u prisustvu i pod kontrolom pripadnika specijalnih jedinica policije i Vojske Republike Srpske i uz pomoć pripadnika Holandskog bataljona.

U toku toga dana evakuisano je na teritoriju pod kontrolom ABiH oko 8.500 lica. Evakuacija je obustavljena u toku noći, a nastavljena u jutarnjim časovima 13. jula 1995. godine.

Komandant Glavnog štaba VRS, izvjestan broj oficira ovog štaba, komande Drinskog korpusa i predstavnik Bratunačke brigade viđani su 12. i 13. jula u bazi Holandskog bataljona u Potočarima.

Prilikom prevoza autobusi i kamioni bili su pretrpani, a vrijeme neizdrživo vruće. Prvi konvoj vozila pratili su pripadnici Holandskog bataljona i usput, do Tišće, nije bilo razdvajanja "vojno sposobnih" muškaraca. Kasnije su pripadnici Vojske Republike Srpske spriječili ovu pratnju, uz nasilno oduzimanje vozila, pa je u nastavku evakuacije, na različitim mjestima, a najčešće u Tišći, vršeno razdvajanje. Nakon stizanja u Tišću izbjegli su nastavili pješke prema Kladnju, nekoliko kilometara kroz "ničiju zemlju", između srpskih i bošnjačkih linija.

Potpuna evakuacija izbjeglih Bošnjaka civila iz Potočara i realizacija dogovora od 11. i 12. jula, završena je 13. jula do 20 časova.

Na aerodrom u Dubravama smjestilo se oko 22.000 ovih izbjeglih lica dok se više hiljada smjestilo na druga mjesta i kod rodbine i prijatelja.

Strah i haotično stanje u enklavi uopće i Potočarima, posebno uz navedene pojave i okolnosti, doveli su do ovog masovnog bježanja civilnog stanovništva iz “zaštićene zone” Srebrenica, što je, inače bila, karakteristika pojava mnogih ranijih događaja i osvajanja teritorija.

Najdramatičnije je 12. i 13. jula u Potočarima, bilo sistematsko razdvajanje “vojno sposobnih” muškaraca od porodica. Ovo je počelo od jutra 12. jula, nakon ulaska navedenih jedinica policije i VRS. Izdvojeni su držani na zasebnim mjestima (ispred Fabrike cinka i u “bijeloj kući”). Bolna je činjenica da je među njima bilo dosta vojno nesposobnih i maloljetnika. Razdvajanje je nastavljeno i za vrijeme ukrcavanja u vozila i u toku evakuacije.

Razdvojeni su prethodno, u Potočarima, morali ostaviti sve svoje stvari ispred “bijele kuće”, a potom su držani u krajnje nepovoljnim uvjetima.

U blizini “bijele kuće”, iza zgrade “Transporta” i u blizini potoka u navedenim danima vršena su sporadična ubijanja, u šta su se uvjerali pripadnici Holandskog bataljona UN, o čemu su obavijestili pukovnika Jozefa Kingorija, vojnog posmatrača UN za područje Srebrenice. Čuo je pucnje i pokušao ispitati šta se događa, ali su ga u tome spriječili pripadnici VRS, o čemu su svjedočili u Haškom tribunalu pripadnici ovih snaga.

Razdvojeni “vojno sposobni” Bošnjaci u Potočarima (njih najmanje 1.000) odvezeni su iz Potočara na druga mjesta zatočenja u Bratuncu, 12. i 13. jula, gdje su dovođeni i zarobljenici iz mješovite kolone u šumi, a odatle na mjesta pogubljenja. Iza njih ostala je velika gomila ličnih stvari i dokumenata koji su spaljeni kasno uveče 13. jula 1995. godine, pa priče o provjeri i traženju ratnih zločinaca gube smisao.

Međunarodni komitet Crvenog krsta iz baze u Potočarima 16. jula evakuisao je 87 ranjenika u Bratunac, gdje je takođe izvršeno izdvajanje “vojno sposobnih”. Izdvojena su 23 ranjenika, koji su potom postali ratni zarobljenici. Odatle su odvedeni i njihova sudbina postala je neizvjesna (A/8, paragrafi 31-59, 126-131, 135-136, 140-141, 145, 157, 160 i 209-295; B/16, 22, 44-45, 49-50, 53, 65a, 65b, 66-69, 72-73, 75, 80, 83, 88, 91-92, 109 i 226).

b) U mješovitoj koloni

Jedan broj stanovnika (između 10.000 i 15.000) nakon zauzimanja Srebrenice okupio se u selima Jagličić i Šušnjari, tražeći spas prema teritoriji pod kontrolom Armije RBiH. Oko jedne trećine muškaraca bili su vojnici iz 28. divizije Armije RBiH, iako svi nisu bili naoružani. Čelo kolone činile su jedinice 28. divizije, nakon njih kretali su se civili, među kojima je bio manji broj žena, djece i staraca pomiješanih sa vojnicima. Na začelju kolone nalazio se Samostalni bataljon 28. divizije.

Čelo kolone je 12. jula 1995. u 00.30 krenulo iz Šušnjara preko Jagličića i Buljima ka Kameničkom Brdu. U toku noći je zbog slabe vidljivosti, straha od mina i panike došlo do prekida kolone i kretanje je bilo zaustavljeno. Prekinuta kolona je ponovo nastavila kretanje tek nakon svitanja.

VRS je iz raznih pravaca granatirala kolonu, koja je, prema propisima VRS, u čemu su bili saglasni vojni vještaci optužbe i odbrane u procesu protiv generala Krstića, “predstavljala legitimni vojni cilj”.

Glavnina kolone je u popodnevnom satima nastavila kretanje, pri čemu je kasnije prva grupa prešla saobraćajnicu Konjević Polje-Nova Kasaba. VRS je oko 18.00 časova tačno locirala poziciju izbjeglih na Kameničkom Brdu (iznad sela Pobude), gdje je veći dio kolone uspio stići.

Kolona izbjeglih, predvođena općinskim rukovodstvom sa ranjenicima u prednjem dijelu, oko 20.00 časova je krenula i spuštala se sa Kameničkog Brda ka Krajinovičkom potoku. Nakon što je prešlo samo nekoliko desetina ljudi iz kolone preko tog potoka, pojavili su se vojnici Vojske Republike Srpske. Oni su dolazili kolskim putem iz pravca Kravice, kamionima i oklopnim transporterima (među kojima je bilo i jedno vozilo bijele boje sa oznakama UNPROFOR-a, pozivajući preko razglasa Bošnjake da se predaju.

U poslijepodnevnim i ranim večernjim časovima snage VRS i MUP zarobile su veći broj ljudi sa začelja kolone u rejonu Ravni Buljim. VRS je koristila razne načine, uključujući i opremu Ujedinjenih nacija i Crvenog krsta, kako bi obmanula učesnike kolone, uz obećanje da će im štititi živote, zatim da će biti prebačeni u Tuzlu i da im se garantuje bezbjednost, te da su UNPROFOR-a i Crveni krst zaduženi za njihovo prebacivanje za Tuzlu. Broj zarobljenih je 12. jula iznosio oko 1.000 osoba. Prilikom zarobljavanja VRS je od zarobljenih oduzimala ličnu imovinu, a neke od njih i na licu mjesta likvidirala.

Jedinice Drinskog korpusa su 12. jula preduzimale "sve mere u cilju sprečavanja iznenađenja, angažovanjem jedinica na izvršenju zadatka KRIVAJA-95", planski izvršavajući sve borbene zadatke. Na procijenjenim pravcima jedinice Vojske i MUP Republike Srpske organizovale su "zasedna dejstva u cilju uništenja" pripadnika kolone koja je pokušavala "proboj iz enklave prema Tuzli". Pripadnici kolone pokušavali su da se izvuku "sa ženama i djecom prema Ravnom Buljimu i Konjević polju", gdje su naličili na "minsko polje".

Na blokiranju i zarobljavanju izbjeglih iz Srebrenice Republika Srpska je angažovala i specijalne jedinice policije. Tako je u rejonu sela Brežanci-Bokčin Potok u 15.55 časova bio blokiran veći broj izbjeglih. U tim aktivnostima su, prema naredbi koju posjeduje Komisija, trebalo da učestvuju i neke manje jedinice policije iz Republike Srpske Krajine i Republike Srbije. Međutim, analizom cjelokupne dokumentacije ne dolazi se do pouzdanih dokaza o učešću tih jedinica u događajima u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995.

Drugo mjesto zarobljavanja bilo je u rejonu presijecanja kolone u podnožju Kameničkog Brda i zaseoka Krajinovići u selu Pobude (A/8, paragrafi 60-63; B/66-77).

Razbijene grupe iz kolone 13. jula 1995. u 01,00 čas su nastavile kretanje prema putnoj komunikaciji Konjević Polje-Nova Kasaba i uspjele preći put pred samo svitanje. Prelaz preko navedene komunikacije vatrom su sprečavali pripadnici Vojske Republike Srpske. Posljednje veće grupe prešle su asfaltni put u Svililima oko 06 časova, nakon čega je dalji prelazak ceste bio nemoguć, jer je VRS na tom mjestu postavila jake snage.

U jutarnjim časovima na širem prostoru sela Pobude između putne komunikacije Bratunac-Konjević Polje-Nova Kasaba blokirano je oko 8.000 ljudi.

U toku dana je do 17.30 zarobljeno najmanje 6.000 muškaraca, koji su raspoređeni na nekoliko lokacija. Najveći broj zarobljenih odvođen je na sabirna mjesta u Novoj Kasabi, gdje je zatočeno između 1.500-3.000 ljudi, i u selu Sandići na jednoj poljani, gdje je bilo zatočeno između 1.000-4.000 ljudi.

Jedan broj zarobljenih kod Nove Kasabe i Konjević Polja ubijeni su na obali Jadra ujutro 13. jula 1995.

Istog dana u poslijepodnevnim časovima (oko 16 časova) VRS je u tri autobusa dovezla grupu zarobljenih Bošnjaka i strijeljala u Cerskoj. Najmanje je strijeljano 149 lica, starosne dobi od 14 do 50 godina, od čega je 147 lica nosilo civilnu odjeću. Najmanje 48 je bilo povezano žicom, tako što su im ruke svezane s leđa.

Nekoliko zarobljenih na putnoj komunikaciji Kravica-Milići (Konjević Polje, Pervani, Lolići...) ubijeno je na licu mjesta.

Kasno poslije podne 13. jula 1995. više od 1.000 zarobljenih u selu Sandići odvedeno je u Kravicu i zatvoreno u skladište Osnovne organizacije kooperanata "Kravica" (zemljoradnička zajednica). Nakon što se desio incident u kome je jedan zarobljenik ubio jednog policajca, čiji su se pripadnici "snaga MUP razbjesnili i oko 18,00 sati počeli likvidirati zarobljenike" (zoljama, ručnim bacačima, ručnim bombama i pušcanim mecima).

VRS je oko 16 časova po planini Udrč tačno locirala okupljenu masu, gdje se nalazilo 5.000 ljudi, po kojima je otvarala artiljerijsku vatru. Kolona je nastavila kretanje prema selu Kamenica i dalje prema Tuzli.

U selu Glodi kolona je zaustavljena zbog toga što je VRS u rejonu Velja glava postavila zasjedu, vjerovatno očekujući da će kolona ići preko Capardi ka Tuzli, tj. najkraćim putem.

Jedinice 1. bratunačke brigade su napadale i dio ljudstva iz presječene kolone u Pobuđu, koji je pokušao naći spas u Žepi, postavljajući zasjede u rejonu Bračan i Podravanje (A/8, paragrafi 66, 171, 196, 201-207; B/78-121).

VRS je 14. jula 1995. postavila zasjedu na objektu Velja glava i razbila kolonu. Nakon toga, kolona se vratila i krenula prema Mladevcu. Čelo kolone se zaustavilo u Jošanica Gaju i čekalo da se kolona prikupi, gdje je ostala do 16 časova, nakon čega je nastavljeno kretanje. VRS je u rejonu sela Marčići – Snagovo postavila jaku zasjedu, kombinovanu sa tenkovima i transporterima, koju su podržavale specijalne snage MUP. U tom sukobu zarobljen je Komandir jedne jedinice, koja je bila sastavljena od specijalaca. U 16 časova kolona (oko 5.000 ljudi) nastavila je dalje kretanje prema Tuzli. Na kolonu je otvorena artiljerijska vatra sa objekta Velja glava, te sa Kula grada iznad Zvornika.

Zarobljeni komandir je posredstvom motorole uspostavio kontakt sa majorom Obrenovićem iz Zvorničke brigade Vojske Republike Srpske, nakon čega je prestalo djelovanje artiljerije.

U toku noći 14. na 15. jul 1995. kolona se sa nešto više od 4.000 ljudi kretala prema putnoj komunikaciji Zvornik-Tuzla. Nakon napravljenog prolaza u rejonu sela Marčići čelu kolone su počeli pristizati i oni koji su se uspjeli probiti iz okruženja na prostoru Konjević Polja i Nove Kasabe.

Oružane snage Republike Srpske, a posebno 1. milička i 1. bratunačka brigada, te Samostalni bataljon Skelani, 14. jula vršile su "pretres terena" i zarobljavale veći broj Bošnjaka. U selu Liješanj je, pored drugih mjesta, zarobljeno 6-7 Bošnjaka. Presječeni dio kolone na području Pobuđa, Konjević Polja, Cerske, Kamenice, Džafinog Kamena, Snagova, Marčića i Han Pogleda (prevoj između Vlasenice i Han Pijeska) bio je sve vrijeme meta progona, hapšenja i likvidacije od strane pripadnika policije i vojske Republike Srpske.

U toku 14. jula 1995. iz Bratunca je u Zvornik prevezeno 2.000-2.500 muškaraca. Zarobljenici su zatočeni u salu osnovne škole u Grbavcima (kod Orahovca) i u drugim školama. U Grbavcima je, po nekim procjenama, bilo oko 1.000 zatočenih. Oni su iz Grbavaca prevoženi kamionima do stratišta u Orahovcu. Svi su prethodno povezani po očima. Za pogubljenje korištene su dvije livade. Ubijeni su odmah zatrpani u masovne grobnice, koje je kasnije VRS prekopala i prenijela tijela na druge lokacije (Lazeta 1 i Lazeta 2, a zatim ista tijela još jednom premjestila na cesti za Hodžiće).

Istoga dana VRS je 1.500-2.000 zarobljenika iz Bratunca prevezla do Petkovaca i zatočila u sali osnovne škole. Zarobljenicima su žicom vezali ruke na leđima, natjerali ih da izuju cipele i kamionima ih prevozili do brane Petkovci. VRS je zatočenike strijeljala u grupi od 5 do 10 ljudi (dva zatočenika su preživjela strijeljanja).

Jedan broj zarobljenika je 14. jula iz Bratunca prevezen autobusima u Pilicu (u salu osnovne škole), gdje su zadržani dvije noći (A/8, paragrafi 220-221, 226-228 i 233; B/121-143).

U toku noći 14. na 15. jul 1995. glavnina kolone sa ranjenicima, nastavila je dalje prema Crnom Vrhu i prešla put Zvornik-Tuzla. U jutarnjim časovima ona je prešla asfaltni put u rejonu Crni Vrh i uputila se ka lokalitetu Križevačke njive, gdje je izvršeno prikupljanje kolone.

Kolona je u jutarnjim satima 15. jula prešla komunikaciju Zvornik-Caparde i do tada nije imala borbeni dodir sa prednjim linijama Vojske Republike Srpske, s obzirom na udaljenost 3-4 km od Baljkovice. Drugi dio kolone je u to vrijeme bio još ispod Udrča i kretao se prema Kamenici i dalje prema Tuzli.

Za "čišćenje" i "pretres terena" od 15. jula 1995. bio je zadužen komadant Bratunačke brigade Vidoje Blagojević. Pod njegovu komandu stavljene su sve jedinice koje su bile zadužene za "čišćenje" terena. Te su jedinice u narednim danima vršile "pretres terena". Dio kolone se kretao prema Kravici i Konjević Polju, radi prebacivanja u rejon planine Udrč, a zatim prema Tuzli i Živinicama. U toku 15. jula više takvih grupa se predalo pripadnicima Vojske Republike Srpske.

Prva zvornička pješadijska brigada je "sa pridodatim ojačanjima" vršila pripreme za blokiranje i okruženje "neprijateljskih vojnika" koji su se kretali od sela Planinci ka Križevićima. Također su i 1. milićka i Samostalni pješadijski bataljon Skelani dijelom snaga vršili "pretres terena radi otkrivanja zaostalih neprijateljskih grupa".

Snage Vojske Republike Srpske su, radi sprečavanja prolaska grupe, blokirale širi rejon Crnog Vrha i Planinaca, djelimično rejon Kamenice i Glodansko brdo. U rejonu Pandurice, Planinaca, Crnog Vrha, Kamenice i Glodanskog brda nalazilo se oko 3.000 ljudi.

U zoni odgovornosti 1. zvorničke brigade 15. jula 1995. bilo je ogromnih problema sa ukopavanjem, strijeljanjem i čuvanjem zatvorenika "koje tek treba strijeljati". Dragan Obrenović, koji je znao da se vodi operacija ubijanja, te drugi oficiri odvodili su ljude "gdje oni hoće". Pri tome nisu zapisivali ništa što se odnosilo na aktivnosti "oko operacije ubijanja", dajući smjernice da se o tome ne govori preko radija.

Visoki oficir Zvorničke brigade je obavijestio Komandu Drinskog korpusa da mu dodatno opterećenje predstavlja veliki broj zarobljenika razmještenih po školama u zoni brigade, kao i obaveze obezbjeđenja i asanacije terena, jer su mu sve snage bile angažovane i nije imao rezervi.

U razgovoru sa jednim generalom iz Glavnog štaba Vojske Republike Srpske, Obrenović je predložio da se kolona propusti. Međutim, taj general to nije odobrio i naredio je da kolonu zaustavi i uništi, s čim se usaglasio i savjetnik ministra unutrašnjih poslova (ime nepoznato), tražeći da svim raspoloživim snagama, uključujući i avijaciju, pobiju sve ljude u koloni.

Visoki oficir Centra javne bezbjednosti Zvornik upoznao je Obrenovića sa stanjem u Bratuncu u vezi sa velikim brojem zarobljenih Bošnjaka i ukazao na činjenicu da je time stvorena opasna situacija. Tim prije, jer zbog nedovoljnog prostora neke grupe zarobljenika nisu imali gdje smjestiti, te su noć proveli u autobusima, pri čemu su se uznemirili i počeli da ljuljaju autobuse.

Prilikom prelaska linija na putu Konjević Polje zarobljen je veliki broj Bošnjaka.

Tog je dana Sekretarijat Ministarstva odbrane Zvornik, na osnovu zahtjeva Komande Drinskog korpusa, Str. pov. broj: 05/1-241, od 15. jula 1995. "i ukazane potrebe", izdao naredenje za mobilizaciju svih vojno sposobnih obveznika sa teritorija općine Vlasenica, Milići, Skelani, Bratunac, Šekovići, sa ciljem pretresa terena i uništenja kolone.

Osim vojske, i policijske snage Republike Srpske su, bile aktivno uključene u hapšenje i privođenje.

Čelo kolone se 15. jula 1995 (u 17.15 časova) sukobilo sa jedinicama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske u selu Marčići na pravcu kretanja kolone. Tada je prvi put došlo do direktnog sukoba između čela kolone i zasjede koju su postavile snage MUP Republike Srpske, čije

su jedinice, posebno Centar javne bezbjednosti Zvornik, zajedno sa vojskom, bile raspoređene na prostoru od Srebrenice do Tuzle. Na obje strane je bilo žrtava.

Jedinice Drinskog korpusa, posebno 1. bratunačka i 1. milička brigada, te Samostalni bataljon Skelani, vršile su zarobljavanje i likvidaciju izbjeglih Bošnjaka, što, između ostalog, potvrđuje visoki oficir u Prijedlogu upućenom Komandi korpusa, koji je višeg oficira predložio za komandanta svih snaga koje obavljaju te poslove.

Kolona je u toku noći 15. na 16. jul 1995. bezbjedno prošla dio puta Križevačke njive – Baljkovica, gdje se sakrila u jednom potoku, čekajući ishod borbi na Baljkovici, koje su u to vrijeme vodile snage 2. korpusa Armije RBiH iz Tuzle i jedna grupa naoružanih vojnika koji su se kretali na čelu kolone.

Jedinice iz sastava Zvorničke brigade, osim što su u rejonu Baljkovice na borbenim linijama izvršile pojačanja u ljudstvu i naoružanju, organizovale su i zasjede na više mjesta.

U rejonu Marčići-Crni Vrh oružane snage Republike Srpske su angažovale 500 vojnika i policajaca kako bi zaustavili prekinuti dio kolone (oko 2.500 ljudi), koji se iz pravca Glodi kretao prema Marčićima.

I jedinice Bratunačke brigade su 15. jula 1995, po naređenju Komande Drinskog korpusa, Str. pov. br. 01/4-157-5, od 13. jula 1995, vršile “pretres terena”, pri čemu je dio snaga upućen u rejon Zvorničke brigade (60 vojnih obveznika). Dana 15. jula 1995. oko 11 časova visoki oficir je obavijestio generala Krstića “da ima još 3.500 “paketa”, koje je morao razdijeliti, za što, kako navodi, nije imao rješenja.

Obrenović je u razgovoru sa dvojicom visokih oficira saznao o pogubljenim Bošnjacima na mnogim mjestima, a posebno u Kravici. On je bio siguran da su svi prisutni znali za plan egzekucije prognanika iz Srebrenice. U tom vremenu u Zvornik su stigli i vojnici iz Bratunca, koji su kasnije učestvovali u egzekucijama.

Obrenović je upoznao komandu Zvorničke brigade o zarobljenim Bošnjacima i operaciji ubijanja u kojoj su učestvovali visoki oficiri (A/8, paragrafi 165, 192 i 226-227; B/144-173).

Dijelovi iz 28. divizije Armije RBiH uz sadejstvo i artiljerijsku podršku jedinica 2. korpusa Armije RBiH iz Tuzle, u jutarnjim satima (oko 8) 16. jula 1995. izveli su napad, probili linije Vojske Republike Srpske i spojili se sa čelom kolone u širem rejonu Baljkovice, gdje su vođene žestoke borbe. Nakon toga, preko sredstava veze, uslijedili su pregovori između 2. korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine i Zvorničke brigade Vojske Republike Srpske.

Komanda Zvorničke brigade je “ceneći situaciju” izgubila tri rova, samovoljno otvorio koridor “civilnom stanovništvu, koga je bilo oko 5.000 hiljada sa protivničkom stranom”, i usaglasila “tehniku evakuacije”, zahtijevajući “oslobađanje zarobljenog policajca i svojih nestalih boraca”. Vjerovatno je, po njoj “među civilima izašao i određeni broj vojnika, ali sve što je prošlo je nenaoružano”.

Dogovoreni koridor koji je bio otvoren (od 14 do 17 časova) za kolonu u rejonu Baljkovice potpuno je 16. jula (između 17 i 18 časova) zatvoren.

Šesnaestog jula 1995, prema utvrđenom obrascu, ubijeno je između 1.000 do 1.200 ljudi, koji su 14. jula 1995. odvezeni u Pilicu. Strijeljanja su izvršena na Vojnoj ekonomiji Branjevo.

Istoga dana (oko 15 časova) izvršena još jedna egzekucija zarobljenih. Tada je grupa pristiglih vojnika iz Bratunačke brigade Vojske Republike Srpske izvela zatočene iz Doma kulture u Pilici i likvidirala oko 500 ljudi.

Također je oko 16. jula 1995. VRS izvršila i likvidaciju više stotina zarobljenih (oko 500) u Kozluku.

U rejonu Pobuđa je 16. jula 1995. bilo oko 2.000 izbjeglih koji su se krili po šumama (A/8 paragrafi 234-253; B/174-197).

Srpske snage su i 17. jula 1995. nastavile akciju zarobljavanja Bošnjaka. Vršeci "pretres terena", VRS je tog dana zarobila više civila, među kojima je bilo i četvero maloljetne djece (od osam do četrnaest godina), koji su zatvoreni u vojnički pritvor u Bratuncu (B/198-207).

Jedinice 1. bratunačke lake pješadijske brigade (3. i 4. pješadijski bataljon) i mobilisano ljudstvo iz radne obaveze, te policijske snage, 18. jula 1995. vršili su "pretres terena" u rejonu Pobuđe, Glogova, Hrančići, Konjević Polje, te s obje strane komunikacije Milići-Drinjača. Malobrojne grupe su pokušavale da se izvuku iz rejona Pobuđa, Konjević Polja u pravcu Cerske i Kušlata prema Tuzli.

Komadat Zvorničke brigade izdao je, nakon pogibije jednog njenog vojnika, koji je "pokušao da privede neke zarobljenike u toku operacije pretresa", 18. jula naredbu da zarobljene u njenoj zoni odgovornosti treba likvidirati, kako se ne bi rizikovalo "njihovim hvatanjem". Tako su, u skladu sa tom naredbom, svi oni koji su prilikom "pretresa terena" pronađeni ubijeni na licu mjesta sve do 21. jula 1995, kada je komanda promijenila navedenu naredbu.

VRS je 18. jula 1995. radila na pronalaženju, hapšenju i likvidaciji Bošnjaka. U ranim jutarnjim časovima jedna grupa od 200 lica predala se na prostoru između Nove Kasabe i Konjević Polja.

Tada se u širem rejonu Pobuđa krilo oko 500 ljudi, koji su pokušavali da se izvuku prema Žepi, zatim Srbiji ili preko Udrča u Tuzlu.

Jedinice 1. zvorničke brigade su organizovale blokadu i uništenje zaostalih grupa, kao i "pretres terena", sa pridodatim jedinicama na pravcu Baljkovica – Četino Brdo – Crni Vrh – Perunika – Lisina. Pretres terena u rejonu sela Kamenica vršile su jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova.

U rejonu Planinci – Baljkovica VRS je 18. jula 1995. u jutarnjim časovima likvidirala 20 lica. Na lokacijama Crni Vrh – Potočani – Planinci – Baljkovica bilo je u okruženju oko 150 lica. (B/208-226).

U toku dana 19. jula 1995. Vojska i snage MUP-a Republike Srpske nastavili su sa pretresom i blokadom terena radi blokiranja i uništenja zaostalih bošnjačkih grupa. Na području zone odgovornosti Zvorničke brigade prilikom pretresa terena likvidirano je 13, a uhapšena su 2 Bošnjaka.

Sve raspoložive snage MUP Republike Srpske koje su se nalazile u zoni Centra javne bezbjednosti Zvornik izvršile su pretres terena u rejonu Kamenica, Jošanica, Liplje, Džafin Kamen i Crni Vrh do Snagova. Tom prilikom je ubijeno 8 Bošnjaka. Tada se u rejonu ispod stare ceste kod Snagova krilo "još oko 200 muslimana naoružanih automaskim i lovačkim puškama". Tog jutra je "oko 50 muslimana napalo liniju Zvorničke brigade u rejonu Pandurice, u namjeri da se probiju na muslimansku teritoriju. Tom prilikom jedan borac VRS je poginuo, a jedan je teško ranjen". Centar javne bezbjednosti Zvornik je planirao da sljedećeg dana svim raspoloživim snagama opkoli i uništi obje navedene grupe.

Bratunačka brigada Vojske Republike Srpske vršila je pretres terena na području Gornji Potočari, Blječeve, Čizmića, Lehovića, Bacute i putne komunikacije Glogova – Konjević Polje (B/227-231).

Manje grupe Bošnjaka su se i poslije 19. jula 1995. danima i mjesecima krile po šumama, pokušavajući da se probiju do Tuzle (B/232-260).

Jedan broj zarobljenih ranjenika (50) prevezen je u bolnicu Bratunac. Druga grupa zarobljenih odvedena je u logor Batkovići (kod Bijeljine), oni su kasnije, uglavnom, razmijenjeni.

Jedan broj Bošnjaka je uspio da pređe u Srbiju (Ljubovija i Bajina Bašta), odakle je njih 38 vraćeno u Republiku Srpsku. Neki od njih odvedeni su u logor Batkovići, gdje su razmijenjeni. Za najveći broj vraćenih do sada nije utvrđena sudbina.

U Žepu je do 17. jula "stigao 201 vojnik" ("jako su iscrpljeni, ima ih dosta lakše ranjenih"). Do 28. jula u Žepu je iz Srebrenice pristiglo još 500 ljudi.

Izvjestan broj učesnika mješovite kolone je stradao na razne načine, kao što su: ranjavanje, pojedinačna samoubistva, utapanja u rijeci Drini prilikom pokušaja prelaska u Srbiju, iscrpljenost i dr.

Zaključci

Nakon poteškoća u prvom periodu svoga rada, reagovanja i mjera Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu od 11. marta i 25. aprila 2004. godine stvoreni su optimalni uvjeti za realizaciju zadataka Komisije.

Komisija je na osnovu vlastitih istraživanja događaja u i oko Srebrenice od 10.-19. jula 1995. godine cjelovitije sagledala navedene događaje i, pored ostalog, došla do sljedećih rezultata:

- prikupila značajnu dokumentaciju, informacije, saznanja i druge dokaze o događajima u i oko Srebrenice od 10.- 19. jula 1995. godine, uključujući i one koji do sada nisu bili poznati;
- utvrdila da je u periodu od 10.-19. jula 1995. godine likvidirano više hiljada Bošnjaka, na način koji predstavlja teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, te da je izvršilac, pored ostalog, poduzeo mjere prikrivanja zločina premještanjem tijela;
- otkrila 32 nove-do sada nepoznate lokacije masovnih grobnica, od kojih su 4 primarne. Informacije o tim grobnicama dostavili su isključivo izvori iz Republike Srpske (organi Vlade i svjedoci na terenu) i prvi put su dobivene na takav način.

Imajući to u vidu smatramo da bi trebalo razmotriti primjenu istog modela u procesu otkrivanja sudbine "nestalih lica" u cijeloj Bosni i Hercegovini, bez obzira na njihovu nacionalnu i religijsku pripadnost;

- utvrdila i rekonstruisala učesće vojnih i policijskih jedinica, uključujući i specijalne jedinice MUP-a Republike Srpske;
- cjelovitije sagledala događaje u Potočarima, a posebno sudbinu mješovite kolone, te ostale događaje u i oko Srebrenice od 10.-19. jula 1995. godine;
- U cilju utvrđivanja broja i identiteta lica za koja su podnesene aplikacije Doma za ljudska prava, Komisija je kreirala bazu podataka u kojoj su komparirani podaci iz više izvora. Rezultati postignuti u ovom dijelu rada Komisije su značajni i novi. Ta metodologija primjenjivat će se i u pokušaju utvrđivanja konsolidovane liste svih lica za koja se još uvijek traga u vezi sa događajima u i oko Srebrenice od 10.-19. jula 1995. godine.

Komisija bi postigla i značajnije rezultate istraživanja da je imala na raspolaganju i ostalu relevantnu dokumentaciju nadležnih institucija Republike Srpske, kao i saznanja i dokumentaciju organa Federacije Bosne i Hercegovine.

Opterećena veoma kratkim zadatim rokom, Komisija je od samog konstituisanja radila pod jakim medijskim pritiskom, što je dodatno opterećivalo njene i tako složene aktivnosti. Međutim, članovi Komisije su uspjeli da odole politizaciji predmeta istraživanje, kao i medijskim pritiscima. Inkrimisane informacije su u Izvještaju namjerno izostavljene.

Javnost Republike Srpske rezultate rada Komisije prezentirane u ovom Izvještaju mora posmatrati u svjetlu nedavne izjave Predsjednika Republike Srpske. Prihvatanje i suočavanje sa činjenicom da su neki pripadnici srpskog naroda počinili zločin u Srebrenici u julu 1995. godine može povoljno uticati na kreiranje uvjeta za istraživanje svih drugih zločina počinjenih na prostorima Bosne i Hercegovine i kažnjavanje počinitelaca.

U Banjoj Luci 11. juni 2004.

KOMISIJA:

Milan Bogdanić, predsjednik

.....

Đorđe Stojaković, potpredsjednik

.....

Prof. dr. Smail Čekić, potpredsjednik

.....

Gordon Bacon, član

.....

Gojko Vukotić, član

.....

Milorad Ivošević, član

.....

Željko Vujadinović, član

.....

liste svih lica za koja se još uvijek traga u vezi sa događajima u i oko Srebrenice od 10.-19. jula 1995. godine.

Komisija bi postigla i značajnije rezultate istraživanja da je imala na raspolaganju i ostalu relevantnu dokumentaciju nadležnih institucija Republike Srpske, kao i saznanja i dokumentaciju organa Federacije Bosne i Hercegovine.

Opterećena veoma kratkim zadatim rokom, Komisija je od samog konstituisanja radila pod jakim medijskim pritiskom, što je dodatno opterećivalo njene i tako složene aktivnosti. Međutim, članovi Komisije su uspjeli da odole politizaciji predmeta istraživanja, kao i medijskim pritiscima. Inkrimisane informacije su u Izvještaju namjerno izostavljene.

Javnost Republike Srpske rezultate rada Komisije prezentirane u ovom Izvještaju mora posmatrati u svjetlu nedavne izjave Predsjednika Republike Srpske. Prihvatanje i suočavanje sa činjenicom da su neki pripadnici srpskog naroda počinili zločin u Srebrenici u julu 1995. godine može povoljno uticati na kreiranje uslova za istraživanje svih drugih zločina počinjenih na prostorima Bosne i Hercegovine i kažnjavanje počinitelaca.

KOMISIJA:

U Banja Luci 11. jun 2004.

Milan Bogdanić, predsjednik

Dorđe Stojaković, potpredsjednik

Prof.dr Smail Čekić, potpredsjednik

Gordon Baon, član

Gojko Vukotić, član

Milorad Ivošević, član

Željko Vujadinović, član

Faksimil potpisa – potpisnika rezultata istraživanja Vlade Republike Srpske od 11. juna 2004. – članovi Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995.

5. Priznanje zločinca Slobodana Mišića*

Psi rata Slobodan Mišić TOP

KAKO SAM UBIJAO HRVATE I MUSLIMANE

Jedno jutro zarobio sam dvojicu Muslimana. Promatrali su selo, ja sam zašao iza leđa. Sproveo sam ih u Opštinu, tu smo ih malo saslušavali, a onda smo ih odveli u Bratunac. Kad oni tamo kažu: 'Što ćemo mi s njima?' 'Kako što ćete?' Dajte ih meni, odveo sam ih na most, ubio i gurnuo u Drinu.

'Ne mogu spavat. Dolaze mi u san.' Ovim riječima počinje svoju ispovijest Slobodan Mišić, pedesetogodišnji srpski dobrovoljac koji je prema vlastitom priznanju, na vukovarskom i bosanskom ratištu ubio više od sedamdeset ljudi. O ratu, žrtvama, ubijanju, govori mirno, gotovo bez emocija i bez kajanja. Osim razočaranja, teško da se na njegovu licu može uočiti sažaljenje ili mržnja. Ta ravnodušnost prema ratu prelazi u bijes i razočarenje kada govori o svom životu. Popravni dom u Kruševcu, boksačka karijera, višegodišnji zatvor zbog pronevjere, svjetliji je dio njegove prošlosti. Danas je Slobodan Mišić, poznatiji kao Top, napušten i od društva i od obitelji. Bez posla i bez sredstava za život, ogorčen i ponižen, želi otvoreno progovoriti o svirepim zločinima, svjestan posljedica koje njegovo svjedočenje može izazvati. 'Što mi se može dogoditi? Ja sam odavno mrtav čovjek. Nemam više za što živjeti.'

U rat je, kao i mnogi dobrovoljci, krenuo izravno iz drugog Dnevnika RTS – a. Nije, kaže, mogao mirno gledati 'masovne zločine nad srpskim stanovništvom.' Naročito ga je potresla smrt majora Milana Tepića.

- Prijavio sam se kao dobrovoljac negdje u lipnju ili srpnju 1991. Iz kasarne Južnomoravskih brigada u Vranju uputili su me u Smederevsku Palanku, gdje je bio veliki sabirni centar za dobrovoljce. Tu smo evidentirani, isprobali smo naoružanje i onda, pravac ratište.

Sljedeća naša stanica bila je Sremska Mitrovica, odakle smo, preko Šida prebačeni na prvu borbenu liniju u selo Marınca. Bio sam raspoređen u jedinicu kojom su zapovijedali potpukovnik Gradimir Pavlov i kapetan Stanković, oficiri iz beogradske vojarne 4. juli.

Je li ta jedinica bila isključivo sastavljena od dobrovoljaca?

- Da, došlo je nas 104 dobrovoljca iz svih krajeva Srbije. Najprije smo se zvali *Šumadijski dobrovoljački odred*, a kad su došli dobrovoljci iz kasarne 4. juli promijenili smo ime u *Sokobanjski dobrovoljački odred*. Zapovijedala su, naravno aktivna vojna lica.

* Svjedocenje zločinca Slobodana Mišića o (iz)vršnim zločinima nad Hrvatima i Bošnjacima u Republici Hrvatskoj i Republici Bosni i Hercegovini.

Šta se događalo nakon vašeg dolaska u Marince?

- Tamo je vladao opći kaos. Ginulo se na sve strane, tako da se polovica ljudi odmah vratila. Dan ili dva kasnije odmah smo upućeni na prvu borbenu liniju prema hrvatskom selu Nuštru. Ostali smo dva tjedna, a onda nam je stigla – zamjena. Vratili smo se u Marince da se okupamo, naspavamo, sredimo, pa onda, nakon nekoliko dana, opet natrag. Kad smo se vratili, ubrzo su Hrvati upali u Marince. Nastao je pravi metež. Bilo je mnogo mrtvih i na našoj i na njihovoj strani. Tada sam prvi put ubio.

Kako se to dogodilo?

- U jednoj kući u Marincima Hrvat, mještatin, zaklao je svog susjeda Srbina i pokušao pobjeći preko njive. Htio se osvetiti. Sustigao sam ga ispred kuće i ubio.

Kako?

- Puškom.

Kako ste se u tom trenutku osjećali?

- Bio me je strah, hvatala me nekakva muka, iznemoglost. Ali, već poslije dva – tri dana čovjek ogugla. Posvuda oko tebe se puca, ljudi ginu, ubijaju se...

Je li bilo ubijanja civila?

- Misliš mještana? Da, bilo je, ali, uglavnom, hrvatskih špijuna koji su držali radio stanice. Bilo je zarobljenika, mada su neki ubijeni na licu mjesta. To su, uglavnom, bili ekstremisti koje su mještani Srbi znali i oni su odmah likvidirani, streljani. Ostali zarobljenici predavani su u Petrovce i odatle su ih slali dalje.

Jeste li vi ubijali zatvorenike?

- Neke jesam. Jednom sam zbog toga dobio sedam dana pritvora.

Zbog čega?

- Zarobio sam dvojicu Hrvata i ubio ih. Kaznili su me zato što ih nisam predao zapovjedništvu. Prijavio me neki Makedonac.

Zašto ih niste predali?

- Ja sam ih zarobio, zašto da ih predam? I kako da ih vodim u zapovjedništvo, kad se puca sa svih strana.

Jeste li još nekog ubili, osim u borbama?

- Jesam.

Znate li koliko?

- Ne znam točno. Sjećam se da sam iznad Marinaca ubio dvojicu Hrvata. Pokušali su se kroz šumu probiti do Nuštra, do hrvatskih snaga. Jednog sam odmah ubio, a drugi je pokušao izvršiti samoubojstvo bombom, ali se samo ranio, pa sam ga dokrajčio da se ne bi mučio.

Sudjelovali ste i u borbama za Vukovar?

- Tu je najviše ljudi izginulo. Išlo se od kuće do kuće. Nismo često znali tko je Hrvat, ni tko je Srbin. Pucalo se na sve što se miče. Nije bilo vremena da se o tome vodi računa. Oni su ubijali naše, mi smo njihove.

Kad se govori o Vukovaru često se spominju masovne grobnice. Znate li nešto o tome?

- Ne, nisam vidio tako nešto.

Da li ste se na ratištu sretali s Arkanovim Tigrovima, Šešeljevim četnicima ili nekim drugim dobrovoljačkim formacijama koje nisu bile pod zapovjedništvom JNA?

- Arkanove nisam nikada vidio, a bila je jedna Šešeljeva jedinica. Zapovjednik im je bio neki riđobradi vojvoda koji je stalno nosio sablju.

Dokle ste ostali na ratištu?

- Nekih 16 mjeseci, sve do oslobađanja Vukovara. Onda sam se nakratko vratio u Vranje. Već je počelo kuhati u Bosni i tražio sam način da odem tamo.

Zašto? Zar vam nije bilo dosta rata i ubijanja?

- Jedan dobrovoljac odavde, iz Vranja, imao je neku vezu u Skelanima. No, nekolicina ih je pošla s njima. Išli smo do Užica, odatle u Bajinu Baštu, pa preko Drine u Bratunac. Tu smo se javili Teritorijalnoj obrani i oni su nas rasporedili u Fakoviće.

Kakva je tamo bila situacija?

- Jad i bijeda. Ostali su samo oni koji nisu imali gdje. Sirotinja i lopovi. Nisi znao od koga se paziti, da li od Muslimana ili od mještana. Nisu voljeli nas dobrovoljce.

Koji je zapravo bio vaš zadatak?

- Mi smo bili stacionirani, nas petnaest dobrovoljaca iz Vranja i okolice, u Fakovićima. Odatle smo išli u akcije zajedno s mještanima i jedinicama koje su dolazile iz Bratunca. Muslimanska sela su bila gore u brdima i mi smo ih čistili, jedno po jedno.

Kažete kretali ste u akciju. Što pod tim podrazumijevate?

- Kad se polazilo u akciju skupljali su se svi dobrovoljci koji su bili smješteni u srpskim selima. Iz Bratunca su dolazile specijalne jedinice sastavljene od ljudi iz tog kraja koji su poznavali teren. Ti su ljudi zaduženi da prije napada onesposobe muslimanske straže koje su bile postavljene oko sela. Za to vrijeme mi smo opkoljavali i onda se u zoru kretalo u napad. Palili smo sve ispred sebe, bacali

bombe u kuće, pucali ... Nešto Muslimana smo zarobljavali i slali ih u Bratunac. Uglavnom, poslije naše akcije sela su bila uništena do temelja. Žanjevo, Tegare i još sedam-osam sela. Ubijeno je, po mojoj procjeni, oko četiri do pet tisuća Muslimana. Samo u šumi, u selu Tegare, ubijeno je više od tisuću ljudi za tri-četiri sata.

Protiv koga ste ratovali? Protiv muslimanske vojske?

- Ma ne. To su bili civili, seljaci, uglavnom, slabo naoružani dvocijevka i sličnim puškama.

Zašto ste ih onda ubijali?

- Oni su bili protiv nas. Imali su oružje kao i mi.

Jeste li ubijali žene i djecu u tim akcijama?

- Djecu nisam ubijao, niti sam video da bi ih tko ubio. Žene smo ubijali. Kad osvojimo selo sve kuće se zapale pomoću 'štipića' koji smo ubacivali kroz prozore. Tko je bio u kućama ja ne znam.

Zašto ih niste zarobljavali?

- Neke smo i zarobljavali. Ali, evo što se meni desilo. Jedno jutro zarobio sam dvojicu Muslimana. Promatrali su selo, ja sam im zašao iza leđa. Priveo sam ih u Opštinu, tu smo ih saslušali, a onda smo ih odveli u Bratunac. Kad oni tamo kažu: 'Šta ćemo mi s njima?' Kako što ćete? Dajte ih meni. Odveo sam ih na most, ubio i gurnuo u Drinu.

Jeste li vi ili neko od vaših suboraca bili kažnjeni zbog ubijanja zarobljenika?

- Tko će te kazniti? Mogao si ubijati koliko hoćeš. Nitko ti ništa ne bi rekao.

Što se događalo između tih, kako kažete 'akcija'?

- Uglavnom, ništa. Muvali smo se po selu, išli u izviđanja, postavljali zasjede Muslimanima koji su obično noću konjima silazili s brda ne bi li došli do hrane. Škarama ili rukama kidali su sam klas sa žita i od toga pravili kruh. Ili su samo žvakali pšenicu. Nisu birali. Jeli su i svinje koje su izbjegle po šumama. Velika je glad vladala u muslimanskim selima i oni su morali riskirati živote il bi pocrkali od gladi. Mi smo ih čekali u zasjedama i ubijali ih kad su se vraćali. Jednom prilikom uspio sam tako uhvatiti nekog Aliju iz Žanjeva koji je poznat po zločinima nad Srbima. Bio je mlad, 35-36 godina. Zarobio sam ga iznad Fakovića dok je izviđao. Pitam ga 'Balija, a de ćemo sad', a on meni 'Četnik, nemoj me ubiti'. 'Jok', rekoh mu, 'neću'. Izrešetao sam ga i odrubio mu glavu.

Zašto ste to učinili?

- Za opomenu drugim Muslimanima. Recimo, jedan Musliman, isto iz Žanjeva, ubio je mlađića Srbina, samo što je došao preko Drine. Njega sam uhvatio iznad Žanjeva. Odsjekao mu glavu i nabio na tarabu. Te večeri ubio sam još šest Muslimana koji su došli po njegovo tijelo. Čekao sam ih u zasjedi.

Do kada ste bili u Fakovićima?

- Do pada Srebrenice.

Koliko ste ljudi ubili u ratu?

- Ubio sam nekih 70-80 ljudi. Ne znam točno.

Da li se kajete zbog nečega?

- Kajem se jedino što nisam poginuo da ne moram gledati ovo oko sebe.

Mislim, kajete li se zbog nečega što ste sami učinili?

- Ne kajem se ni zbog čega. Žao mi je samo što sam ubio dvije Muslimanke. Nisam znao. Bile su u trenerkama. Imale su od 25 do 26 godina. Došle su po hranu. Tek ujutro sam vidio da su žene. I opet bih učinio isto. Samo da hoće nešto izbiti na Kosovu. Ne bih ubijao, međutim, samo Šiptare. I neki naši bi mi bili na nišanu.

Zar vam nije bilo dosta ubijanja?

- Ne radi se o tome. Najveća greška je kad ubiješ prvi put. Poslije to ide samo od sebe.

Mrzite li Muslimane?

- Mrzim, ali ne ovaj običan svijet, već njihove vođe. Međutim, ni ove naše ne mrzim manje.

Zašto ste ratovali?

- Želio sam da budemo svoji na svojem i da bolje živimo. Ali, vidim da sam se prevario.

Na kraju, zašto ste odlučili sve ovo ispričati?

- Ja sam mrtav čovjek i ništa gore me ne može zadesiti. Imam pedeset godina i pogledajte gdje sam sada. Dosta mi je laganja. Svi nešto pričaju, uljepšavaju, lažu. Neka se jednom zna kako je bilo.

Je li točno da ste rezali i prodavali uši ubijenih Muslimana?

- Kad sam bio bez para u Ljuboviji, Srbima sam prodavao muslimanske uši za pedeset maraka. Hoće ljudi imati muslimansko uho.

Tko im je rezao uši?

- Ja, i to samo lijevo.

Zašto samo lijevo?

- Zato što se tako znalo koliko je tačno ubijeno Muslimana. Jedno uho, jedan Musliman. U Ljuboviji, uši je najviše kupovao jedan bogati trgovac.

S koga si rezao uši, sa svih ubijenih Muslimana ili ...

- Samo s onih Muslimana koje sam ja ubio. Nisam se želio kititi tuđim perjem.

Jeste li razmišljali o Haškom sudu? Možda ćete se naći na popisu optuženih za ratne zločine. Biste li pristali ići u Haag?

- Nisam o tome razmišljao, ali zašto ne. Neka se sazna istina. Mada ne vjerujem da ću im dopustiti da me živog uhvate. Naročito ne ovim našima.

Ne plašite li se da će vas javnost, prije svega vaši saborci, osuditi kao izdajicu srpskog naroda zbog ove priče?

Nisam izdajica. Ja sam srpski narod branio, a izdajice su oni koji su govorili kako Srbija nije u ratu dok smo mi ginuli. I oni koji su se obogatili dok je narod krvario, a mi sad nemamo ni za kruh. To su izdajice.

(Ur.)

Ispovijest objavljuju nezavisne Vranjske novine iz Vranja i novinska agencija Beta

Svedočenje ubojice

Srpski dobrovoljac Slobodan Mišić, znan kao Top, samo je jedan od pasa rata na bivšem jugoslovenskom prostoru. Prema vlastitom priznanju ubojica, prema zaključku čitača zločinac bez poredbe. Čovjek bez obiteljskog početka i humanog završetka. Kloaka njegove ispovijedi dublja je od mogućeg praga tolerancije. Preko toga može se prijeći samo čvrstim mostom pravne sankcije. Ona za njega neće biti čistilište, već samo pokušaj da se kažnjavanjem zlodjela odreže mjera postupku koji prelazi sve granice čovječnosti.

Objavljujemo ovaj razgovor kao svjedočenje o suvremenosti u kojoj su svi kriteriji porbrkani i izgubljeni i koja je zločin prihvatila kao kriterij. Tu su ljudi poput Mišića igrali glavne uloge. Ili su samo mislili da su bili protagonisti.

(.: MOST MIRA & MOST MIRA, Zajedničko izdanje nezavisnih medija –"Bumerang", Osijek, "Odgovor", Beograd, Br. 36, str. 12 – 13)

